

Kahdeksan sukupuolirepresentaatiota
Antal Szerbin romaanissa
A Pendragon legenda

Antti Koliseva

Pro gradu -tutkielma

Marraskuu 2013

Suomalais-ugrilainen

kielentutkimus, Unkarin kielen ja
kulttuurin linja

Suomen kielen, suomalais-

ugrialaisten ja pohjoismaisten

kielten ja kirjallisuuksien laitos

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos Institution – Department Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos	
Tekijä Författare – Author Koliseva, Antti Juhana Vilhelm			
Työn nimi Arbetets titel – Title Kahdeksan sukupuolirepresentaatiota Antal Szerbin romaanissa <i>A Pendragon legenda</i>			
Oppiaine Läroämne – Subject Suomalais-ugrilainen kielentutkimus, Unkarin kielen ja kulttuurin linja			
Työn laji Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika Datum – Month and year Marraskuu 2013	Sivumäärä Sidoantal – Number of pages 92 + 3 liitesivua
Tiivistelmä Referat – Abstract <p>Tutkimuskohteenani on unkarilaisen Antal Szerbin vuonna 1934 ilmestynyt romaani <i>A Pendragon legenda</i>. Tutkielmani kuuluu kirjallisuudentutkimuksen alaan. Tutkimustehtävänäni on tarkastella teoksen kahdeksaa henkilöahmoa sukupuolirepresentaatioina. Samalla tarkastelen sitä, onko näissä representaatioissa piirteitä goottilaisen kirjallisuuden ja dekkarikirjallisuuden konventioista. Keskeisiä kysymyksiä tutkimuksessani ovat, millaista maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä tutkittavat henkilöahmot representoivat, onko miehet esitetty puhtaasti maskuliinisina ja naiset puhtaasti feminiinisinä ja mitä mahdollisia yhtäläisyyksiä heissä on dekkarikirjallisuudelle ja goottilaiselle kirjallisuudelle tyypillisiin henkilöahmoin. Käytän tutkimuksessani sekä Shlomith Rimmon-Kenanin esittämää henkilöahmojen analyysimallia että sukupuolentutkimuksen teorioita sukupuolesta, maskuliinisuudesta ja feminiinisyydestä. Rimmon-Kenanin mallissa henkilöahmot nähdään verkostoina, jotka koostuvat eri luonteenpiirteistä, ja luonteenpiirteitä voidaan päätellä tekstin perusteella. Tekstissä luonteenpiirteet ilmenevät suoran määrittelyn ja epäsuoran esittämisen kautta. Jokaisesta tutkittavasta henkilöahmosta selvitän luonteenpiirteitä Rimmon-Kenanin esittämän mallin perusteella. Samalla tarkastelen jokaista tutkittavaa henkilöahmoa soveltaen sukupuolentutkimuksen teorioita. Lisäksi analysoin jokaisen tutkittavan henkilöahmon yhtäläisyyksiä goottilaisen kirjallisuuden ja dekkarikirjallisuuden henkilöahmoin hyödyntäen goottilaista kirjallisuutta ja dekkarikirjallisuutta käsittelevää tutkimuskirjallisuutta.</p> <p>Yhteenvedona voidaan todeta, että tutkimuksen kohteena olleet henkilöahmot representoivat erilaisia maskuliinisuuksia ja feminiinisyyksiä. Miehet ovat erilaisia keskenään ja naiset ovat erilaisia keskenään. Miehistä löytyy myös feminiinisiä piirteitä ja naisista löytyy myös maskuliinisia piirteitä. Puhtaasti maskuliinisia tai feminiinisiä henkilöahmoja ei ole. Henkilöahmoista löytyy goottilaisen kirjallisuuden ja dekkarikirjallisuuden henkilöahmojen piirteitä, mutta näitä henkilöahmokonventioita myös rikotaan. Kärjistetyksi tekstin voi nähdä maskuliinisena kasvutarinana ja pahan naisen tuhoutumisena, mutta teksti on itse asiassa monisävyisempi. Kauneus ei ole tekstissä sidottu naishahmon luonteen feminiinisyyteen: myös varsin maskuliinisessa naishahmossa on kauneutta. Kauneus ylittää tekstissä sukupuolirajat, sillä luonteeltaan maskuliiniseen mieheen yhdistyy feminiinistä kauneutta. Usean mieshahmon maskuliiniset ihanteet jäävät saavuttamatta. Naishahmo täyttää miesihanteen mitat, minkä seurauksena koko miesihanteen perusta kyseenalaistuu ja ihannemiehen ominaisuuksien sukupuolisidonnaisuus rikkoutuu. Lisäksi monet henkilöahmojen odotukset osoittautuvat vääriksi. Teksti osoittaa, että on olemassa muitakin mahdollisuuksia kuin vain genren konventioiden mukaiset mahdollisuudet.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords kirjallisuudentutkimus, goottilainen romaani, salapoliisikirjallisuus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampanuksen kirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1 Tutkimustehtävä.....	1
1.2 Metodit, tutkimusaineisto ja työn rakenne.....	3
1.3 Antal Szerb.....	4
2. Tutkimuksen teoreettinen tausta.....	5
2.1 Representaatio.....	5
2.2 Sukupuoli, maskuliinisuus ja feminiinisyys.....	5
2.3 Henkilöhahmo Rimmon-Kenanin analyysimetodissa.....	8
2.4 Goottilainen kirjallisuus.....	9
2.5 Dekkarikirjallisuus.....	11
3. Miehet.....	12
3.1 János Bátky.....	12
3.2 Dafyd Jones.....	25
3.3 George Maloney.....	28
3.4 Osborne Pendragon.....	31
3.5 Owen Alastair John Pendragon.....	46
4. Naiset.....	57
4.1 Lene Kretzsch.....	57
4.2 Cynthia Pendragon.....	64
4.3 Eileen St. Claire.....	72
5. Yhteenveto.....	79
Lähteet.....	85
Ensisijaiset lähteet.....	85
Toissijaiset lähteet.....	85
Liite: <i>A Pendragon legenda</i> -romaanin tiivistelmä.....	93

1. Johdanto

1.1 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni kuuluu kirjallisuudentutkimuksen alaan. Tutkimuskohteenani on unkarilaisen kirjailijan ja kirjallisuustieteilijän Antal Szerbin romaani *A Pendragon legenda* (jatkossa viitteenä PL1), joka ilmestyi vuonna 1934. Käsittelin tätä teosta jo kandidaatintutkielmassani keväällä 2010, jolloin olin valinnut tehtäväkseni tutkia kolmea teoksessa esiintyvää naishahmoa pelkästään goottilaisen kirjallisuuden konventioiden näkökulmasta tarkasteltuna. Teoksessa on paljon henkilöhahmoja, mutta suurin osa näistä esiintyy hyvin vähäisesti teoksessa pieninä sivuhahmoina. Nyt pro gradu -tutkielmassani rajasin analyysini kohteeksi sellaiset kahdeksan henkilöhahmoa, joista on eniten analysoitavaa materiaalia teoksessa. Tehtäväni on tarkastella näitä kahdeksaa henkilöhahmoa, joista miehiä on viisi ja naisia on kolme, sukupuolirepresentaatioina. Samalla tarkastelen sitä, onko näissä representaatioissa piirteitä goottilaisen kirjallisuuden ja dekkarikirjallisuuden konventioista. Zsuzsa Fülöp (2010: 257) on nähnyt teoksen kertojahahmo János Bátkyn olevan ironinen luonnehdinta Szerbistä itsestään, mutta tässä tutkielmassani en ryhdy vertailemaan Jánosta Szerbiin, vaan käsittelen Jánosta vain kaunokirjallisena henkilöhahmona, representoimassa tietynlaista miestä. Keskeisiä kysymyksiä tutkimuksessani ovat, millaista maskuliinisuutta ja feminiinisuutta tutkittavat henkilöhahmot representoivat, onko miehet esitetty puhtaasti maskuliinisina ja naiset puhtaasti feminiinisinä ja mitä mahdollisia yhtäläisyyksiä heissä on dekkari- ja goottilaiselle kirjallisuudelle tyypillisiin henkilöhahmoihin.

Huomautettakoon, että teoksen genrestä ei vallitse yksimielisyyttä. Erilaisia näkemyksiä on Zsófia Bárczi (2002: 197) esitellyt lyhyesti artikkelinsa alussa. Erimielisyys genrestä näkyy myös kirjastoissa: Suomessa pääkaupunkiseudun kirjastoissa teoksen suomennos on luokiteltu vaihtelevasti joko kaunokirjallisuuden yleiseen luokkaan, jännityskirjallisuuden luokkaan tai kauhukirjallisuuden luokkaan (*HelMet*). Jos teoksen kirjoittaneen Antal Szerbin mielipide nähdään auktoriteettina, *A*

Pendragon legenda on ”filologinen dekkari” (Szerb 2002: 354 / sit. Szemet 2007)¹. Teoksen voidaan kuitenkin nähdä yhdistelevän useampaa genreä. Bárczin (2002) mukaan teosta voi lukea sekä dekkarikirjallisuuden että goottilaisen kirjallisuuden näkökulmasta (Bárczi 2002: 199). Fülöp (2010) näkee teoksessa kuusi kerrostumaa, joista yksi on dekkari (Fülöp 2010: 256). Niin ikään Mensing (2004) näkee teoksessa sekä dekkarikirjallisuuden että goottilaisen kirjallisuuden piirteitä, ja myös Hyfler (2007), Hassi (2008), Ropponen (2008) ja Engdahl (2011) ovat nähneet teoksessa elementtejä goottilaisesta kirjallisuudesta. Olen päättänyt omassa tutkimuksessani tarkastelemaan teoksen henkilöihahmoja dekkari- ja goottilaisen kirjallisuuden konventioiden näkökulmasta. Valintaani ovat syynä olleet osittain oma lukukokemukseni ja osittain edellä mainitsemani artikkelit sekä mainitsemani pääkaupunkiseudun kirjastojen hyllyluokitus. Nimittäin yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmässä dekkarit ovat jännityskirjallisuuden luokassa ja goottilainen kirjallisuus on kauhukirjallisuuden luokassa (*Verkko-YKL*). Lisäksi hyvä peruste näkökulman rajaamiseen tällä tavalla on Szerbin suhtautuminen populaarikirjallisuuteen. Goottilainen kirjallisuus luetaan populaarikirjallisuuteen (Heiland 2004: 2). Populaarikirjallisuuteen luetaan myös dekkarikirjallisuus (Pyrhönen 1994: 11, 2010: 45; Black 2010: 76). Szerbin suhtautuminen populaarikirjallisuuteen oli kaksijakoista. Szerbillä oli toisaalta kiinnostusta sen sisältämiin psykologisiin piirteisiin (Havasréti 2012), toisaalta hänen mielipiteissä näkyy kielteinen suhtautuminen siihen. Goottilaisen kirjallisuuden merkittäviin edustajiin kuuluvan Ann Radcliffen teoksia Szerb ei arvostanut (Szerb 1962: 444). Hän sanoi ymmärtävänsä dekkarien kiinnostavuuden (Szerb 1939) ja jopa arvostavansa G. K. Chestertonin dekkareita, muttei dekkareina (Szerb 1961: 174). Hän näki Arthur Conan Doyleen teoksen *The hound of the Baskervilles* olevan ”ehdottomasti taiteellinen”, mutta Doylea seuranneet dekkarikirjailijat hänen mielestä ”tajusivat, että he viihdyttävät paremmin yleisöä, jos luopuvat kaikista kirjallisuuden vaatimuksista” (Szerb 1962: 789). Tällaisten mielipiteiden perusteella on mielenkiintoista tarkastella, miten Szerb on mahdollisesti hyödyntänyt dekkari- ja goottilaisen kirjallisuuden konventioita teoksensa

1 SZERB, ANTAL 2002: Irodalomtörténész, aki ”filologiai detektívregényt ír”. Tízpercbeli beszélgetés Szerb tanár úrral, a Helikon százezer lejes pályázatának nyertesével. – *A kétarcú hallgatás. Vegyes tárgyú írások*. Budapest: Magvető Könyvkiadó.

henkilöhahmoissa.

1.2 Metodit, tutkimusaineisto ja työn rakenne

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani sukupuoli- ja sukupuolirepresentaatioita, ja siksi katson hyväksi lähestymistavaksi sukupuolentutkimuksen. Yhtenä teoreettisena lähtökohtana on Judith Butlerin teoria sukupuolen rakentumisesta. Samalla käytän Shlomith Rimmon-Kenanin henkilö- ja hahmojen analysointimetodia kootessani tekstistä henkilö- ja hahmojen ominaisuuksia. Ensisijaisena lähteenäni tutkimuksessani on Antal Szerbin (2005) romaani *A Pendragon legenda*. Suomenkielisissä lainauksissa käytän teoksesta vuonna 2008 ilmestynyttä Juhani Huotarin tekemää suomennosta *Pendragonin legenda* (jatkossa viitteenä PL2), ellei toisin mainita. Romaanin lisäksi tulen käyttämään sukupuolentutkimuksen, dekkari- ja goottilaisen kirjallisuuden tutkimuskirjallisuutta sekä itse romaania käsittelevää tutkimuskirjallisuutta. Vieraskielisen tutkimuskirjallisuuden suomennokset ovat omiani, ellei toisin mainita. Unkarissa on julkaistu Szerbiin ja tähän romaaniin liittyvää tutkimuskirjallisuutta, mutta kustannussyistä kaikki unkarilainen tutkimuskirjallisuus ei ole ollut käytettävissäni pro gradu -tutkielmassani. Käyttämieni unkarilaisten lähteiden enemmistö on saatavilla joko pääkaupunkiseudulla paperimuodossa tai Internetissä. Lisäksi olen joko tilannut paperikopion tai kaukolainannut ulkomailta sellaisia artikkeleita, jotka ovat saatavilla vain ulkomailla paperimuodossa ja ovat unkarilaisista tietokannoista lähteitä etsiessäni vaikuttaneet nimensä perusteella hyödyllisiltä tutkielman aihetta ajatellen. Kustannussyistä olen kuitenkin hankkinut käyttööni tällaisista lähteistä vain muutaman, jottei näiden lähteiden hankinnan kokonaissumma olisi tullut itselleni liian suureksi. Käytettävissäni olleessa tutkimuskirjallisuudessa ei ollut yhtään sukupuolentutkimuksen näkökulmasta tehtyä artikkelia. Myöskään ne unkarilaiset artikkelit, jotka eivät olleet käytettävissäni, eivät nimensä perusteella tarkastele teosta sukupuolentutkimuksen näkökulmasta. Henkilöhahmoja on käsitelty tutkimuskirjallisuuden artikkeleissa yleensä melko vähäisesti.

Pro gradu -tutkielmassani on johdannon jälkeen neljä lukua. Luvussa 2 esittelen tutkimukseni teoreettisen taustan: representaation, sukupuolen, Rimmon-Kenanin analyysimetodin, goottilaisen kirjallisuuden ja dekkarikirjallisuuden. Luvussa 3 analysoin mieshahmoja ja luvussa 4 naishahmoja. Luvussa 5 teen yhteenvetoa analyysistäni ja pyrin vastaamaan johdantoluvussa esittämiini tutkimuskysymyksiin. Teoksen juoni on tiivistelmänä luettavissa pro gradu -tutkielman liitteenä.

1.3 Antal Szerb

Kirjailija ja kirjallisuushistorioitsija Antal Szerb syntyi toukokuussa 1901 Budapestissa (*Új magyar irodalmi lexikon* s. v. Szerb Antal). Hänen perheensä oli ollut alunperin juutalainen, mutta oli kääntynyt katolilaisuuteen (Poszler 2002; Fülöp 2010: 254). Szerb kävi Budapestin piaristilukiota ja sittemmin opiskeli Budapestin yliopistossa, josta valmistui vuonna 1924 unkarin, saksan ja englannin oppiaineen opettajaksi ja samana vuonna myös tohtoriksi. Szerb oleskeli myös ulkomailla, esimerkiksi vuosina 1929–1930 hän oli opintomatalla Lontoossa. Valtakunnalliseen julkisuuteen hän nousi vuonna 1934 ilmestyneen Unkarin kirjallisuutta käsittelevän *Magyar irodalomtörténet* -teoksensa kautta ja uransa aikana hän myös esitelmöi kirjallisuudesta Unkarin radiossa. (*Új magyar irodalmi lexikon* s. v. Szerb Antal.) Juutalaisvastaisten lakien nojalla hänet katsottiin juutalaiseksi, vaikka hän oli katolilainen (Poszler 2002). Kesäkuussa 1944 hänet kutsuttiin työpalvelukseen ja hän päätyi lopulta Balfiin, jossa hän kuoli tammikuussa 1945. Hänen kirjalliseen tuotantoonsa kuuluu mm. esseitä englantilaisesta kirjallisuudesta ja romaaniteoriasta, vuodelta 1941 oleva maailmankirjallisuutta käsittelevä *A világirodalom története*, vuodelta 1944 oleva länsimaisen runouden antologia *Száz vers* sekä romaanit *A Pendragon legenda*, joka ilmestyi vuonna 1934, ja *Utas és holdvilág*, joka ilmestyi 1937. (*Új magyar irodalmi lexikon* s. v. Szerb Antal.) Hänen käännettyin teoksensa on *A Pendragon legenda*. Suomeksi se ilmestyi vuonna 2008 Juhani Huotarin suomentamana nimellä *Pendragonin legenda*, ja se on Szerbin ainoa suomennettu teos. (*Magyar irodalmi művek fordításai*.)

2. Tutkimuksen teoreettinen tausta

2.1 Representaatio

Representaatio sekä edustaa että esittää todellisuutta (Koivunen 1996: 51; Jokinen 2000: 117), se on eräänlainen kuva todellisuudesta (Jokinen 2000: 120). Se ei ole kuitenkaan todellisuuden suora heijastuma (Jokinen 2000: 121). Todellisuus ei näyttäydy representaatioissa täydellisenä, vaan vain osittain ja tietystä näkökulmasta (Koivunen 1996: 51; Jokinen 2000: 117–118). Representaatio myös tuottaa ja jäsentää todellisuutta ja on yhteydessä jo olemassa oleviin representaatioihin (Koivunen 1996: 52). Kirjallisuudessa genren konventiot rajoittavat sitä, millaisia representaatioita tuotetaan, millaisia aiheita käsitellään ja miten (Jokinen 2000: 117). Representaatio kertoo, miten jostain asiasta ajatellaan ja se myös vaikuttaa siihen, miten asioista ajatellaan (Jokinen 2000: 124). Esimerkiksi kirjallisuudessa Väinö Linnan *Tuntematon sotilas*, joka tapahtumiltaan sijoittuu todelliseen sotaan, näyttää tuon sodan tietystä näkökulmasta (Jokinen 2000: 117). Tämän romaanin fiktiiviset sotilaat vaikuttavat ihmisten käsityksiin tuon todellisen sodan todellisista sotilaista (Jokinen 2000: 120). Representaatio tuottaa sukupuolikategorioita (Koivunen 1996: 52; Jokinen 2000: 121). Se voi uusintaa näitä kategorioita, muokata näitä kategorioita ja myös kieltää kategorioita (Koivunen 1996: 52). On hyödyllistä analysoida, millaista feminiinisyttä representaatiot tuottavat (Koivunen 1996: 52). Voidaan myös analysoida, millainen on representaation tuottama maskuliinisuus (Jokinen 2000: 121).

2.2 Sukupuoli, maskuliinisuus ja feminiinisyys

Sukupuoleen liittyvät käsitteet biologinen sukupuoli (*sex*) ja sosiaalinen sukupuoli (*gender*). Biologisella sukupuolella tarkoitetaan anatomisten, kemikaalisten ja kromosomisten piirteiden muodostamaa biologista olemusta, miestä ja naista, kun taas

sosiaalisella sukupuolella, johon kuuluvat käsitteet maskuliinisuus ja feminiinisyys, tarkoitetaan kulttuurisia merkityksiä (Kimmel 2004: 3). Se, mitä merkityksiä maskuliinisuuteen ja feminiinisyyteen yhdistetään, vaihtelee historian eri aikakausina, eri kulttuureissa ja eri alueilla (Kimmel 2004: 10, 94–95).

Judith Butlerin (1999) mukaan sosiaalinen sukupuoli ei ole vakaa olemukseltaan, vaan konstruktio (Butler 1999: 179). Se muodostuu teoista, joita toistetaan (Butler 1999: 43, 179), erilaisista tyyleistä, liikkeistä ja eleistä, ja ajan myötä syntyy vaikutelma sukupuoli-identiteetin pysyvyydestä (Butler 1999: 179), luonnollisuudesta (Butler 1999: 43–44). Tekojen toisto tapahtuu tiukkojen sääntöjen puitteissa (Butler 1999: 43), ja tämän sääntelyn tarkoituksena on luoda heteroseksuaalisuuden kautta sukupuoli-identiteeteistä yhdenmukaiset (Butler 1999: 42). Ihmiset pyritään saamaan näkemään tämä konstruktio luonnollisena ja tarpeellisena ja sukupuolensa ”väärin” esittäviä rangaistaan (Butler 1999: 178). Sukupuolen rakentuminen teoista peitetään näkyvistä ja samalla salataan mahdollisuus säännöistä poikkeaviin sukupuolirakennelmiin (Butler 1999: 180).

Maskuliinisuus ja feminiinisyys on tapana nähdä kahtena vastakkaisena asiana (Jokinen 2000: 210; Jokinen 2003: 8; Kimmel 2004: 97). Länsimaisessa kulttuurissa maskuliinisuuteen yhdistettyjä ominaisuuksia ovat esimerkiksi itsenäisyys (Lehtonen 1995: 123), riippumattomuus (Frosh 1994: 102–103), herruus (Frosh 1994: 102, 143; Jokinen 2003: 8), itsehillintä (Frosh 1994: 103), kyky hallita tunteitaan (Jokinen 2000: 217), tyyneys (Kimmel 2004: 3, 197), kilpailuhenkisyys (Jokinen 2003: 8; Kimmel 2004: 12, 185), edistyminen (Frosh 1994: 103), suoriutuminen (Jokinen 2003: 8), vahvuus (Jokinen 2000: 210, 217; Jokinen 2003: 8; Kimmel 2004: 14, 236), aloitteellisuus seksissä (Kimmel 2004: 69), kovuus (Kimmel 2004: 185), kyvykkyys (Kimmel 2004: 291), päättäväisyys (Jokinen 2000: 210), kunnianhimo (Kimmel 2004: 291), itsevarmuus (Frosh 1994: 103; Kimmel 2004: 291), toiminnallisuus (Jokinen 2003: 8), älykkyys (Millett 1971: 26) ja rationaalisuus (Frosh 1994: 103; Jokinen 2000: 210; Jokinen 2003: 8; Kimmel 2004: 224). Miehiin yhdistetään myös aggressiivisuus (Millett 1971: 26; Kimmel 2004: 14, 185) ja se, että pystyy harjoittamaan väkivaltaa (Jokinen 2003: 8; Kimmel 2004: 265, 277–278). Väkivalta hyväksytään (Jokinen 2000:

217; Kimmel 2004: 278), mutta se ei ole maskuliinisuuden ihanteena, vaan se on keino tuon ihanteen saavuttamiseen ja vallan väline (Jokinen 2000: 217). Valta yhdistetään yleensä miehiin, ja vallan käyttäminen nähdään maskuliinisena, kun taas vallan käyttämisen kohde nähdään feminiinisena (Jokinen 2003: 14). Feminiinisyteen yhdistettyjä ominaisuuksia ovat esimerkiksi passiivisuus (Millett 1971: 26), heikkous (Devor 1989: 51), tehottomuus (Millett 1971: 26; Devor 1989: 51), riippuvaisuus (Devor 1989: 51), tietämättömyys (Millett 1971: 26), empaattisuus (Jokinen 2003: 8; Kimmel 2004: 11), välittäminen (Kimmel 2004: 14), tunteellisuus (Jokinen 2003: 8; Kimmel 2004: 14, 213, 216), myötätunto (Kimmel 2004: 224) ja lempeys (Kimmel 2004: 291).

Kauneus on nykyään tapana nähdä ominaisuutena, jota nimenomaan naiset kuvastavat, mutta tässä on tapahtunut historian aikana muutosta. Naisten ulkonäkö on kylläkin ollut peruste ihailulle läpi historian, mutta kauneuden käsitteen määrittely ei ole aina tapahtunut yksinomaan naisten kautta. (Rossi 2003: 34–35.) Länsimaissa antiikista alkaen kaunista alastonta ihmistä ilmensi taiteessa useimmiten mies (Solomon-Godeau 1997: 22), ja Ranskan uusklassisessa taiteessa 1800-luvun alkuun asti kuvattiin sekä ”maskulinisoituja” että ”feminisoituja” miehiä (Solomon-Godeau 1997: 23–26). Sitten Ranskassa 1800-luvulla taiteessa alastoman naisen kuvaaminen syrjäytti alastoman miehen kuvaamisen (Solomon-Godeau 1997: 43–44). Samalla vuosisadalla koristautuminen alettiin yhdistää erityisesti naisiin ja vaatemuotia alkoivat ilmentää ensisijaisesti naiset (Thesander 1997: 73–74, 97).

Samanaikaisesti on olemassa useita eri feminiinisyksiä ja maskuliinisuuksia, mutta nämä eivät ole samanarvoisia keskenään (Connell 1987: 183; Kimmel 2004: 10). Maskuliinisuuksien kesken vallitsee hierarkia (Lehtonen 1995: 32), jossa hallitsevassa asemassa on ”oikeana” pidetty maskuliinisuus, tietynlainen ihanne (Lehtonen 1995: 32; Jokinen 2000: 215; Kimmel 2004: 10). Connell (1987) nimittää tätä hegemoniseksi maskuliinisuudeksi (*hegemonic masculinity*), joka muodostuu sekä suhteessa naisiin että suhteessa alemmassa asemassa oleviin maskuliinisuuksiin (Connell 1987: 183, 186). Miesten enemmistö ei välttämättä täytä tätä ihannetta, mutta tämä ihanne usein näkyy fiktiivisissä sankarihahmoissa esimerkiksi elokuvissa (Connell

1987: 184–185). Tämän ihanteen merkittävä piirre on heteroseksuaalisuus (Connell 1987: 186; Jokinen 2000: 210, 217, 221). Sukupuolikäsityksiä uusintavat sosiaaliset instituutiot, esimerkiksi koulu (Lehtonen 1995: 26; Kimmel 2004: 16, 101, 106). Poikien kasvatuksessa on tapana painottaa sitä, että pystyy hillitsemään tunteensa ja suorittamaan fyysisiä tekoja, kun taas tyttöjen kasvatuksessa on tapana korostaa kauneuden tärkeyttä ja tunteiden ilmaisua, muttei aggressiivisuutta (Kimmel 2004: 131). Vähäinen feminiinisyys miehessä hyväksytään, mutta maskuliinisuutta on miehessä oltava kuitenkin selkeästi enemmän (Jokinen 2003: 8–9). Vastaavasti naisissa hyväksytään jonkin verran maskuliinisuutta, mutta feminiinisyttä on samalla oltava riittävästi (Rossi 2003: 80, 86, 105). Miehet todistavat maskuliinisuuttaan (Lehtonen 1995: 43; Jokinen 2000: 68; Kimmel 2004: 3). Tämä todistaminen on jatkuvaa (Jokinen 2000: 211). Miehet vertailevat itseään toisiin ja pyrkivät menestymään toisia paremmin (Lehtonen 1995: 43). Yksi paremmuuden todistamistapa miesten keskinäisessä hierarkiassa on naisten suosio (Kimmel 1996: 7). Toinen merkki maskuliinisuudesta on taloudellinen menestyminen (Jokinen 2000: 210; Kimmel 2004: 185). Miehet kilpailevat keskenään ja näyttävät maskuliinisuuttaan toisilleen, samalla peläten epäonnistumista, sillä epäonnistuminen merkitsisi maskuliinisuuden mitätöitymistä (Jokinen 2003: 16). Miesten elämään kuuluu myös homososiaalista toimintaa, joka sisältää muun muassa toveruutta (Kimmel 1996: 8; Jokinen 2000: 221–222), mutta se sisältää myös homofobiaa (Kimmel 1996: 8).

2.3 Henkilöhahmo Rimmon-Kenanin analyysimetodissa

Shlomith Rimmon-Kenanin analyysimallissa, joka perustuu paljon Joseph Ewenin kirjoituksiin, nähdään henkilöhahmo ”luonteenpiirteiden verkostona”. Henkilöhahmon luonteenpiirteisiin viittaavat seikat ovat tekstissä, ja ne keräämällä, tarvittaessa myös päättelyn avulla, saadaan muodostettua kuva henkilöhahmosta. (Rimmon-Kenan 1999: 77, 175.) Henkilöhahmon luonteenpiirteiden ilmenemiseen on kaksi tapaa: suora määrittely ja epäsuora esittäminen (Ewen 1971; 1980: 47–48 / sit. Rimmon-Kenan

1999: 77)². Suoraa määrittelyä edustaa esimerkiksi ilmaisu ”hän oli hyväsydäminen”, ja epäsuora esittäminen on kyseessä silloin, kun luonteenpiirteitä ei mainita, vaan ne täytyy päätellä tekstin perusteella (Rimmon-Kenan 1999: 77–78). Kun käytetään suoraa määrittelyä, yleensä tarinan ”yläpuolella” olevan kertojan tekemä määrittely vaikuttaa luotettavammalta kuin muunlaisten kertojien (Rimmon-Kenan 1999: 125). Epäsuorassa esittämisessä henkilöihahmon luonteenpiirteitä ilmaisevat hahmon toiminta, puhe, ulkoinen olemus ja usein myös ympäristö (Rimmon-Kenan 1999: 79–86). Vaikka teoria luonteen ja kasvopiirteiden yhteydestä onkin todettu pätemättömäksi, silti sitä käytetään taiteellisena keinona kirjallisuudessa; samalla tavalla pseudotieteellinen yhteys on luonteen ja ympäristön välillä (Rimmon-Kenan 1999: 84–86). Havaittuja henkilöihahmon luonteenpiirteitä voi olla vahvistamassa analogia, mutta nimenomaan vain vahvistamassa: itsenään se ei luonnehdi henkilöihahmoa, vaan toimii tukena muilla tavoilla havaituille luonteenpiirteille. Se voi korostaa kontrastia tai samankaltaisuutta. Analogia voi esiintyä henkilöiden nimissä, maisemassa ja henkilöiden välillä. (Rimmon-Kenan 1999: 87–91.)

2.4 Goottilainen kirjallisuus

Goottilaisen kirjallisuuden genrelle on olemassa useita nimityksiä. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa esiintyviä nimityksiä ovat *Gothic romance* (DeLamotte 1990), *Gothic*, *Gothic fiction*, *Gothic novel*. Szerb (1962: 444) käyttää termiä *rémregény* 'kauhuromaani', Railo (1925) termiä *kauhuromantiikka*, Savolainen (1992) termejä *goottilainen kirjallisuus*, *goottilainen romaani*, *gotiikka*. Selkeyden vuoksi käytän tässä tutkielmassa termejä *goottilainen kirjallisuus* ja *goottilainen* viittaamassa genreen ja termejä *miesgotiikka* ja *naisgotiikka* viittaamassa sen kahteen tyyppiin.

Kauhu on olennainen elementti goottilaisessa kirjallisuudessa (DeLamotte 1990: 14). Jo antiikin ajoista lähtien on länsimaisessa kaunokirjallisuudessa esiintynyt

2 EWEN, JOSEPH 1971: The theory of character in narrative fiction. – *Hasifrut* 1971 nro 3 s. 1–30. (Hepreaksi; abstrakti englanniksi I-II.)

EWEN, JOSEPH 1980: *Character in narrative*. Tel Aviv: Sifri'at Po'alim. (Hepreaksi; abstrakti vrt. Ewen 1971.)

kauhuelementtejä (Hennessy 1978: 9), mutta goottilaisen kirjallisuuden omana genrenään katsotaan alkaneen 1760-luvun Englannissa Horace Walpolen romaanin *The castle of Otranto* myötä (Hennessy 1978: 7; Day 1985: 1; Punter & Byron 2004: 169, 177). Goottilaisella kirjallisuudella tarkoitetaan yleensä tiettyjä teoksia, joista varhaisimmat ovat ilmestyneet 1760-luvulla ja myöhäisimmät 1820-luvulla (Punter 1980: 1). Näin genren rajaavat myös DeLamotte (1990: 14) ja Hennessy (1978: 7, 40). Myös Savolainen (1992) kannattaa genren rajaamista historiallisesti (1992: 17). Kiistattomasti genreen kuuluvat sellaiset 1700-luvun lopun ja 1800-luvun alun kirjailijat kuten Ann Radcliffe, M. G. Lewis ja Charles Robert Maturin (Punter & Byron 2004: xviii). Genren rakentumisen kannalta DeLamotte (1990) ja Heiland (2004) pitävät Radcliffeä keskeisenä kirjailijana (DeLamotte 1990: 10–11; Heiland 2004: 57). Myöhemmin kaunokirjallisuudessa esiintyi teoksia, joissa hyödynnettiin goottilaisen kirjallisuuden piirteitä (DeLamotte 1990: 14; Punter & Byron 2004: 26).

Goottilaisen kirjallisuuden tutkimukseen liittyy käsitteenä goottilaisen kirjallisuuden jako kahteen tyyppiin: miesgotiikka (*male Gothic*) ja naisgotiikka (*female Gothic*). Miesgotiikassa päähenkilönä on transgressiivinen mies ja juoni on usein traaginen siten, että päähenkilö saa rangaistuksen kieltojen rikkomisesta. Miesgotiikkaan luetaan esimerkiksi M. G. Lewisin teos *The monk*. (Punter & Byron 2004: 278–279.) Naisgotiikassa, jonka tärkeänä kirjoittajana pidetään Ann Radcliffea, päähenkilönä on nainen, jota uhkaa rajoja rikkova mies. Päähenkilö joutuu vangiksi, mutta tyypillisesti loppu on onnellinen. Teosten jakautuminen miesgotiikkaan ja naisgotiikkaan ei kuitenkaan ole ehdoton jako, vaan aineksia molemmista tyypeistä voi esiintyä samassa tekstissä (Punter & Byron 2004: 279.) Goottilaisen kirjallisuuden teosten tapahtumat sijoittuvat usein ajallisesti menneisyyteen (Punter 1980: 8). Genren alkuvaiheessa oli tyypillistä, että teoksessa oli merkittävässä asemassa salaisuuksia sisältävä rakennus (DeLamotte 1990: 15). Tyypillisiä rakennuksia olivat linnat (Railo 1925: 8; Punter 1980: 8; Savolainen 1992: 10; Punter & Byron 2004: 259, 288) ja luostarit (Punter 1980: 9; Punter & Byron 2004: 288).

2.5 Dekkarikirjallisuus³

Yleisenä näkemyksenä on, että dekkarikirjallisuudessa (*detective fiction*) on kyse rikoksen ratkaisemisesta. Samantapaisia rakenteita esiintyy jo aiemmin kirjallisuudenhistoriassa, esimerkiksi Sofokleen näytelmässä *Kuningas Oidipus*, ja Voltairen *Zadigissa*. Kuitenkin varsinaisena alkuna dekkarikirjallisuudelle pidetään amerikkalaisen Edgar Allan Poen kertomusta ”The murders in the Rue Morgue”, joka ilmestyi vuonna 1841. (Pyrhönen 1994: 9–10.) Dekkarikirjallisuudesta tuli kuitenkin vasta 1800-luvun lopulla suosittua (Cawelti 1977: 80). Edgar Allan Poen seuraajat, kuten esimerkiksi Arthur Conan Doyle, usein yhdistivät seikkailullisuutta mukaan älylliseen ongelmanratkaisuun (Pyrhönen 1994: 10).

Dekkarikirjallisuuden historiassa hahmotetaan neljä merkittävää kehityssuuntausta, joista yksi on klassinen dekkari (*whodunit*). Klassinen dekkari on enimmäkseen brittiläinen suuntaus. Siinä seikkailullisuus on vähäisempää ja sen sijaan kyse on ongelmanratkaisusta. (Pyrhönen 1994: 10.) Tyypillisimmän muotonsa klassinen dekkari sai 1. maailmansodan jälkeen (Horsley 2010: 30) ja sen kultakaudeksi (*golden age*) sanotaan vuodesta 1918 alkavaa ja 1940-luvulle ulottuvaa ajanjaksoa (Horsley 2010: 30–31; Rowland 2010: 117). Cawelti (1977: 80) sisällyttää klassisen dekkarin suuntaukseen myös Poen C. Auguste Dupin -kertomukset sekä Doylen Sherlock Holmes -kertomukset. Myös Malmgren (2010: 155) sisällyttää klassisen dekkarin suuntaukseen Doylen Sherlock Holmes -kertomukset. Myös tässä tutkielmassa klassisen dekkarin käsitteeseen sisällytetään kultakauteen kuuluvien teosten lisäksi Poen C. Auguste Dupin -kertomukset ja Doylen Sherlock Holmes -kertomukset.

Muut kolme merkittävää kehityssuuntausta ovat kovaksikeitetty dekkari (*hard-boiled*), poliisiromaani (*police procedural*) ja metafyyminen dekkari (*metaphysical detective narrative*). Kovaksikeitetty dekkari on enimmäkseen amerikkalainen suuntaus, jossa on vahvasti esillä seikkailullisuus. Poliisiromaani korostaa realismia ja kuvaa poliisien elämää ja työskentelyä. Metafyyminen dekkari kumoaa konventioita ja siinä on juonella vähäisempi merkitys. Sen sijaan se käsittelee

³ Kiitän professori Heta Pyrhöstä hänen avustaan dekkarikirjallisuuden termien suomentamisessa. Termi *kultakausi* (*golden age*) on pro gradu -tutkielman tekijän oma suomennos.

kulttuurisia ja filosofisia merkityksiä. (Pyrhönen 1994: 10–11.)

3. Miehet

3.1 János Bátky

János Bátky on teoksen minäkertoja. Hän on 32-vuotias mies, joka on syntynyt Budapestissa (PL1: 5; PL2: 5) ja on koulutukseltaan filosofian tohtori (PL1: 7; PL2: 6). Korkeasta koulutustasostaan huolimatta hän ei ole johtavassa asemassa, vaan on työskennellyt sihteerinä (PL1: 5, 72; PL2: 5, 51–52) eli feminiinisenä nähtynä vallankäytön kohteena. Hänellä ei ole runsaasti rahaa käytettävissään, sillä hän kuvailee elämäänsä sanalla ”vaatimaton” (*szerény*) (PL1: 6; PL2: 5) ja kuinka Lontoon ravintola Savoy on hänelle kallis paikka (PL1: 37; PL2: 27). Hänellä ei ole tapana julkaista tutkimuksiaan (PL1: 14–15; PL2: 11), minkä perusteella voi päätellä, että hän ei tavoittelekaan mainetta ja taloudellista yltäkylläisyyttä.

Vaikka hän on unkarilainen, hän ihailee vahvasti Britanniaa. Tämä näkyy hänen ajatuksissaan: hän kunnioittaa suuresti Brittiläistä imperiumia (PL1: 27; PL2: 20) ja häntä miellyttää ”englantilaisen maiseman aristokraattisuu[s]” (*az angol táj úriság[a]*) (PL1: 6; PL2: 5). Lisäksi tämä ihailu näkyy hänen teoissaan siten, että hän on muuttanut Englantiin (PL1: 6; PL2: 5). Muuttamalla Englantiin hän on luonut eron Unkariin jääneisiin miehiin. Hän on osoittanut, että hänellä on varaa muuttaa kauas ulkomaille. Työskentelemällä Englannissa hän on osoittanut, että hän selviää elämästä vieraskielisessä yhteiskunnassa eikä ole riippuvainen muiden antamasta tulkkausavusta. János ei kuitenkaan ihaile kaikkea englantilaista. Tibor Kovács (2004) on huomannut, että János suhtautuu negatiivisesti englantilaiseen kahviin ja ruokaan (Kovács 2004: 30–31). Jánosin mukaan ”eivät englantilaiset kykene keittämään kunnollista kahvia” (*az angolok képtelenek iható kávéfőzni*) ja János syö ”kamalaa paahtopaistia ja sen kanssa

jotain hirveää muhennosta” (*a szörnyű roastbeeft és a kegyetlen főzeléket hozzá*) (PL1: 214; PL2: 149). Kovács (2004) on kiinnittänyt huomiota myös Jánosin käyttämiin ilmaisuihin ja kuinka niissä näkyy Jánosin unkarilainen näkökulma (Kovács 2004: 30). János esimerkiksi kuvailee Walesissa hovimestaria sanalla ”Frans Joosef -partainen” (*Ferenc József-szakállas*) (PL1: 93; PL2: 66). Tässä näkyy Kovácsin (2004) mielestä heijastuma monarkian ajoista ja kun huomioidaan paikka, tällainen assosiaatio on Kovácsista ”absurdia ja ironista” (Kovács 2004: 30). János voidaankin siis nähdä olevan kahden kulttuurin välimaastossa. Samalla hänen käsityksensä ideaalisesta maskuliinisuudesta voi olla yhdistelmä, jossa on sekä unkarilaisen että englantilaisen kulttuurin maskuliinisuuskäsityksiä.

Bátkyin ajatusmaailmaan liittyy myös ajatuksia ihmisten eriarvoisuudesta. Hän nimittäin ajattelee, että ”[o]n ihmisiä, jotka syntyvät, jotta toiset ihmiset palvelisivat heitä onnellisina” (*[v]annak emberek, akik azért születnek, hogy mások boldogan szolgálják őket*) (PL1: 126; PL2: 88) ja ”kreivit ovat toista maata kuin tavalliset ihmiset” (*a gróf különb, mint más ember*) (PL1: 72; PL2: 51). Hän järkyttyy ajatuksesta, että Lene Kretzsch ja aatelinen Osborne Pendragon menisivät naimisiin keskenään (PL1: 353; PL2: 244). Niin ikään hän on omasta mielestään liian alhainen aatelisten Cynthia Pendragonin puolisoksi (PL1: 407–408; PL2: 281). Näistä seikoista voi päätellä, että hän on tottunut ajatukseen yhteiskuntaluokkien eriarvoisuudesta eikä aio kyseenalaistaa sitä. Toisaalta tulee huomata, että hän lounastaa kiinalaisessa ravintolassa kiinalaisen tohtoriystävänsä kanssa (PL1: 33–34; PL2: 25). Toiminnassaan Bátky siis osoittaa suvaitsevaisuutta muita etnisiä ryhmiä kohtaan, joten hän ei ole konservatiivinen kaikissa asioissa, vaan hänen luonteesta löytyy myös avarakatseisuutta.

Näkyvästi Jánosiin liittyy kirjasivistys ja tiedonjano. Kuten on todettu, hän on koulutukseltaan filosofian tohtori, mikä kuvastaa hänen menestymistä opinnoissa. Taloudellisen vaurauden ja johtamisen sijaan hänen suoriutuminen näkyikin hänen laajassa tietomäärässä. Tekstissä Jánosin tietämys jättää varjoonsa George Maloneyn (PL1: 35–36; PL2: 26) ja Cynthia Pendragonin (PL1: 137–138; PL2: 97). Näin hän asettuu hierarkiassa tiedon avulla näiden molempien henkilöihahmojen yläpuolelle. János on myös ylpeä tietämyksestään ja siitä, mitä on oppinut Unkarissa. Hän nimittäin suhtautuu ”kärtyisästi” (*ingerülten*), kun Osborne kyseenalaistaa Unkarin koulujen

maantiedon opetuksen tason (PL1: 91; PL2: 64). Tekstin monessa kohdassa käy ilmi Jánosin kirjallinen sivistys. Hän lainaa lordi Byronia (PL1: 5; PL2: 5), Endre Adya (PL1: 36; PL2: 26) ja William Shakespearea (PL1: 86; PL2: 61), hän mainitsee János Arany'n (PL1: 16; PL2: 12), Aldous Huxleyn (PL1: 406; PL2: 280), Hammurabin (PL1: 201; PL2: 140), Hermes Trismegistoksen (PL1: 201; PL2: 140), Goethen (PL1: 140; PL2: 98) ja Theokritoksen (PL1: 309; 2: 213). Hän jopa ajattelee, että ”kaikkein mieluiten piehtaroisi– – ja kylpisi– – kirjoissa” (*legjobb szeretn[e]– – henteregni, fürödni a könyvekben*) (PL1: 94; PL2: 66). Kirjat ja niiden tuoma tieto ovat siis vahva osa Jánosin identiteettiä. Tässä näkyy myös yhteys valtaan. Hän nimittäin sanoo olevansa kiinnostunut 1600-luvun mystiikan keinoista, joilla ”vanha polvi koetti alistaa luonnon valtaansa” (*a régiek úrrá akartak lenni a természetet*) (PL1: 8; PL2: 7). Niin ikään Jánosilla on rationaalinen suhtautuminen uniin: hänellä on niihin psykoanalyttinen näkökulma (PL1: 162; PL2: 114). Hän vieroksuu irrationaalisuutta (PL1: 308; PL2: 213). Toiminnassaan hänellä on niin suuri tiedonjano, että hautaholvissa ”intellektuaalinen uteliaisuus– – voitti taikauskoisen pel[on]” (*intellektuális kíváncsiság– – gyözedelmeskedett babonás borzongás[ok]– –on*) ja hauta päätettiin avata (PL1: 173; PL2: 121). Toisin sanoen maskuliinisuuteen liitetty rationaalisuus voitti feminiinisyyteen liitetyn irrationaalisuuden. On kuitenkin todettava, että Jánosin tietämys on jokseenkin teoreettista. Hän itsekkin toteaa, että hänen tiedoistaan on harvoin hyötyä käytännössä (PL1: 77; PL2: 55). Hänen tietämyksensä rajallisuus näkyy siinä, että hän ei osaa persiaa, vaikka siitä olisi apua Owenin koodeksien luokittelussa (PL1: 213; PL2: 148). Hän ei myöskään tunne kiinalaisia ruokalajeja, vaikka syökin niitä ravintolassa (PL1: 34–35; PL2: 25). Hän kertoo lukijalle, kuinka hän eksyi Lontoossa jatkuvasti lyhyellä reitillä (PL1: 373; PL2: 258). Hän ei erota puulajeja toisistaan, muttei ”kehdannut tunnustaa” (*nem merte– – megvallani*) tätä toiselle miehelle lähtiessään suunnistamaan metsään ilman karttaa (PL1: 371; PL2: 256). Tällaisen heikkouden julkinen myöntäminen hän horjuttaisi hänen maskuliinisuutta. Hänet silloin nähtäisiin toista miestä heikompana tiedon alalla. Vaikuttaakin siltä, että Jánosille tieto sellaisenaan on arvokasta maskuliinisen identiteetin rakennuselementtinä ja käytännön hyödyllä on vähemmän merkitystä.

Kontrastia Jánosin menestymiselle tiedon alalla tarjoaa fyysinen

suorittaminen, jossa hän osoittaa heikkoutta. Vaikka János eräässä vaiheessa pelaakin tennistä ja ui (PL1: 127; PL2: 89), yleisesti urheilullisuus ei kuulu hänen identiteettiinsä. Hän nimittäin toteaa, että olisi outoa, jos hänet tapaisi golfkentällä (PL1: 21; PL2: 16). Selkeästi Jánosin fyysinen heikkous näkyy vertailussa toisiin miehiin. Hän ei onnistu hiipimään ääneti ja hänen on vaikea päästä ylös kalliolle, kun taas Osborne ja George onnistuvat näissä asioissa ja paheksuvat Jánosia siitä, ettei hän suoriudu yhtä hyvin (PL1: 144; PL2: 101). János näyttäytyy näin huonona miehenä. Taitamattomuutta osoittaa myös se, ettei hän osaa taitella englantilaisia sanomalehtiä (PL1: 215–216; PL2: 150). Lisäksi hänen kengännauhoilla on tapana mennä solmuun, kun hän riisuuntuu rakastellakseen (PL1: 236; PL2: 164). Hänellä näyttää olevan myös vaikeuksia hillitä tunteensa ja osoittaa maskuliinista tyyneyttä. Hän nimittäin pelkää paljon. Hän tuntee vainoharhaa (PL1: 39; PL2: 28), aavistaa pahaa ja näkee itsensä ”avuttomana ja epätietoisena” (*tehetetlenül, semmiről sem tudva*) (PL1: 87; PL2: 61), toisin sanoen feminiinisenä, kauhistelee koe-eläimiä (PL1: 114; PL2: 80–1), ahdistuu hautaholvista (PL1: 171; PL2: 119), on levoton yön outojen äänien takia (PL1: 74; PL2: 53), on levoton ja tupakoi (PL1: 207; PL2: 144), on ”täynnä epämääräistä pelkoa” (*tele – – meg nem határozható félelemmel*) ja kuvittelee koe-eläinten karkaavan (PL1: 209; PL2: 145). Vasta tekstin lopussa János on päässyt irti peloistaan ja hän sanoo syyksi sen, että on kohdannut ”Mahdottoman” (*a Lehetetlenel*) (PL1: 403; PL2: 278), toisin sanoen elämän ja kuoleman rajoja uhmanneen ja siten rationaalisesti vaikeasti käsitettävän Asaph Pendragonin hahmon. Näin hän on suoriutunut eräänlaisesta koetuksesta ja hänen maskuliinisuutensa on kasvanut. Hän ei anna enää sijaa pelon tunteille, vaan osoittaa maskuliinisuuteen liitettyä itsehillintää.

János on myös varsin passiivinen. Hän ei itse pyri Owenin kirjastoon, vaan hänet kutsutaan (PL1: 13; PL2: 10). Lady Malmsbury-Croftin kutsuillekaan János ei aluksi halunnut tulla (PL1: 192; PL2: 134). Kun Dafyd epäilee Owenia salaperäisistä eläinkokeista, János ei halua sekaantua asiaan (PL1: 155; PL2: 109). János haluaa Owenin murhayrityksen jälkeen paeta ”[t]akaisin British Museumiin, kirjojen rikkumattomaan rauhaan” (*[v]issza a British Museumba, a könyvek háboríthatatlan nyugalmaiba*), mutta kuitenkin suostuu Cynthian pyynnöstä jäämään (PL1: 118–120; PL2: 83–86). Selkeästi Jánosin passiivinen luonne näkyy siinä, että toisin kuin George

Maloney, hän ei heitä kivellä vanhaa naista, vaikka kokee tämän ärsyttäväksi (PL1: 29–30; PL2: 22). Hänessä ei näytä olevan maskuliinisuuteen liitettyä väkivaltaisuutta. Vaikka hänellä on ollut jo noin vuosikymmenen verran revolveri, hän on ampunut sillä vain koelaukauksen (PL1: 76; PL2: 54). János tiedostaa passiivisuutensa. Morvinin kiristäessä hän toivoo, että olisi ”taistelevampaa tyyppiä” (*harciasabb természet*) (PL1: 258; PL2: 179). Romaanin loppupuolella tapahtuu tilapäinen poikkeus. Antaessaan nopeasti käskyjä Cynthialle ja kutsuessaan Osbornen ja Lenen mukaan Owenin etsintään hän toteaa, että on ”täyttä toimitavalmiutta [sic] ja terästä” (*csupa tetterő és acélosság*) ja ”[t]uskin tunki– – itse[än]” (*[a]lig ismert– – mag[ára]*) (PL1: 360; PL2: 249). Toisin sanoen aktiivisuus on Jánosin luonteelle poikkeuksellista ja passiivisuus normaalia.

Jánosia ei tule nähdä sosiaalisesti eristäytyneenä, vaikka hän viihtyykin kirjastoissa. Sen sijaan hänellä on useita sosiaalisia suhteita sekä miehiin että naisiin. Hänen miespuolisiin tuttaviiin kuuluvat muiden muassa aiemmin mainittu kiinalainen tohtori, British Museumin virkailija Cecil B. Howard (PL1: 13; PL2: 11) ja Fred Walker (PL1: 10; PL2: 8). Tuttavapiirillä on vaikutusta Jánosin käytökseen. János haluaa osoittaa, kuinka kykeneväinen mies on ja kuinka hän on parempi muita miehiä. Vaikka János ei suunnittelekaan tutkimuksen julkaisemista, hän ei mainitse tätä ja jättää Cecilin ”kateuden valtaan, onhan kollegoiden kateus ainoa maallinen palkkio tutkijan vaivoista” (*irigykedni, hiszen a kartársak irigysége a tudós egyetlen földi jutalma*) (PL1: 14; PL2: 11). Cecil pitäisi näin häntä menestyksekkäämpänä tutkijana ja samalla parempana miehenä kuin itseään. Vuorostaan Fred ohjaa Jánosia oikeaoppiseen miehisyteen. Saatuaan uhkasoiton Jánosin käytös on hermostunut ja hän epäröi matkaamista Walesiin, mutta Fred vähättelee uhkasoittoa: ”Minua hävettäisi, jos antaisin tuollaisen vaikuttaa päätöksiini” (*Szégelyelném magam, ha ilyesmi befolyásolna*) (PL1: 19; PL2: 14). Tämän seurauksena János häpeää käytöstään ja ajattelee: ”Jos olet mies, niin ole mies” (*Ha férfi vagy, légy férfi*) (PL1: 19; PL2: 14). János on osoittanut hermostuneisuudellaan ja pelokkuudellaan olevansa miehenä Frediä huonompi. Jánosin ja Fredin näkemys oikeasta maskuliinisuudesta on se, että säilytetään tyyneys eikä säikähdetä vähäisiä seikkoja. George Maloneyta kohtaan János tuntee ylemmyyttä, ”vahingoniloa” (*káröröm*), koska George ei ole tottunut asioimaan kirjastossa eikä ole

siten samalla tavalla sivistynyt kuin hän; hän on kuitenkin myötätuntoinen ja avulias opastamaan Georgelle kirjaston käyttöä (PL1: 21–23; PL2: 16–17). Samalla hän pääsee näyttämään omaa tietämystään kirjastosta ja kuinka hän on tietäväisempi kuin George ja siten parempi mies. János jopa valehtelee, jottei näyttäisi tietämättömältä Georgen silmissä. Jotta ”arvovalta” (*tekintély*) pysyisi, hän väittää kuulleensa Georgen mainitsemaasta Itä-Afrikan Uwinda-retkikunnasta (PL1: 28; PL2: 21).

Kuten Kovács (2004: 32) ja Szemet (2007) ovat todenneet, János nauttii naisista symboleina (PL1: 239; PL2: 166) ja on sitä mieltä, että ”[n]aisen arvon määrää – hänen taustansa” (*[a] nő értékét a háttéré adja meg*) (PL1: 128; PL2: 90). Hän nähtävästi yrittää sovittaa naiset mielikuviensa mukaisiin muotteihin. Se, että Cynthia Pendragon ei vastaakaan Jánosin odotuksia siitä, millaisia yläluokkaiset naiset ovat, saa Jánosin pettymään (PL1: 310–313; PL2: 214–216). János yrittää nähdä Cynthia jonkinlaisena hyvin ylhäisenä, tarumaisena naisena. Jánosin silmissä Cynthia Pendragon on ”linnan valtiatar” (*a kastély úrhölgye*) (PL1: 71; PL2: 51), ”keijukainen jollain satujen saarella” (*tündér – – valami csodaszigeten*) (PL1: 96; PL2: 68), ”kuun jumalatar, taivaan kuningatar” (*holdistennő, égi királynő*) (PL1: 141; PL2: 99). Nimenomaan tällaisena pelkkänä ideana János näkee Cynthia Pendragonin. Hän toteaaakin: ”en – ollut rakastunut Cynthiaan, vaan linnanneitoon, Llanvyganin tyttäreeseen” (*[n]em Cynthiába voltam szerelmes, hanem a várkisasszonyba, Llanvygan leányába*) (PL1: 128; PL2: 90). János ajattelee:

Minun Cynthiaani oli sellainen, joka pyörtyy nähdessään armaansa syövän nakkeja, mutta sopivan tilaisuuden tullen hakkaa piikansa naaman turvoksiin – linnanneito, joka hallitsee ylpeänä lyyrisiä pikku ympyröitään eikä edes huomaa kokonaisten kansakuntien kuolevan samaan aikaan nälkään (PL2: 214).

(Az én Cynthiám olyan volt, aki elájul, ha szerelmesét rajtakapja, hogy virslit eszik, alkalomadtán azonban dagadtra pofozza a szobalányt – várkisasszony, aki gögösen trónol kis lírai életében, és észre sem veszi, hogy közben nemzetek éhen halnak (PL1: 310).)

Jánosilla on siis mielikuva siitä, miten aatelisten naisten tulisi käyttäytyä, toimia, ilmaista sukupuolensa. Cynthia Pendragonin ja Eileen St. Clairen kohdalla on nähtävissä se, kuinka János asettaa heidät varsin kärjistettyihin muotteihin. Hän ajattelee

Eileenä Syntinä, Cynthian hän yhdistää englantilaisiin sonetteihin (PL1: 240; PL2: 166). Puolestaan Lene Kretsch on nainen, jonka luonne pelottaa Jánosia (PL1: 215; PL2: 149–150), vaikka Kretsch onkin tarinassa ”hyvien” puolella ja avustaa Jánosia. Kretschin ”valtavan laaja-alainen rakkauselämä” (*hállatlanul kiterjedt szerelmi élet*) hämmentää Jánosia (PL1: 218; PL2: 151). Toisaalta Jánosin mukaan Lenen luonteessa näkyy ”sydämellisy[ttä]” (*szívjószág*) ja ”uhrautuvaisu[ttä]” (*áldozatkészség*), toisaalta Lenellä on tapana kertoa sukupuolisuhteistaan ilman tunteita, Jánosin mielestä ”hervittävän objektiivisesti” (*szörnyű tárgyilagosan*) (PL1: 215, 218; PL2: 150, 152). Se, että Lenen tunteeton suhtautuminen rakkauteen on Jánosista kauheaa, kertoo siitä, että János odottaa naisilta tunteellisuutta. Toisin sanoen János näyttää tässä varsin konventionaaliselta hahmolta, sillä tunteellisuushan on feminiiniseksi mielletty ominaisuus. Vaikka Jánosia kauhistuttaa ajatus Lenen ja Osbornen epäsäätyisestä avioliitosta, hän olettaa, että Kretsch suostuisi Osborne Pendragonin kosintaan ja siten siirtymään osaksi yhteiskunnan konventionaalista instituutiota, avioliittoa, mutta näin ei tapahdu (PL1: 353; PL2: 244). Voi olla, että pelon syynä on se, että Kretschissä yhdistyy vahvasti sekä maskuliinisuuteen liitettyjä piirteitä että feminiinisuuden liitettyjä piirteitä. Näiden seikkojen takia Kretsch ei olisi luokiteltavissa yksinkertaisesti joko pääasiassa maskuliiniseksi tai pääasiassa feminiiniseksi ja olisi Jánosille ristiriitaisuudessaan anomalia. Lisäksi on otettava huomioon se, että Jánosia häiritsee se, kuinka Kretschillä on ollut tapana muistuttaa Jánosin olevan kömpelö (PL1: 217; PL2: 151). Kömpelyydestä muistuttaminen saa Jánosin maskuliinisuuden näyttämään huonommalta ja horjuttaa Jánosin identiteettiä miehenä. Kaikesta tästä huolimatta János tulee toimeen Kretschin kanssa.

Rationaalisuuden liittäminen maskuliinisuuteen näkyy Jánosin näkemyksissä siinä, että kirjastossa eli tiedon alueella naiset ovat häiriöksi. János ajattelee, että naisten kauneus häiritsee miesten keskittymistä kirjastossa ja siksi olisi hyvä, jos kirjasto olisi vain miehille (PL1: 93; PL2: 66). Hänen tuntuu olevan vaikea hyväksyä sitä, että nainen voisi olla sekä kaunis että älykäs, sillä hän toteaa Cynthialle, että tieteellinen julkaisutyö ”sopii vanhoille professoreille eikä nuorille ja kauniille aristokraattisille naisille” (*[ö]reg professzoroknak való az, nem fiatal és szép arisztokrata hölgyeknek*); hän myös ajattelee, että Cynthia on ”liian kaunis” (*sokkal*

csinosabb) ollakseen älykäs (PL1: 94–95; PL2: 67). Lisäksi Jánosin mukaan ajatus seksuaalisesta kiinnostuksesta hyvin viisaita naisia kohtaan ”lähentelee – – jollakin tavalla homoseksuaalisuutta” (*[v]alahogy – – mintha homoszexualizmus volna*) (PL1: 139; PL2: 98). Tämän vertauksen homoseksuaalisuuteen voi tulkita niin, että Jánosin mielestä hyvin viisas nainen ylittäisi sukupuolensa rajat ja miellettäisiin pikemminkin mieheksi. Homoseksuaalisuushan merkitsee samaan sukupuoleen kohdistuvaa seksuaalisuutta. Hän toteaa Osbornelle, että ”[m]annermaalla on – – tapana nimittää elämäksi – – naisten kanssa puuhastelua” (*[a] kontinensen – – a nőkkél való foglalkozást szokták életnek nevezni*) (PL1: 42; PL2: 31). Eli normaalia on se, että miesten seksuaalisuus kohdistuu naisiin, muu on tavatonta, epänormaalia. Se seikka, että János näkee homoseksuaalisuuden epänormaalina, on helppo ymmärtää ottamalla huomioon tekstin ajankohdan, 1930-luvun. Britanniassa miesten välinen homoseksuaalisuus kiellettiin laissa vuonna 1885 (Kent 1999: 247). Unkarissa miesten välinen homoseksuaalisuus kiellettiin jo vuonna 1878, mutta ei-julkiseen toimintaan ei puututtu (Kurumay 2013). Unkarin poliisi kuitenkin ylläpiti kiinni jääneistä rekisteriä, jossa erään lääkärin mukaan oli vuonna 1933 yli 3000 miestä (Kurumay 2013). János on siis varttunut tällaisessa yhteiskunnassa ja yhteiskunnan instituutioiden kautta hän on sisäistänyt tämän normin. Toisaalta János näyttää tuntevan seksuaalivähemmistöjä, kuten miehen, joka ”piti – – enemmän pojista” (*szereti jobban a fiúkat*), mutta puhuu niistä vain, kun kahden kesken hotellihuoneessa ollessaan ”rohkeni– – paljastaa” (*kockáztatta*) (PL1: 225; PL2: 157). Toisin sanoen muulloin tällaisesta yhteiskunnan normeista poikkeavasta seksuaalisuudesta ollaan vaiti ja se kuuluu yksityiseen sfääriin, ei julkisuuteen.

Toisaalta naiset ovat Jánosille keino toteuttaa heteroseksuaalisuuttaan. Fülöp (2010) on maininnut ujouden Jánosin yhtenä luonteenpiirteensä (Fülöp 2010: 256). Tämä voidaan nähdä Jánosin aiemmin mainitussa passiivisuudessa, mutta kun on kyse Jánosin suhtautumisesta naisiin, Shafferin (2011) kuvaus sopii paremmin. Shafferin (2011) mukaan Jánosissa on piirteitä miehestä, joka tavoittelee naisten suosiota ja menestyy tässä tavoitteessaan (Shaffer 2011: 315). Bátky toteaa, että ”[n]ainen ei olisi toisinaan pahitteeksi Lontoossakaan” (*[e]gy nő... Londonban is jó lenne olykor*) (PL1: 43; PL2: 31). Se, että János ei määrittele naista tarkemmin, kuulostaa siltä, ettei

Jánosille ole paljon merkitystä, millainen naisen tulisi olla. Niin ikään naisen ei tarvitsisi olla vakituisena seurana, vaan ainoastaan ”toisinaan”, silloin, kun János haluaa. Lisäksi hän sanoo, että ”[hänellä] ei ole tapana olla rakastunut” (*[s]zerelmes nem szok[ott]– – lenni*) (PL1: 128; PL2: 90). János ei näytä pyrkivän avioliittoon ja muodostamaan perhettä. Kaikesta ihannoinnista huolimatta hän näkee Cynthia Pendragonin olevan vain hänen ”uusi valloituksen[sa]” (*új flört[je]*) (PL1: 141; PL2: 99) eli vain yksi nainen lisää Jánosin aiempiin naisystäviin. János osoittaa kevytmielistä suhtautumistaan Cynthiaan valehtelemalla tälle osaamisestaan (PL1: 139–140; PL2: 98), pyrkien näin korostamaan maskuliinisuuttaan. Heteroseksuaalisella sukupuolisuhteella mies todistaa omaa maskuliinisuuttaan. János onkin pettynyt ja vihainen itselleen, kun päätti, koska epäili George Maloneyn juonivan jotain, olla ryhtymättä seksuaaliseen suhteeseen neiti Pat O'Brienin kanssa, jonka oli ensimmäistä kertaa samana iltana tavannut (PL1: 57; PL2: 41). Näin häneltä jäi hyödyntämättä tilaisuus osoittaa maskuliinisuuttaan. Sen sijaan János pääsee näyttämään maskuliinisuuttaan Cynthia Pendragonin välityksellä ollessaan etsimässä aavetta kirjastossa. Cynthia ”säikähtäneenä” (*ijedten*) tarrautuu Jánosin käsivarteen ja János nauttii hetkestä, kun saa kokea itsensä ”vahvaksi, suureksi ja suojelevaksi mieheksi” (*erős, nagy, védelmező férfinak*) (PL1: 109–110; PL2: 77). Se, että Bátky nauttii tästä tilanteesta, merkitsee sitä, että hänen maskuliinisuutensa ihanteena on tällainen varsin konventionaalinen mies. Hän on kuitenkin tietoinen siitä, että todellisuus ei vastaa ideaalia. Hän nimittäin myöntää lukijalle, että on varsin kaukana amerikkalaisista elokuvista tutuista sankarimiehistä, jotka suojelevat naisia käyttämällä väkivaltaa (PL1:122; PL2: 86). Eräässä tekstikohdassa hän toivoo olevansa, toisin sanoen ei ole, ”vaeltava ritari” (*kóbor lovag*) (PL1: 126; PL2: 89) eli maskuliininen sankari. Cynthiasta ei tule Jánosin sukupuolikumppania romaanin aikana. Tältä osalta Jánosin maskuliinisuus jää vaille todistusta, toisin kuin Eileenin kohdalla.

Jánosin sijoittaminen goottilaisen kirjallisuuden yhteyteen on ongelmallista. Hänestä on löydettävissä yhtäläisyyksiä goottilaisen kirjallisuuden nuoreen sankariin, kun katsotaan tarkemmin. Radcliffen teoksissa sankarin vastarinta on jokseenkin passiivista (DeLamotte 1990: 37) ja Jánoskaan ei ole väkivaltainen luonteeltaan. Etsittäessä kummitusta kirjastossa Cynthia tarraa Jánosiin kuin suojelelleen. Myöhemmin Cynthia pyytää Jánosia jäämään, koska pelkää. Radcliffen teoksissa on

tavallista, että sankari kuvataan suojelijana (Railo 1925: 46). Tätä suojelijan ja suojellun asetelmaa korostaa vielä se, että Cynthian seurassa János toivoisi olevansa ritari eli ikään kuin jalo sankari. Kuitenkin eroavaisuuksia löytyy. Radcliffen sankarista tulee tavallisesti sankarittaren puoliso (Railo 1925: 46). Näin ei toteudu Jánosin kohdalla. On huomattava, että János ei näytä pyrkivän avioliittoon, vaan näkee naiset heteroseksuaalisuuden toteuttamiskeinona ja Cynthia on vain yksi nainen lisää, vaikkakin ylhäinen. Lisäksi hän valehtelee Cynthialle. Kuitenkin goottilaisen kirjallisuuden sankari on hyveellinen hahmo (Railo 1925: 44). Esimerkiksi Radcliffen teosten sankarit ovat selkeästi hyviä (DeLamotte 1990: 37) ja heidän rakkautensa on puhdasta laadultaan (Railo 1925: 51–53). Lisäksi Radcliffen teosten henkilöahmoille, sekä miehille että naisille, tyypillistä on tunteellisuus (Railo 1925: 53–55). Esimerkiksi Radcliffen *The mysteries of Udolpho* -romaanin sankari Valancourt on herkkä ja tunteellinen (Hoeveler 1998: 99). János taas ei vaikuta tällaiselta. Näin János rikkoo monella tavalla goottilaisen sankarin konventioita. Jos unohdetaan Jánosin biologinen sukupuoli, löydetään itse asiassa hänestä yhtäläisyyksiä myös goottilaisen kirjallisuuden sankarittareen. Sankarittaressa on tiedonjanoa (DeLamotte 1990: 49, 51), uteliaisuutta (Day 1985: 18; DeLamotte 1990: 50–51) ja pelkoa (Day 1985: 18; DeLamotte 1990: 16; Ovaska 1992: 133–134). Näitä piirteitä on myös Jánosissa. Lisäksi Jánosin joutuminen ensin Morvinin vangiksi kellariin ja myöhemmin Asaph Pendragonin vangiksi syrjäiseen taloon tuo mieleen naisgootiikan juonikuvion, jossa sankaritar joutuu transgressiivisen miehen ahdistamaksi. János ei kuitenkaan sovi goottilaisen sankarittaren muottiin, sillä sankaritar on hyveellinen (Day 1985: 103; DeLamotte 1990: 32–34) ja ei lankea syntiin (DeLamotte 1990: 108, 214). Esimerkiksi Radcliffen teosten sankaritar on siveä ja ujohko (Railo 1925: 50). János taas valehtelee Cynthialle ja rakastelee Eileenin kanssa. On myös huomattava, että romaanin alussa János toteaa, ettei ole romaanin sankari ja ilmoittaa Owenin olevan sankari (PL1: 5; PL2: 5). Näin lukija ohjataan näkemään János pelkkänä sivullisena.

Eräänä klassisen etsivän tyypillisenä piirteenä on eksentrisyys (Cawelti 1977: 93; Malmgren 2010: 155). Esimerkiksi Sherlock Holmesilla tämä näkyy viulussa ja huumeissa, Hercule Poirot'illa viiksissä, Nero Wolfella orkideoissa (Malmgren 2010: 155). Jánosin eksentrisyyden ilmentymänä voidaan nähdä hänen suuri kiinnostuksena

kirjoihin. Sherlock Holmesin ja suurelta osin muidenkin klassisten etsivien ominaisuuksia ovat älykkyys sekä intuition ja tieteellisen järkeilyn yhdistäminen (Cawelti 1977: 93). Jánosin henkilöhaahmon älykkyyttä osoittaa hänen mainittu korkeakoulutuksensa ja hänen laaja kirjallinen sivistyksensä. Lisäksi hänestä löytyy merkkejä loogisesta ajattelusta. Kun hänen revolveristaan on joku vienyt panokset, hän pääättelee, että kyseessä ei ole varas, koska silloin olisi todennäköisemmin varastettu rahaa tai savukkeita (PL1: 83; PL2: 58–59). Jouduttuaan vangiksi kellariin hän ensimmäiseksi päättää kokeilla oven lukkoa (PL1: 336; PL2: 225). Hän purkaa vihkoon järjestelmällisesti häntä mietityttäviä asioita (PL1: 183; PL2: 127).

Hänessä kuitenkin näkyy paljon jo aiemmin mainittua pelkoa sekä intuitiota, epäilyä ja irrationaalisuutta. Hän suhtautuu Eileenin jo tekstin alkuvaiheessa varautuneesti johtuen vuosien takaisesta tapahtumasta (PL1: 65; PL2: 46) ja hän ajattelee, että ”Eileen St. Clairen erityinen arvoituksellisuuskin oli vain osa Gwyneddin jaarlin arvoitusta, – – jonka [Jánosin] intuitio – – tunsu” (*Eileen St. Claire külön titokzatossága is csak része az Earl of Gwynedd titkának, – – amit [János] intuició[ja] érez*) (PL1: 68; PL2: 48). Hänellä tulee mieleen erikoinen ajatus, että latinankielisen viestin kirjoittaja voisi olla ikivanha ja siksi viesti olisi latinaksi (PL1: 151; PL2: 106). Hän on myös ”taikauskaisen varma” (*babonásan meg – – győződve*) kaiken Eileenin liittyvän haitallisuudesta (PL1: 222; PL2: 155). James Morvinin kiristyksen epäonnistuttua János pitää mahdollisena Morvinin uutta rikosta ja ”[Jánosista] tuntuu” (*hisz[i]*), että he kaikki ovat vaarassa (PL1: 272; PL2: 188). Saatuaan valesähkeen János uskoo sähkeen aitouteen ja kiirehtii Lontooseen, ”vaikk[a]– –[ei] osa[a]– – kuvitellakaan mitä voisi– – tehdä” (*[b]ár nem tudta– – elképzelní, mit tehet*) (PL1: 313; PL2: 216). Jánosilla ei ole johtolankoja Lenen olinpaikasta, joten hän päättää arvata Lenen sijainnin sen perusteella, että Lenelle on tyypillistä oluenjuonti, mutta tästä seuraava kapakkakerros on tulokseton ja siten Jánosin arvailu osoittautuu hyödyttömäksi ideaksi, johon hän turhaan uskoi (PL1: 314; PL2: 217). Saatuaan tietää Cynthian lähteneen jonkin sähkeen takia János vaistoa virheellisesti, että Cynthia on joutunut vangiksi, ajattelematta muita mahdollisuuksia (PL1: 328; PL2: 226). Vaikka hän metsässä eksyneenä ajattelee, että ”olisi ollut parasta mennä takaisin ja etsiä polkua” (*[l]egjobb volna visszamenni, és – – megkeresni az ösvényt*), hän päättääkin

jatkaa eteenpäin ja seurata havaitsemaansa polkua, koska siten ”[k]enties – – voisi– – päästä perille jonnekin” (*[t]alán – – kiér– – valahova*), todeten, että matkasuunnan valinnassa ”piti vain seurata vaistoaan” (*csak menni az ösztön[e] után*) (PL1: 372–373; PL2: 257–258). Jánosin intuitiivisuudesta johtuen täytyykin ajatella klassisen dekkarin kultakauden ”feminisoituja” etsiviä. He hyödyntävät intuitiota (Horsley 2010: 32; Rowland 2010: 121) ja rationaalisena esitettyyn Sherlock Holmesiin verrattuna he käyttävät rationaalisuuden ohella myös irrationaalisia menetelmiä (Rowland 2010: 121). He ovat myös väkivallattomia (Horsley 2010: 32). Väkivallattomuuskin on Jánosin piirteenä, joten hänessä on enemmän yhtymäkohtia klassisen dekkarin kultakauden etsivään kuin kovaksikeitetyn dekkarin etsivään. Nimittäin kovaksikeitetyn dekkarin etsivän piirteisiin kuuluu kovuus ja tottuneisuus väkivaltaan (Cawelti 1977: 149).

Vaikka klassisen dekkarin kultakauden etsivissä on intuitiivisuutta, rationaalisuus ja johtolankojen tutkinta ovat silti tärkeitä elementtejä heidän työssään (Rowland 2010: 122). Jánosin henkilöahhossa voikin olla liikaa intuitiota. Fülöp (2010) näkeekin Jánosissa yhtäläisyyksiä kirjailija G. K. Chestertonin dekkarien etsivähahmo isä Browniin, joka ”kömpelösti löytää itsensä keskeltä rikosten verkkoa – – ja naiivin vaistomaisesti seuraa lankoja” (Fülöp 2010: 261). Jánoskin ajautuu tilanteeseen eikä hakeudu. Hän, kuten on todettu, ei pyrkinyt Owenin luokse, vaan kutsuttiin. Niin ikään hän ajautui Eileenin seuraan (PL1: 221–222; PL2: 154–155) ja hyväuskoisuuttaan päätyi kellariin vangiksi (PL1: 322–323; PL2: 222–223). Isä Brown, josta kertovia tarinoita julkaistiin vuodesta 1911 vuoteen 1935, intuitiivisuudellaan kyseenalaisti rikosten selvittämisen tieteellisesti (Horsley 2010: 30). Julian Symons (1985) kuvailee isä Brownia mieheksi, ”jolla on vaikeuksia sateenvarjonsa käärimisessä” (Symons 1985: 77). Täpäntyylistä kömpelyyttä ja taitamattomuutta on tässä tutkielmassa jo aiemmin todettu Jánosin kohdalla, joten tässäkin mielessä Jánosissa on yhtäläisyyksiä Browniin. Kuitenkin Jánosin hahmo luo myös etäisyyttä isä Browniin. Nimittäin isä Brown on katolinen pappi, jota sitoo institutionaalinen selibaatti, toisin kuin Jánosia, filosofian tohtoria, jonka naisuhteista saa lukija lukea paljon romaanissa. Jánosin henkilöahhomo tällä tavalla siis estää ajatuksen nähdä hänet isä Brownin kopiona. Rakkaussuhteiden takia onkin siirryttävä taas klassisen dekkarin kultakauden etsiviin. Vaikka tavallisesti klassisen dekkarin etsivällä ei ole seksuaalisia

tai romanttisia suhteita (Cawelti 1977: 153), on kuitenkin olemassa poikkeuksia. Rakastuvia etsiviä on Margery Allinghamilla, Agatha Christiellä, Ngaio Marshilla, Dorothy L. Sayersillä, ja Josephine Teyllä (Rowland 2010: 124). Lisäksi on huomioitava se seikka, että vaikka János ei sovellukaan muuten luonteeltaan kovaksikeitetyn dekkarin etsiväksi, Caweltin (1977) mukaan seksuaalisuus on kovaksikeitetyn dekkarin etsivän tärkeimpiä piirteitä (Cawelti 1977: 153). Näin ollen Jánosin suhde Cynthiaan sekä Eileenin voikin olla saanut vaikutteita näiltä eri tahoilta. Jánosin henkilöahhossa näyttää olevan siis piirteitä sekä G. K. Chestertonin isä Brownista että klassisen dekkarin kultakauden etsivistä.

Voidaan kuitenkin kyseenalaistaa se, että János on etsivä. Hänän haluaa pois Walesista Owenin murhayrityksen jälkeen. ”Mitä tekemistä minulla on kaiken tämän kanssa” (*Mi közöm mindehhez*), hän ajattelee järven mystisistä tapahtumista (PL1: 158; PL2: 111). ”Mitä tämä kaikki minulle kuuluu” (*Hogy jövök én mindehhez*), hän toteaa Morvinille ja ajattelee poistuvansa Englannista (PL1: 252; PL2: 175). ”[E]n ole etsivä, eikä minulla ole mitään osuutta koko juttuun” (*[N]em vagyok detektív, és az egész dologhoz semmi közöm*), hän sanoo Eileenille (PL1: 232; PL2: 161). Ja romaanin alussahan hän sanoi, ettei ole tarinan sankari. Hän yrittää näyttää täysin ulkopuoliselta. Zsófia Bárczin (2002) mukaan Bátky voidaan nähdä sekä etsivänä että avustamassa etsivää (Bárczi 2002: 200). Toisaalta hän osoittaessaan tyhjällä revolverilla ajattelee, että hänessä näkyy ”tietty detektiivin tyylikkyys” (*[b]izonyos detektívi elegancia*) (PL1: 81; PL2: 57). Hän siis näkee itsensä jossain määrin etsivänä. Toisaalta tulee huomata, että Owenin murhayritystä ovat tutkimassa varsinaisesti Osborne ja George (PL1: 117; PL2: 83) ja viime kädessä Osborne, edustaen Owen-setäänsä, osoittaa Georgen syyllisyyden (PL1: 186–188; PL2: 130–131). Myöhemmin tekstissä János on vain yksi jäsen Osbornen ja Lenen kanssa muodostamassaan etsiväryhmässä. Lisäksi on huomioitava kertojan persoona. Klassisessa dekkarissa usein kertojana ei ole etsivä, vaan joku häntä lähellä oleva henkilö (Cawelti 1977: 83). Jos János nähdään klassisen dekkarin etsivänä, hän on epätavallinen, koska on itse kertojana.

Jánosin sukunimi *Bátky* on variantti nimestä *Bátki*, joka puolestaan on variantti nimestä *Bátkai*, joka juontuu paikannimestä *Bátka* (Kázmér 1993 s. v. *Bátkai*, *Bátki*). Sukunimellä on kuuluisia kantajia: 1800-luvulla elänyt pedagogi Károly Bátky

ja vuosina 1874–1939 elänyt kansatieteilijä Zsigmond Bátky (*Magyar nagylexikon* s. v. *Bátky Károly, Bátky Zsigmond*). Fercsik ja Raátzin (2009) mukaan etunimellä *János* on raamatullinen tausta ja se juontuu heprealaisen *Johanan*-nimen latinankielisistä *Johannus*- ja *Johannes*-muodoista. Nimi on ollut vuosisatoja Unkarin yleisimpiä nimiä ja Unkarissa on olemassa sanontakin: ”Minäkin olen János, tekin olette János, Jumalakin on János” (*Én is János, kend is János, az isten is János*). (Fercsik & Raátz 2009 s. v. *János*.) Kuuluisten nimenkantajien kautta sukunimi korostaa Jánosin sivistystä ja tiedonjanoa, etunimi puolestaan yleisyydessään painottaa sitä, että hän ei ole joukosta erottuva sankari, joka tekee urotekoja, vaan melko passiivinen ja kömpelö mies.

3.2 Dafyd Jones

Dafyd Jones on ollut Llanvyganin kylän pastorina 10 vuotta (PL1: 101; PL2: 72). Hän edustaa siis uskonnollista auktoriteettia, kirkkoa. Hän osaa asioida asukkaiden kanssa myös kymrin kielellä (PL1: 343; PL2: 237). Hän ei kuitenkaan ole kylän vallanpitäjä. Hän nimittäin sanoo olevansa ”kaikessa riippuvainen jaarlista” (*mindenben az earltól függ*), ”täysin hänestä riippuvainen” (*teljesen tőle függ*) (PL1: 154, 336; PL2: 108, 232) eikä voi puuttua tämän harjoittamiin kokeisiin (PL1: 154; PL2: 108) eikä myöskään halua loukata tätä (PL1: 336; PL2: 232). Hän on Owenin vallan alaisuudessa, feminiinisessä positiossa suhteessa Oweniin. Owen ei myöskään arvosta häntä korkealle: Dafydin mukaan Owen katsoo hänen olevan ”hullu” (*hüly[e]*) (PL1: 157; PL2: 110).

Hänen luonteelleen on tyypillistä se, että hän ei näytä pystyvän hallitsemaan tunteitaan. Keskustellessaan Pierce Gwyn Mawrin profetoinnista hän on ”hermostuneen ja ahdistuneen oloinen” (*ideges, üldözött tekintetű*) (PL1: 97; PL2: 69), änkyttää (PL1: 100; PL2: 70), ”vääntel[ee]– – käsiään” (*a kezét tördel[i]*) (PL1: 100; PL2: 71) ja äkillisesti huutaa ”naama punaisena” (*kipirosodva*) (PL1: 101; PL2: 71–72). Hän on kylläkin tietoinen siitä, että hermostumisen sijaan tyynenä pysyminen olisi maskuliinista. Tämä näkyy siten, että jälkikäteen hän häpeää ja pyytelee läsnäolijoilta

anteeksi (PL1: 101; PL2: 72). Hän ei kuitenkaan onnistu pysymään tyynenä. Keskustellessaan Pendragonin linnasta hän on jälleen levoton ja käsiään väentelemässä (PL1: 159–160; PL2: 112). Myöhemmin kahden kesken Jánosin kanssa puhuessaan Owenin kokeiluista hän on taas levoton. Nimittäin Jánosin mukaan hänellä oli ”tuttu kauhistus kasvoillaan” (*szokott réműlt arcával*) (PL1: 335; PL2: 231). Jatkuvalle levottomuudellaan hän on kaukana maskuliinisuuteen yhdistetystä tyyneydestä ja tunteiden hallinnasta.

Dafydissa näkyy uskonnollisuus. Jánosin kanssa ollessaan hän moittii Owenin eläinkokeita sanoen niiden olevan ”jumalattomia” (*istentelen*) (PL1: 154; PL2: 108). Törön (2001) mukaan Owenin kokeet ovat niin poikkeuksellisia verrattuna aikakauden ihmisten tietämykseen, että ihmiset saattavat nähdä niillä olevan yhteys paholaiseen (Törö 2001: 111). Dafyd siis tulkitsee uskontonsa avulla sen, mitä ei voi ymmärtää. Hän yrittää vaikuttaa Jánosiin käyttämällä uskonnollista auktoriteettiasemaansa: hän sanoo olevansa ”sielujen lääkäri” (*a lelkek orvosa*) ja vaatii kokeille loppua vedoten valtaansa, joka on ”kahlitseva– ja vapahtava” (*oldó és kötő*) (PL1: 155; PL2: 109) ja kehottaen Jánosia ajattelemaan ”kuolematonta sielua[an]” (*halhatatlan lekére*) (PL1: 157–158; PL2: 110). Hän arvioi, että Owenille pitäisi tehdä ”paholaisen manaus” (*az ördögűzési im[a]*) (PL1: 336; PL2: 232). Dafydilla on ristiriitainen suhde kansan keskuudessa esiintyviin uskomuksiin. Hän valittaa seudulla esiintyvistä taikauskosta (PL1: 98; PL2: 69). Samanaikaisesti hän kuitenkin arvostaa Jane-siskonsa ”lahjo[ja]” (*tehetsége[i]*), joihin sisältyy enneunia (PL1: 160–164; PL2: 112–115) ja pöydän liikkumista (PL1: 98; PL2: 69). Hän ei myönnä siskonsa pöydän liikkumista taikauskoksi, vaan sanoo sitä tieteeksi (PL1: 98; PL2: 69). Hän suoraan sanoo, ettei halua näyttää taikauskaiselta muiden silmissä (PL1: 161; PL2: 113). Maskuliinisuuteenhan yhdistetään rationaalisuus. Taikauskon myöntäminen murentaisi hänen maskuliinisuuttaan, hänen arvovaltaansa. Hän näkyisi huonona miehenä.

Hänellä on myös varsin vilkas mielikuvitus. Hän uskoo vahvasti Jánosin osallistuvan lääkärinä Owenin kokeisiin (PL1: 153–158; PL2: 107–111). Hänellä on erikoinen näkemys Owenin kokeiden tavoitteesta. Hän nimittäin uskoo, että Owen pyrkii herättämään kuolleista aiemmat jaarlit (PL1: 156–157; PL2: 110). Kun pikkupoika siepataan lähiseudulla, Dafyd uskoo, että syyllinen on Owen, joka nyt

Dafydin mielestä aikoo siirtyä tekemään kokeita ihmisillä (PL1: 335–336; PL2: 231–232). Kuitenkin usko on eri asia kuin tieto. Kun käy ilmi, että János ei olekaan lääkäri, Dafyd on hämmästynyt (PL1: 158; PL2: 111). Hänen uskonsa osoittautui vääräksi ja samalla hänen maskuliinisuutensa sai kolauksen: hän osoitti tietämättömyyttään, vaikka hänen pitäisi olla paikallinen uskonnollinen auktoriteetti.

Goottilaisesta kirjallisuudesta löytyy uskontoon liittyviä henkilöihahmoja. Walpolen ja Radcliffen teoksissa esiintyvät uskonnon edustajat ovat tavallisesti hyviä ja kunnioitettavia henkilöitä (Railo 1925: 197). Toisaalta nämä henkilöt voivat olla myös rikollisia, kuten esimerkiksi Lewisin *The monk* -romaanin Ambrosio (Railo 1925: 197) ja Radcliffen *The Italian* -teoksen Schedoni, pappi, joka vaikuttaa hyvältä, mutta on oikeasti paha (DeLamotte 1990: 220). Dafyd ei ole pahuuden edustaja, hän ei ole rikollinen. Kuitenkin häntä ei ole esitetty Szerbin romaanissa myöskään kunnioitettavana auktoriteettina, vaan koomisena, levottomana hahmona, jolla on erikoinen mielikuvitus ja vääriä luuloja. János katsookin hänen olevan ”höyrähtän[yt]” (*örült*) (PL1: 336; PL2: 232). Goottilaisen kirjallisuuden konventoista poiketen häntä siis ei esitetä hyvänä eikä pahana, vaan koomisena hahmona.

Klassisessa dekkarissa yksi henkilöihahmoryhmä sisältää ihmiset, joille rikos muodostaa uhan, mutta jotka eivät pysty sitä ratkaisemaan (Cawelti 1977: 91). Tämä ryhmä on rikoksen horjuttaman yhteiskunnan representaatio, ja siihen sisältyy muiden muassa etsivää avustavat ihmiset, syyttömiksi osoittautuvat epäillyt sekä taitamattomat poliisit (Cawelti 1977: 96). Dafyd soveltuu tähän ryhmään. Hän on kylän pastorina osa paikallista yhteisöä ja hän itse kokee uhkaavina Owenin kokeet. Tämän lisäksi yhteisön arkea horjuttavat yhtäkkiä rikokset: Owenin murhayritys ja pikkupojan sieppaus. Hän ei kuitenkaan pysty puuttumaan Owenin kokeisiin eikä myöskään ole mukana rikosten ratkaisemisessa.

Nimi Dafyd lienee variantti nimestä Dafydd. Se vuorostaan on walesilainen muoto raamatullisesta Daavid-nimestä, joka on ollut nimenä Raamatussa Israelin kuninkaalla ja joka on myös Walesin suojeluspyhimyksen nimi ja yleinen etunimi erityisesti Walesissa (Hanks, Hardcastle & Hodges 2006 s. v. *David*). Sukunimi Jones on hyvin yleinen Walesissa (Hanks & Hodges 1988 s. v. *Jones*). Siis sekä etunimi että sukunimi ovat tavallisia Walesissa. Tämä antaa ymmärtää, että hän olisi osa

tavallista kansaa, mikä muodostaa kontrastin sille, että hän on paikallinen uskonnollinen auktoriteetti. Etunimi toisaalta yhteydellään raamatulliseen kuninkaaseen muodostaa kontrastin Dafydin alisteiselle asemalle suhteessa Oweniin, toisaalta se korostaa hänen uskonnollisuutta.

3.3 George Maloney

Georgen ominaisuuksiin ei kuulu kirjallinen sivistyneisyys. Hän kertoo, ettei aikoinaan menestynyt opinnoissaan (PL1: 27; PL2: 20–21). Tämä näkyy käytännössä siten, että hänen käsialansa on ”varsin lapsenomai[nen]” (*nagyon gyerekes*) (PL1: 23; PL2: 17), hän luulee Keski- ja Kaakkois-Euroopan maita fiktiivisiksi paikoiksi (PL1: 35; PL2: 26), hän sekoittaa keskenään sanat apokalyptinen ja eukalyptus (PL1: 99; PL2: 70) ja luulee latinankielistä tekstiä espanjankieliseksi (PL1: 150–151; PL2: 106). Hänellä on kuitenkin toisenlaista osaamista. Hän on nimittäin perehtynyt kiinalaiseen ruokaan, kun taas kontrastina János ei ole (PL1: 34; PL2: 25). Tämä korostaa sitä, että Jánosin tietämys on kirjallista ja teoreettista, kun taas Georgen tietämys on käytännönläheistä.

Kirjasivistyksen sijaan Georgessa näkyy vahvasti maskuliinisuuteen yhdistetty toiminnallisuus ja fyysinen suorittaminen. Kirjastossa häntä ei kiinnosta sukukirjat, vaan kalliokiipeily (PL1: 23; PL2: 17). Hän pitää suota parempana paikkana kuin kirjastoa (PL1: 33; PL2: 24). Tämä mieltymys ulkona liikkumiseen näkyy hänen ulkonäössään: János kuvailee hänen olevan ”urheilullinen” (*kisportolt*) (PL1: 21; PL2: 16) ja myöhemmin hänet nähdään kiipeilypuvussa (PL1: 81; PL2: 57). Hänen toiminnassaan fyysinen aktiivisuus näkyy niin, että hän on useassa kohdassa romaania kiipeilemässä (PL1: 85, 142–143, 223; PL2: 60, 100, 155). Hän kykenee ketterästi kiipeämään kalliolle (PL1: 144; PL2: 101). Hän myös pelaa golfia Osbornen kanssa (PL1: 92–93; PL2: 66). George on valmis käyttämään väkivaltaa. Hän osoittaa tätä toiminnassaan: hän heittää kivellä vanhaa naista (PL1: 30; PL2: 22). Hänessä on seikkailunhalua, johon yhdistyy halu taloudelliseen menestymiseen. Hän kertoo kuljeskelleensa aikoinaan Brittiläisen imperiumin alueella (PL1: 27–28; PL2: 21) ja Pendragonin linnassa hän on innokas menemään salakäytävään ja mainitsee

mahdollisuudesta löytää aarre (PL1: 170; PL2: 119). Aarteen löytämällä hän saavuttaisi taloudellista menestymistä ja todistaisi maskuliinisuuttaan.

Hän on hyvin ylpeä kotiseudustaan Irlannissa. Hän korostaa eräässä kertomassaan tarinassa sitä, että hän on Connemarasta (PL1: 28; PL2: 21) ja hän toteaa heitettyään kivellä vanhaa naista, että Connemarasta olevat myös tekevät, eivätkä vain puhu (PL1: 30; PL2: 22). Connemaralaisilla on hänen mukaansa myös kykyjä lukittujen ovien avaamiseen (PL1: 168; PL2: 118). Lisäksi hän kehuu connemaralaisten näkökykyä pimeässä (PL1: 178; PL2: 124). Näin hän luo kuvaa connemaralaisista mahtaviin tekoihin kykenevinä. George kertoo kasvaneensa siirtomaissa (PL1: 27; PL2: 20) ja hänelle on tyypillistä kertoa uskomattomilta tuntuvia tarinoita, jotka sijoittuvat siirtomaihin. Hän esimerkiksi kertoo, kuinka hän Afrikassa kissaan sitomansa köyden avulla teki retkikunnalle mahdolliseksi pääsyn hankalaa vuorenrintettä ylös (PL1: 28–29; PL2: 21). Hän myös kertoo panneensa solmuun kuningaskobran hännän samalla kun mungo piti kiinni käärmeen päästä (PL1: 40; PL2: 29). Näillä tarinoillaan George luo itsestään kuvaa maskuliinisena miehenä, joka pystyy siihen, mihin muut eivät. Tarinoiden hänestä luoman kuvan perusteella hän ei myöskään ole lempeä häntä loukanneille. Hän kertoo nimittäin, että Afrikassa häntä loukanneen palvelijan jalat kutistuivat, kun Georgen asettama rangaistus oli kulkea lasten kengissä kolme päivää autiomaassa (PL1: 34; PL2: 25). Hellyyshän liitetään feminiinisyyteen. Maskuliininen ihannekuva, jota hän luo itsestään tarinoillaan, on siis kovaotteinen mies, joka kykenee ihmeellisiin tekoihin, siirtomaissa seikkaileva mahtava valkoinen mies.

Kuitenkin hänessä on havaittavissa feminiinisyyteen yhdistettäviä piirteitä. Mysteerisen järvikohtauksen yhteydessä hän on levoton ja ”kauhistuneena” (*rémiilt arccal*) tarttuu Jánosia kädestä (PL1: 145–147; PL2: 102–103). Yliluonnollisen ilmiön kohtaaminen horjuttaa hänen maskuliinisuuttaan, niin ettei hän pysty kohtauksen aikana pysymään tyynenä. Myös kohtauksessa Pendragonin linnan hautaholvissa George osoittaa pelkoa. Hän tekee ristinmerkin ja ei osallistu alttarin siirtämiseen, mutta János ja Osborne eivät tee ristinmerkkiä ja ryhtyvät siirtämään alttaria (PL1: 173; PL2: 121). Näin hän eleillään poikkeaa toisista läsnäolijoista ja hänessä korostuu uskonnollisuus. Hän sanoo haluavansa säilyttää hautarauhan ja ehdottaa nopeaa poistumista paikalta (PL1: 175; PL2: 122). Eli hän pelkää kajoamista hautaan, hän pelkää, mitä siitä saattaa

seurata. Hänessä on näin ollen ainakin hieman uskonnollisuutta ja irrationaalista pelkoa yliluonnollisia ilmiöitä kohtaan, ja tällaisissa tilanteissa hän ei pysty esiintymään kovana ja tyynenä maskuliinisena miehenä. Lisäksi hänen maskuliinisuutensa horjuu siitä, että hän ei onnistu murhaamaan Owenia. Hän epäonnistuu, vaikka hän yrittää luoda itsestään kuvaa miehenä, joka kykenee. On myös otettava huomioon hänen positionsa rikollisena. Hän ei ole riippumaton toimija, vaan hänet on palkattu murhaajaksi ja hän myös saa moitteita siitä, ettei onnistunut tehtävässään (PL1: 265; PL2: 183–184). Hän siis ei pelkästään epäonnistu olemaan luomansa ihannekuvan mukainen vaan myöskin saa epäonnistumisensa takia niiden suuttumuksen, jotka luottivat häneen. Näin hänen maskuliinisuutensa mitätöityy, kun hän ei ole onnistunut todistamaan olevansa luottamuksen arvoinen mies.

Goottilaisessa kirjallisuudessa esiintyy yhtenä hahmona transgressiivisen miehen ”rikollinen ja kaikkeen valmis” apulainen (Railo 1925: 59). George osittain soveltuu tähän rooliin, vaikka hän ei avustakaan ketään miestä, vaan Eileenä. Se, että hän kykenee ongelmitta heittämään kivellä vanhaa naista, antaa ymmärtää, että hän voisi tehdä tunteettomasti kaiken mahdollisen suorittaakseen tehtävänsä. Toisaalta hän pelkää haudan avaamista, joten hän ei ole valmis tekemään aivan mitä tahansa. Toisin sanoen George sopii väljästi ajateltuna apulaisen rooliin, muttei kuitenkaan sillä tavalla kuin Railo (1925) on kuvaillut kyseistä roolia.

Dekkarikirjallisuuden näkökulmasta tarkasteltuna huomio kiinnittyy Georgen ulkonäön kuvailuun. János kertoo, kuinka Georgella ”ei ollut lainkaan leukaa, hänen kätensä olivat epätavallisen pitkät ja hän liikutti niitä joustavasti kuin eläin” (*[e]gyáltalán nem volt álla, a karja rendkívíül hosszú volt, és oly plasztikusan mozgott vele, mint egy állat*) (PL1: 29; PL2: 21–22). Toisessa tekstikohdassa János vertaa häntä simpanssiin (PL1: 33; PL2: 24). Lisäksi eräässä vaiheessa George kertoo tarinaa taloja ryöstelevistä orangeista (PL1: 84; PL2: 59). Georgen, joka kiipesi Owenin asuinkerrokseen ja yritti ikkunasta käsin ampua Owenin, vertaaminen eläimeen ja simpanssiin tuo mieleen Edgar Allan Poen ”The murders in the Rue Morgue” -kertomuksen. Kyseisessä kertomuksessa oranki kiipeää korkealla sijaitsevasta ikkunasta sisälle taloon ja tappaa (Lee 2010: 371). Szerb on mahdollisesti hyödyntänyt Poen kertomusta Georgen henkilöhahmon luomisessa. On kuitenkin otettava huomioon

se, että klassisessa dekkarissa yleensä syyllinen on epätodennäköisin henkilö (Cawelti 1977: 90). Kuitenkin George vaikuttaa jo ennen murhayritystä epäilyttävältä. Edellä mainittiin jo se, että hän osoittaa kykenevänsä väkivaltaan. Yökerhossa hän näyttää utelevan Jánosilta tietoa (PL1: 47–53; PL2: 34–38), valehtelee Jánosista (PL1: 54; PL2: 39) ja näyttää viestittelevän salaa (PL1: 56; PL2: 40). Osborne epäilee, että Georgen äkillisen vaurastumisen taustalla on rikos (PL1: 44; PL2: 32). Kartanossa ensimmäisenä yönä hän vaikuttaa yrittävän hankkia alibia itselleen (PL1: 83–85; PL2: 59–60). Lisäksi kiipeilytaitojensa takia hän sopii olemaan henkilö, joka kykenisi tunkeutumaan ulkokautta Owenin huoneistoon. Bárczi (2002) toteaaakin, että Szerbin romaanissa rikollisten nopea paljastuminen aiheuttaa sen, että rikokseen liittyvä mysteeri häviää (Bárczi 2002: 200). Näin Georgen henkilöhahmo kumooa klassisen dekkarin konvention.

Englantilainen nimi *George* pohjautuu kreikkalaiseen *Georgios*-nimeen, joka juontuu maanviljelijää tarkoittavasta sanasta. *George*, jonka suomalainen versio on *Yrjö*, on ollut monen pyhimyksen nimenä. Se on pitkään ollut Englannin yleisimpiä nimiä. (Hanks, Hardcastle & Hodges 2006 s. v. *George*.) Sukunimi *Maloney* on variantti nimestä *Molony*, jonka iirinkielinen muoto on *Ó Maoldhomhnaigh* 'kirkon palvelija' (MacLysaght 1973 s. v. *(O) Maloney, (O) Molon(e)y*). Etunimi tavallisuudessaan luo kontrastin sille, että George haluaa esittää itsensä poikkeuksellisen miehenä, joka osaa ja pystyy. Toisaalta etunimen yhteys pyhimyksiin ja sukunimen merkitys yhdessä korostavat Georgen uskonnollista luonteenpiirrettä.

3.4 Osborne Pendragon

Ensivaikutelman Osborne Pendragonista lukija saa jo ennen kuin Osborne tulee mukaan romaanin tapahtumiin. Nimittäin irlantilainen George Maloney kuvailee häntä näin:

[T]odella fiksulle nuorukaiselle, joka on vastikään saapunut Oxfordista ja on jonkun lordin veljenpoika. – – Hän lausuu viisitivuusiakin sanoja, joista kukaan ei ole ennen kuullutkaan, yhtä helposti kuin sanoisi ”hattu”. (PL2:

26–27.)

([E]gy nagyon okos fiatallembert, aki most jött Oxfordból, és valami lordnak az unokaöccse. – Ötszótagos szavakat, amiknek az ember a híréte hallotta, olyan könnyen kimond, mintha azt mondaná: kalap. (PL1: 36.))

Tämän perusteella lukijalle tulee käsitys Osbornesta aatelismiehenä, joka on ennen kaikkea älykäs ja sivistynyt. Hän on kahdella tavalla asemaltaan ylempänä muita. Hän ensinnäkin on aatelinen, siis yhteiskunnan yläluokkaan kuuluva. Toiseksi hän on kielenkäytöltään ylempänä muita: käyttämällä harvinaisia monitavuisia sanoja, joilla tässä tekstiyhteydessä ilmeisesti tarkoitetaan sivistyssanoja, hän viestii muille hyvästä kasvatuksesta ja koulutuksesta, siitä, kuinka hän on paremmassa asemassa kuin esimerkiksi joku työväenluokkaan kuuluva henkilö, jolla on vain vähäinen koulutus. Hän erottuu puheellaan useimmista muista miehistä ja pyrkii näin osoittamaan paremmuuttaan miehenä verrattuna vähemmän koulutettuihin miehiin. Maloney kehuessaan Osbornen älykkyyttä ja sivistystä samalla antaa tunnustusta Osbornen maskuliinisuudelle.

Kuitenkin kun Osborne tulee varsinaisesti mukaan romaanin tapahtumiin, ennakkovaikeutella maskuliinisesta, yhteiskunnan hierarkiassa korkealla olevasta miehestä särkyä Jánosin kuvaillessa Osbornen ulkonäköä:

Nuorukainen oli pitkä ja kapea, varsin viehättävä, ja hänen kasvonsa olivat sirot ja ilmensivät älyä. Hän oli hieman naismainen–. (PL2: 27.)

(Magas, igen keskeny fiatallembert volt, rendkívíül megnyerő, finom, értelmes arccal. Kissé nőies volt–. (PL1: 37.))

Nyt Osbornesta ei välity yksiselitteisesti yhteiskunnallista ja henkistä ylemmyyttä sisältävä maskuliininen kuva lukijalle, vaan häneen liitetään myös feminiinisiä piirteitä: hänen mainitaan suoraan olevan ”hieman naismainen”. Huomioitakoon se, että hänen ulkonäköä voidaan ajatella myös siten, että hän voi osittain heijastaa vanhaa

mieskauneutta. Nimittäin luvussa 2 mainitsin, että 1800-luvulle asti mieskauneuteen saattoi sisältyä feminiinisyyteen yhdistettäviä piirteitä. Näin 1930-luvun miespuolinen henkilöahamo voisi ilmaista historiallista kauneutta ja siten olla eräänlainen muisto vanhoilta ajoilta. Toisaalta maskuliinisena pidettyä rationaalista järkeä hänen luonteessaan vahvistaa hänen puhetyylinsä: hänen kerrotaan puhuvan ”viipyilevällä ja tyylytellyllä äänensävyllä” (*vontatott, stilizált hanghordozással*) (PL1: 37; PL2: 27), ikään kuin viileästi, ilman tunnetta, kuin pyrkisi säilyttämään etäisyyden keskustelussa. János toteaaakin hänen olevan ”teennäinen nuori aristokraatti” (*affektáló ifjú arisztokrata*) (PL1: 39; PL2: 28). Etäiseksi jää tekstissä myös Osbornen perhetausta. Lukija saa tietää hänen olevan 18-vuotias (PL1: 41; PL2: 30), mutta vanhemmista käy ilmi vain se, että hänen ja Cynthian äiti on kuollut jo kolme vuotta sitten ja siitä lähtien hän on asunut sisarensa Cynthian kanssa Llanvyganissa (PL1: 125; PL2: 88). Heidän isästä tekstissä ei mainita mitään. Tämä tiedonpuute vanhemmista jättää hämärän peittoon Osbornen lapsuuden.

Edellä mainitsemani Osbornen sivistys ilmenee tekstissä myös siten, että hän osaa vaivatta kääntää latinankielisen tekstin englanniksi (PL1: 150–151; PL2: 106) ja hän mainitsee puheessaan sellaisia kirjailijoita kuten Dante (PL1: 53; PL2: 38), Nietzsche (PL1: 39; PL2: 29) ja Villiers de l'Isle Adam (PL1: 42; PL2: 31). Osborne toteaaakin, että ”kirjat ovat parhaita ystäviä” (*a kõnyv a legjobb barát*) (PL1: 350; PL2: 242). Hänen rationaalisuutensa korostuu sillä, että hän suhtautuu kielteisesti irrationaaliin asioihin. Hän esimerkiksi väheksyy taikauskoa ja suhtautuu siihen pilkkaavasti. Tämä näkyy siinä, kuinka hän puhuttelee Llanvyganin kartanoon saapunutta hermostunutta, taikauskosta huolestunutta kyläpastori Dafyd Jonesia:

No, antaa kuulua! Ottakaapa ryyppy, padre, ja kertokaa mitä on tapahtunut. Onko sisarenne pöytä alkanut jälleen tanssia? (PL2: 69.)

(*Nos, halljuk! Padre, méltóztasson hörpinteni egyet, és adja elő, mi történt. Megint táncol az asztal a kedves nővérénél?* (PL1: 98.))

Hän ei suhtaudu pastoriin vakavasti, vaan ottaa tämän vastaan leppoisasti kuin

sadunkertojan, ilman empatiaa tätä kohtaan, vaikka pastori Jones on hätääntyneen oloinen. Osbornen edustama maskuliinisuus ja pastori Jonesin edustama maskuliinisuus kohtaavat toisensa ja Osborne osoittaa paremmuuttaan. Hän suhtautuu rationaalisesti, ilman tunteellisuutta pastorin asiaan ja samalla käyttää puheessaan imperatiivia pastoria kohtaan, mikä antaa vaikutelman, että pastori on Osbornea alempana hierarkiassa. Pastori sen sijaan on tunnekuohun vallassa eikä kykene hillitsemään tunteitaan, toisin sanoen on käytökseltään sellainen, mitä on pidetty feminiinisenä. Näin voidaan sanoa pastorin edustavan tässä hierarkisesti alemmaa maskuliinisuutta. Osborne kyseenalaistaa pastorin huolestuneisuuden oudoista ilmiöistä ja selittää:

[E]ttekö arvele, hyvä padre, että vain liiallinen kotiseurakkaus voisi olettaa apokalyptisten ratsastajien aloittavan Euroopan kiertueensa juuri Llanvyganista? Olisihan paljon todennäköisempää, että ne ilmaantuisivat ensiksi Lontooseen tai Pariisiin, jollekin keskeiselle paikalle, saati sitten Roomaan, jossa itse Antikristus istuu paavin valtaistuimella. (PL2: 70–71.)

([N]em gondolja, Padre, hogy csak túlságos lokálpatriotizmussal lehetne feltételezni, hogy az apokaliptikus lovasok éppen Llanvyganban kezdjék meg európai turnéjukat? Már akkor sokkal valószínűbb, hogy Londonban vagy Párizsban fognak először megjelenni, valami központi helyen, vagy pláne Rómában, ahol az Antikrisztus a pápai trónon ül. (PL1: 100.))

Sanoessaan näin Osborne samalla ilmaisee, kuinka pitää Llanvygania mitättömänä paikkana: Lontoo, Pariisi ja Rooma ovat tärkeitä paikkoja, ja tähän tärkeiden paikkojen joukkoon ei Osbornen maailmassa Llanvygan kuulu. Hän myös sanavalinnallaan vähättelee Raamatun Ilmestyskirjan tekstiä: käyttämällä sanaa ”kiertueensa” tässä yhteydessä saa ennustuksen kuulostamaan viihteelliseltä, ikään kuin apokalyptiset ratsastajat olisivat tulossa viihdyttämään yleisöä. Vertaamalla paavia Antikristukseen Osborne hyödyntää protestanttista näkemystä katolilaisuuden ”pahuudesta”: esimerkiksi János mainitsee kuinka ”Walesin metodistit pitävät katolilaisuutta edelleenkin paholaisen juonena” (*[a] walesi metodisták a katolicizmust még mindig az ördög művének tartják*) (PL1: 106; PL2: 75). Osborne leikkii ihmisten uskomuksilla. Hän pelottelee ihmisiä kummituslevyjen ja gramofonin yhdistelmällään (PL1: 104–110; PL2: 74–78) vastuuntunnottomasti ja jopa osoittaen ylemmyyttään, sitä, kuinka tärkeä

hän on Walesille:

Jos minua ei olisi, häviäisi kaikenlainen taikausko Walesista varmaankin täysin. – – Oxfordissa saavutin jo suurta menestystä kummituslevyilläni ja pienoigramfonillani. Sain mitä epätodennäköisimmissä paikoissa aikaan vaikerrusta, kahleiden kolinaa ja pitkiä keskienglantilaisia rukouksia. Mutta tämä on kaikki vain leikkiä. (PL2: 30.)

(Ha én nem volnék, Walesből teljesen kiveszne a babona. – – Oxfordban már óriási sikereket értem el kísértet-lemezeimmel és babygramofonommal. A legvalószínűtlenebb helyeken tudtam nyöszörgést, lánccsörgést és hosszabb középangol imákat előidézni. De mindez csak játék. (PL1: 41.))

Toisaalta kun Osborne itse alkaa havaitsemaan selittämättömiä ilmiöitä, hänen epäusko taikauskoa kohtaan järkkyy ja hänen rakennettu maskuliinisuutensa osoittaa haurautensa. Hän pelkää tulevansa taikauskoiseksi (PL1: 141; PL2: 100) ja nähtyään oudon olennon järvellä hän on järkyttyneen oloinen, mutta haluaa peittää järkytyksensä (PL1: 147–148; PL2: 104). Kuitenkin tällainen uskon järkkyminen on Osbornella vain tapauskohtaista. Taikauskon lisäksi hän ei myöskään usko uniin (PL1: 162; PL2: 114), ja suhtautuu folkloristiikkaan, folkloristikkosisarensa Cynthian harmiksi, leikkisästi, viitaten kummituslevyihinsä: ”Minä rakennan legendoja ja sinä [Cynthia] saat merkitä ne muistiin” (*Én csinálom a legendát, te [Cynthia] pedig foljegyzed*) (PL1: 111–112; PL2: 78–79). Samalla tavalla kuin hän kevytmielisesti suhtautui pastori Jonesiin, hän suhtautuu myös profetoivaan kyläläiseen Pierce Gwyn Mawriin eli ”Habakukiin” ja tervehtii tätä tuttavallisesti: ”Hei, Pierce Gwyn Mawr – –, – – mitä kuuluu suureen maailmaan?” (*Hej, Pierce Gwyn Mawr – –, mi újság a nagyvilágban?*) (PL1: 341; PL2: 236). Osborne sanoo Pierce Gwyn Mawrin olevan hänelle kaunis lapsuusmuisto (PL1: 98; PL2: 69), toisin sanoen Pierce Gwyn Mawr on hänelle vain jokin miellyttävä muisto, mukava kokemus, kuten esimerkiksi viihdyttävä sadunkertoja, eikä mitenkään vakavasti otettava henkilö. Yhtä tuttavallisesti hän tervehtii vanhaa walesilaisnaista, vaikkei tätä tunne ennestään ollenkaan: ”Kuulkaahan muori” (*Néni*) (PL1: 362; PL2: 250). Ikään kuin walesilaiset eivät ansaitsisi enempää kunnioitusta puhuteltaessa. Osborne toteakin: ”[W]alesilaiset ovat kaikki hulluja. Englannissa sen tietävät kaikki

kansakoululaisetkin.” (*[A] walesiek mind bolondok. Ezt Angliában minden elemista tudja.*) (PL1: 91; PL2: 65.) Osborne siis yleistää, hän uskoo tietävänsä, millaisia ovat kaikki walesilaiset. Hän samalla kohottaa englantilaisen kansakoulun jonkinlaiseksi ylempiarvoiseksi instituutioksi. Osbornen toteamuksessa on nimittäin kaksi subjektiä: walesilaiset, jotka ovat hulluja, ja englantilaiset kansakoululaiset, jotka tietävät. Eli vastakkain asetellaan walesilainen irrationaalisuus ja englantilainen äly ja sivistys. Näin hän esittää englantilaiset maskuliinisina ja walesilaiset feminiinisinä. Toisaalta hän ei poissulje itseään walesilaisten joukosta, vaan sanoo viitaten itseensä ja Owen-setäänsä: ”Hullu ei kuitenkaan kykene seuraamaan toisen hullun järjenjuoksua” (*Egyik bolond úgysem tudja kitalálni a másik bolond gondolatait*) (PL1: 91; PL2: 65). Siis hän osaa suhtautua joskus itseensäkin leikkisästi eikä aina korosta älyn ja sivistyksen mukanaantuomaa ylemmyyttään.

Osborne on sivistynyt ja rationaalinen aatellinen, mutta hän ei ole tyytyväinen elämäänsä. Hän toteaa Maloneyen siirtomaatarinoista:

Nähtävästi siirtomaissa edelleen sattuu ja tapahtuu. Sellainen pikku tiikeri tai kuningaskobra voisi saada minustakin irti tuollaisen jännityskertomuksen ja mukavia väristyksiä. Ainoa toiveeni on päästä siirtomaihin. (PL2: 29.)

(*Úgy látszik, a gyarmatokon még történnék dolgok. Egy jó kis tigris vagy egy királykobra még belőlem is ki tudna csalni valami "thrill"-t, valami kellemes borzongást. Egyetlen vágyam, hogy a gyarmatokra mehessek.*) (PL1: 40.)

Hän siis haaveilee seikkailuista, ja tämä kiinnostus seikkailuihin näkyy hänen huoneensa sisustuksessakin:

Se oli fantastinen huone. Luulin, että Osborne yritti jäljitellä jotain trooppista bungalow'ta. Huoneessa ei ollut sänkyä, pelkkä riippumatto, ja kaikki huonekalut olivat bambua ja kaikki oli ripustettu seinille. Seinän vieressä huonetta kiersi oja, jossa oli vettä.

– Käärmeiden varalta, sanoi Osborne. (PL2: 78.)

(Fantasztikus szoba volt. Azt hiszem, Osborne egy tropikus bungalow-t akart utánozni. Ágy nem volt, csak függőháló, minden bútor nádból volt, és minden a falra volt akasztva. A fal mentén egy kis árok futott a szobán körül, benne víz.

– *A kígyók ellen – mondta Osborne.* (PL1: 111.)

Haavettaan siirtomaaseikkailuista Osborne ei voi toteuttaa, sillä Owen-setä pakottaa hänet pysymään poissa trooppisen ilmaston maista (PL1: 41; PL2: 30). Vaikka Osborne on yläluokkainen, on hänen toimintamahdollisuutensa siis rajatut: hän ei pääse toteuttamaan omaa tahtoaan ja on siksi pettynyt. Hänen luonteessaan on kuitenkin halu seikkailuun, mikä mielestäni voi selittää hänen leikkinsä kummituslevyjen kanssa. Osborne valittaa tylsyyttään:

Valitettavasti mitään merkillistä ei Llanvyganissa ole tapahtunut kahteensataan vuoteen. – – Llanvygan on poroporvarillisin paikka koko Yhdistyneessä Kuningaskunnassa. – – [O]len asunut täällä jo kolme vuotta eikä kertaakaan ole edes pöytä huojunut mielikseni. (PL2: 62, 64.)

(Furcsa dolgok, sajnos, kétszáz éve nem történnek Llanvyganban. – – Llanvygan a legnyárspolgáribb hely az Egyesült Királyságokban. – – Én már három éve lakom itt, és soha még csak egy asztal sem kezdett tangózni a tiszteletemre. (PL1: 88, 91.))

Hän kokee Llanvyganissa elämisen passiivisuutena ja hän kaipaa maskuliinista toimintaa. Häntä näyttää erityisesti häiritsevän kaikki, minkä hän näkee ”poroporvarillisena”, jopa niin, että hän pahoittelee: ”Nukun mieluiten öisin, niin poroporvarilliselta kuin se kuulostaakin” (*Éjszaka aludni szeretek, bármily nyárspolgárian is hangzik*) (PL1: 150; PL2: 105). Hän on niin syvästi vakuuttunut Llanvyganin tapahtumattomuudesta, ettei edes usko aluksi laukausta ammutuksi, kun hänen setänsä yritetään murhata, vaan luulee vain oven kolahtaneen (PL1: 112; PL2: 79). Hänen seikkailunhalunsa näkyy myös siinä, että nimenomaan hän tekee aloitteen retkestä järvelle katsomaan Pierce Gwyn Mawria (PL1: 142; PL2: 100). Tekstistä käy ilmi myös se, että hänellä on ollut moottoripyörä, johon hän on ollut kiintynyt (PL1:

188; PL2: 131). Omistamalla moottoripyörän hän ei ole riippuvainen setänsä autosta, ja siten hän antaa itsestään kuvan itsenäisenä toimijana. Moottoripyörällä pääsee syrjäisempiinkin paikkoihin, sillä pystyy pienen koonsa takia ajamaan myös sellaisia pieniä polkuja, joita ei tavallisella autolla pääse kulkemaan, ja näin se, että hänellä on ollut moottoripyörä, voidaan nähdä osoituksena hänen seikkailunhalustaan, pyrkimyksestä maskuliinisena pidettyyn toimintaan. Hän on saattanut seikkailla moottoripyörällään, tutkien syrjäisiä seutuja kuin tutkimusmatkailija. Hän pyrkii olemaan sankarillinen seikkailija, ja siksi hän tunnustaakin ”häpeillen” (*szégyenkezve*) loukkaaneensa jalkansa (PL1: 370; PL2: 256). Tällainen loukkaantuminen on isku hänen itsetunnon ja käsitykselleen ihanteellisesta kestävästä seikkailijasta ja hän häpeää, ettei fyysisesti kestänyt enempää. Hän joutuu osoittamaan näin, ettei ole niin hyvä miehenä kuin tahtoisi olla. Aiemmin olen maininnut jo hänen kirjasisivistyksistään. Tämä yhdistyy myös hänen seikkailunhaluun. Mennessään järvelle hän kehottaa muita tulemaan ”niin hiljaa kuin Nahkasukka hiipiessään” (*olyan csöndben, mint Bórhárisnya, mikor lopózkodik*) (PL1: 144; PL2: 101). ”Nahkasukka” viitannee amerikkalaiskirjailija James Fenimore Cooperin *Leatherstocking*-kertomuksiin. Näissä kertomuksissa päähenkilönä on Natty ”Leatherstocking” Bumppo, taitava erämaassa pärjäävä valkoinen sankari (Miltenberger 2003). Osborne tekee näin puhuessaan *Leatherstockingista* jonkinlaisen ihanteen, johon pyrkii. *Leatherstocking* toimii maskuliinisuuden mallina, ja on osoitettava hiipimisessä, että pystyy kulkemaan yhtä taitavasti kuin *Leatherstocking*. Lukija saa tekstistä myös suoraan tietää, millainen on Osbornen miesideaali: ”tosimie[s]” (*igazi férfi*) on hänestä henkilö, jolla on ominaisuuksinaan energisyys, rehellisyys ja viisaus (PL1: 268; PL2: 186). Osborne suhtautuu *Pendragonin linnan tutkimusretkeenkin* viihteellisenä seikkailuna:

[O]lisipa melkoinen sensaatio jos nyt sitten kuolisin *Pendragonissa*. – –
Minusta tulisi legenda– –. Olisin kuin *Homeroksen sankarit*– –.
Sensaatiomaista. (PL2: 116.)

(*[M]ilyen szenzációs volna, ha most csakugyan meghalnék
Pendragonban. – – Legendává lennék– –. Olyan volnék, mint egy
homéroszi hős– –. Szenzációs.* (PL1: 165.))

Osborne siis näkee antiikin Kreikan tarusankarien edustaman maskuliinisuuden tavoittelemisen arvoisena asiana. Jos hän todistaisi olevansa heidän veroinen, hän samalla saisi tunnustusta itselleen ja maskuliinisuudelleen.

Toisaalta ollessaan tutkimassa Asaph Pendragonin hautaa hänen seikkailuintoaan rajoittaa hänen käsityksensä hautarauhan kunnioittamisen välttämättömyydestä:

Emme saa häiritä esi-isäni rauhaa pelkän uteliaisuuden tähden. – – Jokin minussa sotii sitä vastaan, että urkkisin kuolleitten salaisuuksia. (PL2: 122.)

(Pusztá kíváncsiságból nem zavarhatjuk az őszám nyugalmát. – – Valami tiltakozik bennem az ellen, hogy ellessem a halottak titkát. (PL1: 175–176.))

Joten hän ei ole vapaa kulttuurisista käsityksistä seikkailunhalussaan, vaan hänellä on rajansa seikkailun suhteen. Yhtä lailla hän ei ryhdy kokeilemaan lager-olutta, koska ei ole ennen sitä juonut, vaan valitsee juomakseen samppanjan, joka ilmeisesti on hänelle tuttu juoma (PL1: 262; PL2: 182). Hän ei siis mitä tahansa uutta halua kokeilla seikkailun vuoksi. Toisaalta hän on seikkailun tähden valmis rikkomaan rehellisyyden ideaaliaan, esimerkiksi hän rikkoo antamansa lupauksen menemällä Pendragonin linnaan (PL1: 165; PL2: 115). Siis seikkailu ja siitä mahdollisesti saavutettava maine on hänelle tärkeämpää; mahdollisen maineen avulla hän osoittaisi menestystään ja todistaisi kuinka maskuliininen on. Uudenlaisena seikkailun muotona hänelle avautuu romaanin lopussa suuren omaisuuden hallinta, mukaanlukien omistuksia siirtomaissa; hän puhuu ”innoissaan” (*izgatottan*) tästä (PL1: 400; PL2: 276). Tämän valtaisan omaisuuden kautta hänelle avautuu mahdollisuus todistaa taloudellista menestystään ja maskuliinista paremmuuttaan.

Ihmissuhteissaan Osborne tekee selkeän jaon miehiin ja naisiin. Naiset edustavat hänelle jotain eriskummallista. Osborne toteaa:

Minä en mieti naisia— — — — Kaukaa katsottuina ne tietysti viehättävät minua. Mutta jos ne tulevat lähelle, tunnen lievää inhoa niitä kohtaan. Minusta tuntuu ikään kuin ne jotenkin hajoaisivat käsissäni jos tarttuisin niihin. (PL2: 30.)

(Én nem gondolok a nőkre— — — — Messziről nagyon tetszenek nekem. De ha közel jönnek, bizonyos enyhe iszonyodást érzek irántuk. Az az érzésem, hogyha megfognám őket, valahogy szétmennének a kezem közt. (PL1: 42.))

Hän näkee naisten koskettamisen riskialttiina toimintana (PL1: 42; PL2: 31). Toisin sanoen hän kokee naiset joksikin toiseksi, ikäänkuin eri lajiksi kuin miehet. Naiset ovat laji, joita voi turvallisesti kaukaa katsella objekteina kuin tiedemies tutkimuskohdettaan. Näiden erikoisten lajien läheisyydessä tunteena on kuitenkin inho. Seidlerin (1991) mukaan naisvihan syynä on se, että seksuaalisten tunteiden olemassaolo miehillä koetaan merkiksi heidän huonoudestaan; miehet voivat kokea naisten tunteellisuuden uhkana (Seidler 1991: 48, 96). Tunteellisuushan mielletään feminiiniseksi, ei-maskuliiniseksi. Osborne pyrkiikin esittämään itsensä rationaalisena. Kielteisessä suhtautumisessa seksuaalisuuteen voidaan nähdä yhteys Sedgwickin (2008) määrittelemiin 1800-luvun englantilaisen kirjallisuuden poikamieshahmoihin. Nämä poikamieshahmot ovat tyypillisesti sivuhahmoja teoksissa ja he ovat urbaaneja ja itsekkäitä ja kaikkeen, minkä voi tulkita seksuaalisena, he suhtautuvat kielteisesti, oli kohteena sitten mies tai nainen; sen sijaan heillä korostuvat muunlaiset nautinnot, esimerkiksi nauttiminen ruoasta (Sedgwick 2008: 189, 191–192). Osborne ei tiedä miten suhtautuisi naisiin, naiset näyttävät tekevän hänen olonsa hankalaksi: hän suhtautui ”lievästi punastuen” (*kissé elpirulva*) kysyttäessä naisista (PL1: 42; PL2: 30), Osbornen ”ilme jäykistyi entisestään” (*arca még merevebb lett*) naisen liittyessä seuraan yökerhossa (PL1: 44; PL2: 32). Lisäksi hän hämmentyy, kun Lene lähentelee häntä (PL1: 262; PL2: 182) ja kun Lene sanoo nauttivansa ”poikkeuksellisen hurmaavan” (*rendkívül vonzó*) Osbornen seurasta (PL1: 268; PL2: 186). Neiti Pat O'Brienin kanssa ei onnistu keskustelu mitenkään ja Pat sanoo Osbornen olevan ”varsin eriskummallinen” (*nagyon különös*) ja hyvin epäkohtelias (PL1: 53; PL2: 38). Vuorostaan Leneen Osborne suhtautuu eri tavalla. Hän näkee Lenen ”viisaana,

energisenä, rehellisenä olentona, siis tosimiehenä” (*okos, energikus, becsületes lénynek, szóval igazi férfinak*) (PL1: 268; PL2: 186). Siis Lenen hän hyväksyy, koska tällä on sellaiset ominaisuudet, jotka hän yhdistää miehiin ja joita hän arvostaa. Näiden maskuliiniseksi mieltämiensä ominaisuuksien takia hän ei inhoa Leneä. Ottamalla Lenen työtoverikseen etsivän tehtäviin (PL1: 268; PL2: 186) hän osoittaa Lenen kelpaavan tällaiseen toimintaan, jota aiemmin on harrastanut Georgen kanssa (PL1: 117; PL2: 83). Toisaalta hän kuitenkin on selvästi suruissaan ja ”häpeissään” (*szégyelli magát*) rakasteltuaan Lenen kanssa ja haluaa muuttaa paikkaan, jossa ”ei – näkisi ketään toista ihmistä, varsinkaan naista... silloin kykenisi säilyttämään inhimillisen arvokkuutensa” (*nem látna embert, föképp nőt nem... akkor az ember meg tudná őrizni emberi méltóságát*) (PL1: 355; PL2: 245). Hän siis häpeää joutumista seksuaaliseen kontaktiin naisen kanssa, hän kokee tehneensä jotain väärin. Itse asiassa kyseiseen rakasteluun oli aloitteentekijänä Lene. Hyväksyttävänä seksuaalisuuden muotona on nähty aktiivisen miehen ja passiivisen naisen välinen heteroseksuaalisuus (Lehtonen 1995: 40). Lenen ja Osbornen kohdalla tämä normi menee rikki ja osat vaihtavat keskenään paikkaa, Lenen ollessa aktiivinen ja Osbornen jäädessä kohteeksi. Osborne on voinut olla häpeissään tällaisesta käytösnormin kumouksesta: hänhän on joutunut rooliin, joka on tavallisesti nähty kuuluvan naiselle. Lisäksi täytyy huomata, että hänen mielestä ”Englannin valtakunnan suuruus on itsekurin ansiota” (*[a]z önfegyelem tette naggyá az angol birodalmat*) (PL1: 397; PL2: 274). Hän siis arvostaa maskuliinisenä nähtävää itsehillintää, näkee sen liittyvän suuruuteen ja ilmeisesti pyrkii soveltamaan sitä seksuaaliseen käyttäytymiseensäkin ja siksi häpeää rakasteluaan. Hän ei pystynyt pitämään kurissa itseään, ei pystynyt tukahduttamaan tunteitaan. Sisarensa Cynthiaan hän suhtautuu varsin kaksijakoisesti. Toisaalta olen jo aiemmin todennut, kuinka hän vähättelee Cynthiaan folkloristiikkaharrastusta. Toisaalta hän kuitenkin kutsuu Cynthiaan mukaan juomaan alkoholia ja kehottaa: ”Juo Cynthia, rakkaan veljesi kunniaksi” (*Igyál, Cynthia, a testvéri szeretetre*) (PL1: 111; PL2: 78). Alkoholin nauttiminen on kulttuurisesti ja historiallisesti yleensä nähty miesten toimintana (Berkowitz 2004: 17). Siksi onkin kiintoisaa, että Osborne ottaa sisarensa mukaan tällaiseen tapahtumaan. Kuitenkin tässä tapahtumassa on hierarkisen ylemmyyden sävy läsnä. Hän käyttää imperatiivia, kuin käskisi sisartaan, ikäänkuin olisi oikeutettu komentelemaan tätä. Ja

juominen olisi nimenomaan Osbornen itsensä takia, eli juominen toimisi hierarkisen ylemmyyden osoituksena. Juomalla Cynthia kehuisi veljeään, ja Osborne saisi näin tunnustusta maskuliinisuudelleen, vaikkakin ”vain” naisen taholta. Cynthia mielipide veljestään ei kuitenkaan ole positiivinen: hän pitää veljeään epäluotettavana (PL1: 122; PL2: 86).

Toisin kuin naisseurassa, miesseurassa Osborne viihtyy hyvin. Hän lähtee pelaamaan golfia George Maloneyyn kanssa (PL1: 92–93; PL2: 66), ja näin he pääsevät harjoittamaan keskinäistä kilpailuaan, yrittäen osoittaa maskuliinisuuttaan toisilleen. Hän ja Maloney suorastaan ”antautuivat täysin diletantille salapoliisi-intohimolleen” (*átadták magukat a dilettáns detektív szenvedélyének*) (PL1: 117; PL2: 83). Osborne toteaa Maloneysta: ”Hän oli sympaattisin salamurhaaja, jonka olen koskaan tavannut” (*A legszimpatikusabb orgyilkos volt, akit valaha láttam*) (PL1: 212; PL2: 147). Kaiken kaikkiaan välittyvä vahva tunne toveruudesta. Lisäksi Osbornen häiritsee, kun illanviettoon miesseurassa aiotaan ottaa mukaan nainen (PL1: 44–45; PL2: 32). Nainen olisi häiriö, sillä Osbornenhan tuntee yleensä inhoa naisia kohtaan lähietäisyydellä. Osborne näkee siis miesseuran viihtyisämpänä kuin naisseuran, mutta mitään todisteita seksuaalisista haluista miehiä kohtaan Osborne ei osoita. Sen sijaan tämä miesseuran arvostaminen on nähtävä homososiaalisen toiminnan, toveruuden kokemisen arvostamisena.

Kun ajatellaan Osbornen hahmon yhteyttä goottilaiseen kirjallisuuteen, ensimmäiseksi huomio kiinnittyy hänen ikäänsä ja ulkonäköönsä. Ikänsä puolesta Osborne sopisi olemaan goottilaisen kirjallisuuden henkilöhahmo, jota Railo (1925) kutsuu nimityksellä ”nuori sankari” (Railo 1925: 44). Osbornen ulkonäkö myös sopii tähän henkilöhahmoon. Goottilaisen kirjallisuuden sankari on nimittäin ulkonäöltään kaunis (Railo 1925: 44), ja esimerkiksi Ann Radcliffen esikoisromaanissa *The castles of Athlin and Dunbayne* esiintyvä lordi Osbert on ”pitkä ja majesteettillinen” (Railo 1925: 45–46). On huomioitava myös nimien Osborne ja Osbert samankaltaisuus. Kun ajatellaan hahmon suhdetta väkivaltaan, Osbornen kohdalla huomattiin, että eräässä vaiheessa hän Lenen kanssa piteli kiinni Morvinia, toisin sanoen Osborne kykenee käyttämään ainakin lievää väkivaltaa. Yleensä Radcliffen romaanien sankarit ovat

vastarinnaltaan passiivisia, tosin vielä hänen esikoisromaanissaan sankari kykeni vastustajan surmaamiseen (DeLamotte 1990: 37). Näin ollen Osborne olisi goottilaisena sankarina epätavallinen. Eroavaisuuksia löytyy lisää. Goottilainen sankari on hyväntahtoinen (Railo 1925: 44) ja edustaa hyvyyttä (DeLamotte 1990: 37), esimerkiksi mainitun lordi Osbertin kohdalla käyttäytyminen ”on jalon aateluuden läpätunkemaa” (Railo 1925: 45–46). Jo Walpolella esiintyi henkilöihahmona sankari, joka on luonteeltaan hyväntahtoinen (Punter & Byron 2004: 179). Lisäksi Radcliffen henkilöihahmoille tyypillistä on tunteellisuus (Railo 1925: 53–55). Esimerkiksi *The mysteries of Udolpho* -romaanin sankari Valancourt on herkkä ja tunteellinen (Hoeveler 1998: 99). Tämä on aika lailla ristiriidassa Osbornen henkilöihahmon kanssa. Vaikka Osbornen hyvyyden osoituksena voidaan nähdä se, että hän on mukana etsimässä rikollisia, pitää kuitenkin muistaa, että hän on tehnyt kepposia, pilkannut uskomuksia ja ei ole ottanut folkloristiikkaa vakavasti. Siksi häntä ei voida pitää moitteettomana ja herkkänä sankarina. Radcliffen sankarilla rakkaus näyttääytyy siveänä, hillittynä ja yhteiskunnan sopivaisuussääntöjen mukaisena (Railo 1925: 51–53). Lisäksi sankarista tulee useimmiten sankarittaren puoliso (Railo 1925: 46). Osbornen kohdalla tämä sopivaisuussääntöjen mukainen rakkaus on kärjistetty niin, että hän suorastaan välttelee naisseuraa ja häpeää rakasteluaan Lenen kanssa. Hän kosii Leneä, mutta tulee torjutuksi, toisin sanoen hän ei päädy kenenkään puolisosksi romaanin lopussa, mikä rikkoo goottilaisen kirjallisuuden konventiota. On myös huomioitava se, että Radcliffen sankari on usein ”ahdistetun nuoren sankarittaren suojelija” (Railo 1925: 46). Szerbin romaanissa peloissaan oleva Cynthia pyytää Jánosia turvakseen ja toteaa, ettei Osbornen voi luottaa (PL1: 122; PL2: 86). Toisin sanoen Osborne ei kelpaa sisarensa suojelijaksi ja näin tässäkin kohdassa rikotaan konventiota.

Caweltin (1977) mukaan klassisen dekkarin elementteihin kuuluu se, että kerrotaan rikoksen ratkaisusta ja myös se, että selitetään tämä ratkaisu (Cawelti 1977: 82, 87–88). Tämä näkyy Szerbin romaanissa siinä, kun Osborne osoittaa Maloneyn syylliseksi ja esittelee todisteet tätä vastaan (PL1: 186–188; PL2: 130–131). Tässä vaiheessa tosin Osborne on oikeastaan vain setänsä viestinviejänä. Myöhemmin hän alkaa nähdä itsensä amatöörietsivänä, jolla on ”raskas, ehkä kohtalokas, mutta joka tapauksessa ylevä tehtävä” (*a súlyos, esetleg végzetes, de mindenképpen magasztos*

feladat) tutkia sukuunsa kohdistunut rikos (PL1: 264; PL2: 183). Siis enää ei ole Llanvygan tylsä paikka hänelle, vaan hän löytää tavan, jolla todistaa maskuliinisuuttaan: suoriutua itselleen asettamastaan suuresta tehtävästä. Hän ottaa suoraan esille kirjallisen esikuvan ja alkaa selostaa etsiväntaitojaan:

Hyvän lähtökohdan antoi se sherlockiaaninen tai oikeammin holmesiaaninen havaintoni, jonka mukaan Maloney ei koskaan saanut kirjeitä kartanoon ja vei omat kirjeensä aina henkilökohtaisesti Corwenin postitoimistoon. – – Ei tuntunut täysin mahdottomalta, että hän tuolloin myös vastaanotti kirjeitä, jotka saapuivat poste restantena. Menin siis Corwenin postitoimistoon – –. Kysyin, oliko ystävälleni tullut kirjettä. Postineiti tiesi kuka olin ja antoi empimättä minulle Maloneylle osoitetun kirjeen. (PL2: 183.)

(Kiindulási pontul szolgál a következő, valóban sherlockiánus vagy helyesebben holmesianus megfigyelésem: Maloney sosem kapott leveleket a kastélyba, és saját leveleit mindig maga adta fel a corweni postahivatalban. – – Nem látszott teljesen lehetetlennek, hogy ilyenkor leveleket is kap, melyek poste restante érkeznék. Elmentem tehát a corweni postára – –. Megkérdeztem, nem érkezett-e levél a barátomnak. A postáskisasszony tudta, hogy ki vagyok, habozás nélkül kiadta nekem a Maloney címére érkezett levelet. (PL1: 264.))

Osborne siis vertaa itseään Sherlock Holmesiin. Caweltin (1977) mukaan Sherlock Holmesin ja suurelta osin klassisen dekkarin muidenkin etsivien ominaisuuksia ovat älykkyys, intuition ja tieteellisen järkeilyn yhdistäminen, mutta myös eksentrisyys (Cawelti 1977: 93). Eksentrisyyden avulla, esimerkiksi Sherlock Holmes viulullaan ja huumeillaan, etsivä erottuu tyypillisyydestä ja hänen asemansa tarinassa korostuu (Malmgren 2010: 155–156). Osbornen eksentrisyyden osoituksena voidaan pitää hänen huoneensa bungalowin kaltaista sisustusta. Tavallisesti klassisen dekkarin etsivällä ei ole seksuaalisia suhteita (Cawelti 1977: 153) ja tämä näkyy Osbornessakin siinä, kuinka hän välttää naisseuraa. Äsken mainitun Maloneyn postin hankkimisen lisäksi Osborne osoittaa havainnointi- ja päättelykykyään myös siinä, että hän havaitsee Pendragonin linnassa palavan valon ja pääättelee, että linnaan on olemassa salakäytävä (PL1: 147–149; PL2: 104). Hän myös kekseliäästi hyödyntää Lenen kanssa valepukua ja he ottavat kiinni Morvinin (PL1: 260–261; PL2: 180–181). Toisinaan Osbornen päättelykyky

kuitenkin osoittaa vähemmän taitavaa järkeilyä. Esimerkiksi ollessaan vangittuna hän pohtii aluksi mahdollisuutta kaivautua käsin seinän läpi, sen sijaan, että ajattelisi jotain realistisempaa pakokeinoa (PL1: 325; PL2: 224). Samoin osoituksena Osbornen erikoisesta päättelystä on se, että hän sanoo nähneensä hovimestarin poskiparrasta sen, että tämä valehtelee (PL1: 331; PL2: 229). Hän ei hahmota realistisesti tilannetta aina, esimerkiksi hän ei ensimmäisenä vaihtoehtona ajattele eksyneen Walesin maaseudulla, vaan pohtii:

Tätä järveä ei ole merkitty karttaan— — — Ehkä sitä ei ollut vielä kartan valmistumisvuonna 1928. (PL2: 250.)

(Ez a tó nincs a térképen — — — Talán még nem volt 1928-ban, amikor a térképet készítették. (PL1: 362.))

Ikään kuin olisi tavallista, että luonnonjärvi muodostuisi muutamassa vuodessa. Vähemmän vakavasti otettavaksi Osbornen ja Lenen etsiväntyön tekee myös se, että he ottavat esikuvakseen saksalaisen *Emil ja etsivät* (*Emil és a detektívek*) -elokuvan ja elokuvan lapsihahmot kuten Emilin ja Gustav mit der Hupen (PL1: 269; PL2: 186). Tämä vuodelta 1931 oleva elokuva, alkukieliseltä nimeltään *Emil und die Detektive*, kertoo lapsista, jotka onnistuvat saamaan varkaan kiinni seuraamalla tätä (*Filmportal.de*). Se, että heidän esikuvana ovatkin nyt lapset, eikä esimerkiksi Sherlock Holmes, antaa heidän etsiväntyöstään koomisen vaikutelman. Lisäksi mainittakoon, että Bárczi (2002) näkee Osbornen ja Lenen valepuvut parodisina (Bárczi 2002: 201). Koomiselta etsivän tutkimustyön ei kuitenkaan pitäisi näyttää. Caweltin (1977) mukaan koomisia elementtejä, esimerkiksi eksentrisyyttä, voi olla etsivässä, mutta rikoksen tutkimustyössä ei ole mitään vääristynyttä ja koomista (Cawelti 1977: 108). Näin ollen Osborne ei, mahdollisista pyrkimyksistään huolimatta, näyttäyty klassisena etsivänä, vaan hän jää koomiseksi hahmoksi, pilaversioksi klassisesta etsivästä.

Pendragon on alunperin ollut päällikön arvonimi ja nimi yhdistetään erityisesti Uther Pendragoniin, kuningas Arthurin isään (Birch toim. 2009 s. v. *Pendragon*; s. v. *Arthur, King*). Tällä yhteydellään vallanpitäjään nimi korostaa

Osbornen yläluokkaista asemaa. Toisaalta nimen yhteys tarustoon luo kontrastin sille, että Osborne ei suhtaudu vakavasti folkloristiikkaan. Nimien *Osborne* ja *Osbert* samankaltaisuus ja *Osbertin* yhteys goottilaiseen kirjallisuuteen todettiin jo edellä. Etunimestä *Osborne* voidaan lisäksi todeta, että se on variantti englantilaisesta nimestä *Osborn*, joka tulee sanoista *ōs* 'jumala' ja *beorn* 'karhu, soturi' (Hanks, Hardcastle & Hodges 2006 s. v. *Osborn*). Ajateltaessa Osbornen hieman feminiiniseksi kuvailtua ulkonäköä tämä nimi merkityksineen muodostaa kontrastin. Nimi ilmentää suorastaan jumalallista valtaa, ja karhu ja soturi tuovat mieleen fyysisen voimankäytön. Fyysistä vahvuutta pidetään maskuliinisena ominaisuutena (Jokinen 2003: 8). Näin ollen nimi on hyvin maskuliininen olemukseltaan. Toisaalta, kun ajatellaan Osbornen pyrkimyksiä toimintaan ja seikkailuun, nimi tällöin tukee hänen olemusta. Nimi siis kuvastaa pikemminkin Osbornen tavoitteita ja haaveita kuin hänen ulkoista olemustaan.

3.5 Owen Alastair John Pendragon

Gwyneddin jaarlin kutsumanimenä on hänen ensimmäinen etunimensä Owen (PL1: 10; PL2: 8). Aluksi lukijalle tulee vaikutelma, että hän on varsin joutilas aatelismies. Tekstin kertoja János Bátky viedään

pitkän, harmaantuneen herrasmiehen luo, jolla oli ihmeellinen pää, ja joka hymyili vaitonaisesti nojatuoliin vaipuneena (PL2: 5)

(*egy csodálatos fejű, magas, ősz hajú úrhoz, aki hallgatagon mosolygott egy karosszék fenekén* (PL1: 6)).

Hän ei siis tee mitään, vain istuu ja hymyilee. Froshin (1994) mukaan herruus on yksi perinteisesti maskuliinisuuteen liitetyistä ominaisuuksista (Frosh 1994: 143). Owenin kohdalla herruus on synnynnäistä, onhan hän aatelissukua. Hän on näin syntyperänsä kautta jo yhteiskunnan yläluokassa ja yhteiskunnan eri miesten välisessä hierarkiassa korkealla. Hänen passiivisuus tässä yhteydessä, pelkkä istuminen ja hymyily, kuvastaa

sitä, että hän on vapaa työnteosta. Hän on niin hyvässä asemassa yhteiskunnan hierarkiassa, että hänellä on vapaa-aikaa, jonka hän voi käyttää tulemalla lady Malmsbury-Croftin, siis toisen aatelisten, iltavastanoitelle. Erityishuomio kiinnittyy Owenin päähän, jonka János sanoi olevan ”ihmeellinen”. Lisäksi János sanoo Owenin pään olevan

hyvin viehättävä; sellaisia päitä näkee vanhojen kirjojen kansilehdillä laakerin lehvillä seppelöityinä (PL2: 6)

(rendkívíül vonzó – –[,] [r]égi könyvek első lapján látni ilyen fejet, de babékoszorúval (PL1: 6)).

Tällainen pään ulkonäön kuvailu ei kerro Owenin luonteesta mitään, mutta luomalla tällä tavoin yhteyden vanhoihin kirjoihin ja eurooppalaiseen kulttuuriin tämä kuvailu tuo mieleen sivistyneisyyden.

Owenin tausta käydään läpi tekstissä varsin yksityiskohtaisesti: lukija saa tietää, että Owen on suurinpiirtein 45-vuotias, hänen isänsä oli kuvernöörinä siirtomaassa, hän on

[k]äynyt koulunsa Harrow'ssa ja jatkanut opintojaan Oxfordissa, Madeleine Collegessa, palvellut sotilaana eri siirtomaarykmenteissä, saanut useita kunniamerkkejä, lukuisten klubien jäsen (PL2: 24)

(Harrow-ban, majd Oxfordban, a Madeleine College-ben nevelkedett, katoná volt különbözö gyarmati ezredekbén, több rendjel tulajdonosa és számos club tagja (PL1: 33)).

Siis hänen isänsä ei ollut pelkästään aatellinen ja siten yhteiskunnan hierarkiassa korkealla, vaan oli lisäksi korkeassa valtion virassa. Harrow ja Oxford viitannevat Harrowin kouluun ja Oxfordin yliopistoon. Harrowin koulu on vuosisatoja vanha ja sitä on käynyt viisi Britannian pääministeriä (Gordon 2009a). Puolestaan Oxfordin yliopisto on perustettu keskiajalla ja se on ollut koulutuspaikkana enemmän aristokraattisten tai

varakkaiden kuin köyhien suosiossa (Gordon 2009b). Tällä tavalla Owenin sama kasvatus näyttää yläluokalle tyypilliseltä. Lehtosen (1995) mukaan esimerkiksi koulu ja armeija uusintavat käsitystä maskuliinisuudesta pysyvänä ja selvärajaisena käsitteenä (Lehtonen 1995: 26). Owen on näin oppinut koulutuksensa ja armeijapalveluksensa kautta tietämään, miten hänen tulee käyttäytyä miehenä yhteiskunnassa. Hänen maskuliinisuutensa on myös saanut tunnustuksen yhteiskunnalta, mikä näkyy hänen saamina kunniamerkkeinä. Hän on osoittanut maskuliinisuutta siten, kuin yhteiskunnalliset instituutiot ovat toivoneet hänen tekevän. Näin ollen hän on menestynyt mies.

Owenin suuruutta korostetaan tekstissä. Cynthia sanoo hänestä näin:

[H]än on maailman suurenmoisoin ihminen. Entisaikojen suuret ylimykset olivat varmaan samanlaisia: pelkällä olemassaolollaan, ilman että olisivat tehneet tai sanoneet mitään sen erityisempää, he osoittivat aikakaudelleen, että elämän yläpuolella oli olemassa jokin kauniimpi elämä. – – Hän on niin paljon muiden ihmisten yläpuolella– –. (PL2: 88.)

([Ő] a legnagyszerűbb ember a világon. A régi nagy főurak lehetek ilyenek: akik azért, hogy voltak, anélkül hogy valami különösen tettek vagy mondtak volna, megmutatták a kornak, hogy van valami szebb élet az élet fölött. – – Sokkal magasabban áll az emberek fölött– –. (PL1: 125.))

Rinnastamalla Owenin aikaisempiin valtaa käyttäneisiin miehiin Cynthia korostaa Owenin maskuliinisuutta: Owen on yhtä hyvä mies kuin muinaiset ylimykset, Owen on jo pelkällä olemuksellaan hierarkiassa korkealla. Lisäksi János toteaa kirjastosalissa ollessaan näin:

Jaarli istui valtavan kirjoituspöydän takana. – –[H]än nousi seisomaan ja oli vielä entistäkin pitempi; – – kutistuin kääpiöksi hänen rinnallaan – aivan kuin tämäkin olisi korostanut hänen monumentaalisuuttaan. Kirjastosalikin oli loputtoman suuri, mutta jaarlin läsnäolo täytti – – jotenkin koko tilan. Kirjatkin näyttivät – – huolellisen isännän lihovalta karjalta.) (PL2: 132.)

(Az earl az óriási íróasztal mögött ült. – [F]elállt, és még sokkal magasabb volt – és én eltörpültem mellette – mintha ez is monumentalitását akarta volna hangsúlyozni. A könyvtárterem is végtelen nagy volt, de – az egészet megtöltötte valami módon az earl jelenléte. A könyvek is – néztek le – mint jószág, ami a gazda szemén hízik. (PL1: 189.))

Näin luodaan kuva Owenin suuresta vallasta. Ikään kuin hän pelkällä olemuksellaan hallitsisi Jánosia ja koko kirjastosalia. Kirjatkin ovat Owenin hallitsema ”karja”. Toisaalta kirjastosalista on havaittavissa kaksi seikkaa. Ensinnäkin se, että kirjastosali luo Owenista kuvaa sivistyneenä miehenä. Täten se, että Jánosille tuli mieleen Owenin päästä vanhat kirjat, ei ollut väärä mielikuva. Toiseksi kirjastosali osoittaa Owenin varakkuutta. Hänen menestyksensä, korkea yhteiskunnallinen asemansa, näkyy tällä tavalla ulospäin. Hänellä on varaa ylläpitää suurta kirjastosalia. Lisäksi Owen osoittaa toiminnallaan menestystään: hän tarjoaa portviiniä, joka on vuosikerraltaan harvinainen (PL1: 190; PL2: 132). Vaikka tämä viini on harvinainen, hän kuitenkin on onnistunut pääsemään sen omistajaksi. Lisäksi hänen autonsa on ”vaakunalla varustettu” (*címeres*) Delage (PL1: 329; PL2: 227). Delage on ranskalainen automerkki ja sen urheilumalleista näkyy nopeus: esimerkiksi D1-mallin urheiluversiot mainitaan melko nopeiksi ja D8-mallin vuoden 1932 urheiluversio teki ennätyksen (Michael Sedgwick 1985). Vaikkakaan Owenin auton mallia ei mainita, jo merkki Delage urheilusaavutuksillaan luo mielikuvan hänen autonsa nopeudesta, siitä kuinka hänen autonsa on suorituskyvyltään useita muita autoja parempi. Vaakunalla Owenin auto myös erottuu joukosta: se ei kuulu tavallisten joukkoon, samalla tavalla kuin Owen ei kuulu väestön enemmistöön, vaan yläluokkaan.

Vaikka Owenilla on varallisuutta, hän osoittaa puheessaan vähättelevänsä sitä, ikäänkuin hänestä olisi sopimatonta kehuskella omalla vauraudellaan. Hän nimittäin ehdottaa Jánosille käyntiä kodissaan, joka on hänen mukaansa ”pien[i]– – maalaistalo” (*kis falusi ház*) (PL1: 13; PL2: 10), kun taas János itse nähtyään Llanvyganin kartanon kuvailee sen olevan ”suuri, valoisa ja miellyttävántuntuinen” (*nagy, világos, hívogató*) talo, jonne johtaa ”puiston raskaasti koristeltu rautaportti” (*a park gazdag vasrácsa*) ja ”[m]ahtava puukujanne” (*[h]atalmas fasor*) (PL1: 70; PL2:

50). Lisäksi Owenin veljenpoika Osborne saa vastuulleen Roscoen omaisuuden hallinnan, koska Osbornen mukaan Owen ”ei halua olla tekemisissä noin proosallisten asioiden kanssa” (*nem óhajt majd ilyen prózai dolgokkal foglalkozni*) (PL1: 400; PL2: 276). Vaikka Owen on menestynyt mies syntyperältään ja yhteiskunnallisilta ansioiltaan, hän ei siis kuitenkaan aina pyri esittämään vaurauden avulla menestystään ja maskuliinisuuttaan.

Owenin mahtava asema korostuu muutenkin tekstissä: János kuvailee hänen olevan ”suuren komentajan roolissa” (*nagy parancsnok*) ja ”sotilaallinen” (*katonás*), kun päättää Maloneyn ruumiin sijoittamispaikan (PL1: 211; PL2: 147). Valta yhdistetään yleensä miehiin, ja vallan käyttäminen nähdään maskuliinisena, kun taas vallan käyttämisen kohde nähdään feminiinisenä (Jokinen 2003: 14). Tässä Owenia sekä kuvaillaan valtaa käyttäväksi että hän myös toiminnassaan toteuttaa vallankäyttöä, samalla rakentaen maskuliinisuuttaan. Alisteisina ja feminiinisinä häneen nähden näyttäytyvät sekä Maloneyn ruumis, joka on toiminnan kohteena, että Maloneyn ruumiin kuljettajat, jotka tottelevat Owenin käskyä. Myös muualla tekstissä luodaan mielikuvaa Owenista vallankäyttäjänä. Ensinnäkin eräässä vaiheessa hänen käytöstä kuvataan adjektiivilla ”majesteetillinen” (*királyi*) (PL1: 190; PL2: 133). Toiseksi vastaanotto Llanvyganin kartanossa on Jánosin mielestä ”ruhtinaan” (*fejedelmi*) ja Owenin perässä on ”kolme livreepukuista palvelijaa” (*három libériás szolga*) (PL1: 70; PL2: 50). Livreepukujen edellyttäminen palvelijoilta kertonee myös siitä, että Owenille on tärkeää tietyn etiketin mukainen pukeutuminen. Samalla livreepuvut ovat merkki Owenin harjoittamasta vallankäytöstä: hän päättää, millaisia vaatteita hänen palvelijansa käyttävät työskennellessään.

Hänen luonteestaan välittyy myös tyyneys. Vaikka hänet yritetään murhata, hän suhtautuu tyynesti tähän:

Se on totta— — — Minua ammuttiin. — — Näethän, ettei minulla ole hätää.
— — Menkää nukkumaan ja olkaa aivan rauhassa. Pendragoneilla on seitsemän henkeä... (PL2: 81–82.)

(*Hát ami igaz, az igaz — — — Rám löttek. — — Látod, hogy semmi bajom*

se történt. – – Menjetekek aludni és legyetek egészen nyugodtak. A Pendragonoknak hét életük van... (PL1: 115–116.)

Tämä antaa ymmärtää, että Owen on luonteeltaan hyvin tyyni. Jos hän on mahdollisesti järkyttynyt tapahtumasta, hän ei halua näyttää järkytystään muille, vaan pyrkii suhtautumaan rationaalisesti tilanteeseen: hän ei haavoittunut, joten ei ole syytä hermostua, jatketaan normaalisti siitä, mihin jäätiin. Tärkeitä maskuliinisuuteen luettavia ominaisuuksia ovatkin itsehillintä ja rationaalisuus (Frosh 1994: 103). Hillitsemällä tunteensa Owen osoittaa maskuliinisuuttaan. Toisaalta hänen tyyneytensä saattaa joskus myös horjua. Esimerkiksi kun János kyseenalaistaa Eileenin syyttömyyden, Owenin olemus muuttuu: hän ”kal[peni]– – raivosta” (*a dühtől lett sápadt*) ja ”loi – – hirmuisen silmäyksen” (*rettenetes szemmel nézett*) (PL1: 301; PL2: 208). Owen on vakuuttunut Eileenin syyttömyydestä, ja erehtymisen myöntäminen olisi epäonnistumisen myöntämistä. Toinen esimerkki tunteiden hallinnan pettämisestä näkyy Owenin kohdatessa autollaan salaperäisen ratsastajahahmon. Owen ”istui kasvot käsiin painettuina” (*[ü]lt, kezére hajtott fejjel*) (PL1: 308; PL2: 212). Owen ei pysty rationaalisesti selittämään kohtaamaansa ratsastajaa, vaikka haluaisi.

Owen osoittaa maskuliinista rationaalisuuttaan myös harrastamalla tiedettä. Hän tosin suhtautuu skeptisesti moderniin tieteseen: hänen mielestä 1600-luvulla eläneellä filosofi Robert Fluddilla oli enemmän tietoa ”perusasioista” (*a lényegről*) kuin nykytutkijoilla (PL1: 8–9; PL2: 7). Owenin kiinnostus mystiikkaan tuo hänen muuten rationaaliseen olemukseensa irrationaalisia piirteitä. Laboratoriotöiminnassään Owen kuitenkin osoittaa maskuliinisuuttaan. János kuvailee Owenin laboratoriota:

[H]uone oli jääkylmä, kuin pakastamo. Seinillä oli lyijykaappeja, joissa oli lokeroita. Keskellä oli valkoinen leikkauspöytä, jolla oli kolme – – eläintä liikkumattomina. Pöydällä oli instrumentteja, leikkausveitsiä, kumikäsineitä, pulloja ja ruiskuja. – –[H]uoneeseen astui jaarli valkoisessa leikkaustakissaan. (PL2: 81.)

(A – – szoba jéghideg volt, egy fagyasztókamra. A falakon ólomszékények, fiókokkal. A közepén fehér operálóasztal, és rajta három

– – *állat, mozdulatlanul. Az asztalon szerszámok voltak, műtőkések, gumikesztyűk, üvegek, fecskendők. – –[K]ilépett az earl, fehér operáló kabátban. (PL1: 114–115.)*

Laboratoriotoiminnassaan Owen käyttää valtaa. Lehtosen (1995) mukaan miehellä nähdään olevan valta luonnon valvontaan. Hän hallitsee harrastuksensa kohteena olevia eläimiä, jotka ovat leikkauspöydällä pelkkinä paikallaan olevina objekteina, feminiinisinä vallankäytön kohteina (Lehtonen 1995: 30). Niin ikään maskuliinista on edistymisen (Frosh 1994: 103). Cynthian mukaan Owenin tutkimuskohteena ovat elämän ja kuoleman välimuodot (PL1: 124; PL2: 87). Owen pyrkii edistymään tutkimuksessaan ja siten myös menestymään. Saavuttaakseen itselleen uutta tietoa hän leikkaa vallassaan olevia eläimiä. Eläimillä on hänelle vain välinearvo tässä tutkimuksessa ja hänen rationaalisuuteensa eivät kuulu tunteet näitä koe-eläimiä kohtaan. Hän lopettaakin eläinkokeensa vasta sen jälkeen, kun on ollut läsnä Asaph Pendragonin maagisessa uhriseremoniassa. Owen toteaa:

Mitä minä enää tutkisin? Minun kokeeni ovat kuitenkin niin naurettavia sen rinnalla, mitä ruusuristolaiset tiesivät, ja sen rinnalla, mitä tapahtui silmiemme edessä. – –[M]inun tarinani alkaa olla lopussa. Jäljellä ovat vain hyvin vanhan miehen kuukaudet ja vuodet, joita ei lohduta ylösnousemus, vaan kuoleman ikuisuus. (PL2: 280.)

(Mit tanulmányozzak tovább? Az én kísérleteim ügyis oly nevetségesek ahhoz képest, amit a rózsakeresztesek tudtak, ahhoz képest, ami a szemünk előtt történt. – –[A]z én történetem véget ért. Ami hátra van, egy nagyon öreg ember hónapjai és évei, akit már nem a feltámadás vigasztal, hanem az örök halál. (PL1: 406.)

Owen on kärsinyt suuren tappion toiselle miehelle, Asaph Pendragonille, joka on osoittautunut olevan taitavampi kuin Owen. Näin on Owenin maskuliinisuus tullut niin syvästi haavoitetuksi, että hän jopa näkee kuoleman lohdullisena ajatuksena.

Owenin ihmissuhteissa näkyy tyypillisen maskuliiniseksi mielletäviä piirteitä. Julkista toimintaa pidetään miehisenä alueena, mutta yksityisasioista on tapana vaieta (Lehtonen 1995: 131). Owenia koskevassa tietokirja-artikkelissa mainitaan

Owenin koulutus, sotilaspalvelus ja kunniamerkit, mutta ei harrastuksia (PL1: 32–33; PL2: 24); Owen ei myöskään ryhdy selittämään Eileenin antaman sormuksen merkitystä (PL1: 71; PL2: 51). British Museumissa säilytettävää sukuunsa liittyvää käsikirjoitusta hän ryhtyy hankkimaan itselleen, koska ei halua julkisuutta sukunsa salaisuuksille (PL1: 205; PL2: 143).

Hänen sosiaalinen elämänsä on ristiriitainen. Toisaalta hänen toiminnassaan korostuu halu eristäytyä muista. Fred Walker kertoo, että Owen saattaa pysyä linnassaan kuukausia (PL1: 12; PL2: 10) ja tekstin toisessa kohdassa todetaan, kuinka Owenia ei ole nähty moneen päivään (PL1: 141; PL2: 100). Erityisesti Owen rajaa muut ihmiset pois Llanvyganin kartanon kolmannesta kerroksesta, jonne Osbornen mukaan muut eivät saa mennä; Osbornen mukaan Owen saattaa myös olla puhumatta muille useita viikkoja (PL1: 89; PL2: 63). Tällainen eristäytyminen kuvastaa Owenin riippumattomuutta. Maskuliinisuuteen yhdistetään riippumattomuus (Frosh 1994: 102–103) ja itsenäisyys (Lehtonen 1995: 123). Owen on riippumaton muista, hän näyttää olevansa niin hyvä miehenä, että selviytyy yksinkin. Ja eristämällä kolmannen kerroksen itselleen kerros muuttuu hänen omaksi valtakunnakseen, jossa hän on absoluuttisena vallankäyttäjänä.

Toisaalta Owenin käytöksessä näkyy ajoittain seurallisuutta. Hän juttelee innokkaasti Jánosin kanssa lady Malmsbury-Croftin iltavastaanotolla. Sekä Walkerin että Osbornen mukaan hän on joskus ystävällinen (PL1: 12, 89; PL2: 10, 63). Se, että hän juttelee ”herrasmiehen lailla” (*gavallérosan*) sellaisen naisen kanssa, joka puhuu Jánosin mielestä ”typeryyksiä” (*hülyeségeket*) (PL1: 9; PL2: 8), merkitsee kahta seikkaa. Ensinnäkin tällaisesta toiminnasta näkyy Owenin kohteliaisuus. Toiseksi se merkitsee sitä, että Owen tulee hyvin toimeen myös naisten kanssa. Tekstistä käy ilmi, että Eileen on aikoinaan jättänyt hänet ja avioitunut toisen miehen, Roscoen, kanssa (PL1: 10–11; PL2: 9). Tämä lienee ollut kova isku Owenin itsetunnolle, sillä siirtymällä Roscoen vaimoksi Eileen on osoittanut Owenin olevan miehenä huonompi kuin Roscoe. Nimittäin yksi paremmuuden todistamistapa miesten keskinäisessä hierarkiassa on naisten suosio (Kimmel 1996: 7). Owen on kuitenkin kiintynyt Eileeniin, mikä näkyy siinä, että hän uskoo tämän syyttömyyteen. Myös Cynthiaan on Owenilla tunneside.

Tämä näkyy Owenin toiminnassa: murhayrityksen jälkeen hän rauhoittelee Cynthiia silittämällä (PL1: 115; PL2: 81). Lenen ja Owenin kohtaamisessa näkyy se, että Owenilla on odotuksia naisten käytöksen suhteen. Kun Lene suorasanaisesti moittii Owenin viileää käytöstä, Owen reagoi katsomalla ”hämmästyneenä” (*megdöbbenve*) (PL1: 333; PL2: 230). Owen ei ole tottunut tuollaiseen uhmakkaaseen käytökseen häntä kohtaan, hänhän on yhteiskunnan hierarkiassa korkeammalla tasolla kuin Lene ja hän on mies, kun taas Lene on nainen. Owenilla on naisista ja rakkaudesta hyvin ideaalinen näkemys: hän ei ymmärrä Jánosin selittämää Lenen käsitystä rakkaudesta, joka on ”asiallinen” (*[t]árgyilagós*) ja johon ei kuulu romanttiset tunteet, vaan toteaa:

Aina on ollut henkisesti köyhiä, jotka eivät ole osanneet antaa rakkaudelleen muuta kuin asiallisuutensa, kuten asian ilmaisitte. Aiemmin henkinen kuri oli suurempaa, niin ettei tuota rakkauden degeneroitunutta muotoa voinut kirjallisesti propagoida. (PL2: 206–7.)

(Mindig voltak szellemi szegények, akik nem tudtak belevinni többet a szerelembe, mint a tárgyilagosságukat, ahogy maga mondja. Régebben a szellemi fegyelem nagyobb volt, semhogy a szerelemnek ezt a degenerált formáját irodalmilag lehetett volna propagálni. (PL1: 299–300.))

Owenin arvoasteikossa pelkkä seksuaalisuus edustaa siis degeneraatiota, rappiota, kun taas oikea rakkaus liittyy henkiseen rikkauteen. Oikea rakkaus on Owenista pikemminkin jokin henkinen asia, eikä niinkään ruumiillinen. Owenin luonteesta hahmottuu myös hyväsydämisyyttä muita ihmisiä kohtaan. Hän on tehnyt lahjoituksia British Museumille (PL1: 219; PL2: 153). Toisaalta tämän lahjoittamisen voi tulkita myös siten, että hän siten rakentaa maskuliinisuuttaan, kuvaa itsestään arvostettavana miehenä, jolla on varaa lahjoittaa yhteiskunnan hyväksi. Merkittävin tapa, millä hän osoittaa hyväsydämisyyttään on kuitenkin se, että hän oli ollut etsimässä Asaphin sieppaamaa poikaa ja lopulta päätti pelastaa tämän syyttömän pojan kuolemalta uhriseremoniassa (PL1: 405; PL2: 279–280).

Owenissa on nähtävissä yhtymäkohtia goottilaiseen kirjallisuuteen. Maskuliiniseksi mielletävän käytöksensä takia ja myös siksi, että hänen suuruuttaan korostetaan tekstissä monin tavoin, hänessä näkyy goottilaisen kirjallisuuden

transgressiivisen miehen eli *villain*-hahmon piirteitä. Goottilaisella *villainilla* on tyypillisesti valtaa ja voimaa ja hänet kuvataan usein tavattoman suureksi mieheksi, joka on vallanhimoinen ja tiedonjanoinen ja kyseenalaistaa inhimilliset rajat esimerkiksi haluamalla itselleen ikuisen elämän (DeLamotte 1990: 31–32, 119). Esimerkiksi *The mysteries of Udolphon* *villain*-hahmo Montoni kuvataan mieheksi, jolta puuttuvat feminiinisinä pidettävät ominaisuudet täysin (Hoeveler 1998: 99). Owenin tiedonjano näkyy hänen laboratoriokeissaan ja hänen kirjastonsa mahtavuudessa; lisäksi Pendragon-suvun mottona on ”uskon ruumiin ylösnousemukseen” (*[h]iszek a testnek feltamadásában*) (PL1: 156; PL2: 110), mikä kuvastaa pyrkimystä ikuiseen elämään. On myös huomioon otettava asuinpaikka. *Villainin* linnan salaperäisyys ja synkkyys edustaa väkivaltaa ja korostaa *villainin* paha olemusta (DeLamotte 1990: 16). Llanvyganin kartanoa ei kuitenkaan kuvata synkäksi, vaan valoisaksi ja mukavaksi, vaikka onkin eristyksissä, ja tämä rikkoo ennako-odotuksia Owenin pahuudesta. Owenin näkemys rakkaudesta on kuitenkin varsin henkinen ja ylevä. Vastakohtana tälle goottilaisen kirjallisuuden *villainin* rakkaus on luonteeltaan selkeästi seksuaalista tai omien etujen ajamista (Railo 1925: 51). Lisäksi Owen pelastaa viattoman pojan. Näin ollen hän rikkoo odotukset, että hän olisi jotenkin paha goottilainen *villain*-hahmo; hänet esitetään hyvänä.

Owenia voi ajatella kuitenkin myös dekkarikirjallisuuden konventioiden kannalta. Se, että hänen murhayrityksensä on tapahtunut paikassa, joka on Walesin ”kaunei[n]– ja eristäytynei[n]” (*legszebb és legzárkózottabb*) linna (PL1: 14; PL2: 11), yhdistää tekstin sekä goottilaiseen kirjallisuuteen että klassiseen dekkariin. Nimittäin Caweltin (1977) mukaan klassiselle dekkarille on luonteenomaista tapahtumapaikan irrallisuus ulkomaailmasta: paikka voi olla esimerkiksi syrjässä oleva talo maaseudulla (Cawelti 1977: 97). Tämän eristyneisyyden Cawelti (1977) näkee olevan jatkoa goottilaisen kirjallisuuden syrjäisille luostareille ja linnoille (Cawelti 1977: 97). Murha on tyypillinen dekkarissa käsiteltävä rikos (Cawelti 1977: 81). Owenin tapauksessa tämä murha kuitenkin jää toteutumatta. Siinä mielessä konventiota rikotaan, mutta murhayrityskin on rikos ja Owen on rikoksen uhri. Klassisessa dekkarissa on tapana keskittyä etsivän toimintaan ja rikoksen uhrin jäävät marginaalisiksi hahmoiksi (Malmgren 2010: 155). Caweltin (1977) mukaan rikoksen

uhria ei tule esittää klassisessa dekkarissa liian merkittävänä hahmona, jottei huomio menisi pois etsivän toiminnasta, muttei myöskään täysin merkityksettömänäkään (Cawelti 1977: 91). Owenista annetaan lukijalle varsin paljon taustatietoja ja muutenkaan hän ei jää tekstissä kertakäyttöiseksi sivuhahmoksi. Häneen sekoittuu etsivän piirteitä. Bárczi (2002) on esittänyt, että Owen voidaan nähdä etsivänä siten, että hänen selvityskohteena on itse elämä ja Jumala (2002: 202), toisin sanoen hän harjoittaa etsivän työtä laboratorionkokeillaan. Owenin toiminnasta löytyy kuitenkin myös maallisemman rikoksen selvittämisen piirteitä. Hän, ikään kuin olisi rikosta tutkiva etsivä, selvittelee Jánosin taustoja ja kertoo kahden kesken Jánosille, kuinka päätteli Maloneyn olleen murhayrityksen tekijä (PL1: 195; PL2: 136). Hän kuitenkin selkeästi irtisanoutuu etsivän roolista: hän laittaa Osbornen esittelemään todisteet Maloneyta vastaan (PL1: 186–188; PL2: 130–131) ja hän ei ryhdy toimiin Roscoen perikuntaa vastaan, vaan päättää pysytellä linnassaan (PL1: 197; PL2: 137), vaikka hänellä on käytettävissään aineistoa, jonka perusteella Roscoen kuolema voidaan osoittaa murhaksi (PL1: 266; PL2: 184). Lisäksi hänen eristäytyvyytensä tekee hänestä etäisen hahmon. Se, että János sanoo häntä romaanin alussa sankariksi, on selitettävissä sillä, että Owen pelastaa romaanin lopussa pojan. On kuitenkin huomattava, että teksti antaa ymmärtää, että pojan olinpaikka löytyy sattumalta useiden päivien etsiskelyn jälkeen (PL1: 405; PL2: 279). Näin ollen Owen ei vaikuta kovin taitavalta ollakseen sankarimainen etsivä. Joka tapauksessa se, että uhri jää henkiin ja uhrin rooliin sekoittuu hieman etsivän piirteitä, vieläpä niin, että uhri itse selvittää itseensä kohdistunutta rikosta, rikkoo konventiota. Klassisen dekkarin etsivälle on nimittäin tyypillistä, että hänellä ei juurikaan ole henkilökohtaista suhdetta tutkimuskohteeseensa (Cawelti 1977: 81).

Owenin sukunimeä analysoitiin jo Osbornen kohdalla. Sukunimensä kautta Owen yhdistyy vanhaan sankaritarustoon ja vallankäyttöön. Sukunimi korostaa hänen suuruuttaan ja vallankäyttöään. Myös etunimensä kautta hän on yhdistettävissä vallankäyttöön. Nimi *Owen* tulee walesilaisesta henkilönnimestä *Owain* (Hanks, Hardcastle & Hodges 2006 s. v. *Owain, Owen*). *Owain* on ollut nimenä monilla Walesiin liittyvillä henkilöillä, esimerkiksi Owain Glyndyfrdwy johti 1400-luvulla menestyksekkästä kapinaa englantilaisia vastaan (McKillop 1998 s. v. *Owain*). 1100-luvulla Walesissa sijaitsevan Gwyneddin kuninkaana oli Owain-niminen mies (Cannon

toim. 2009 s. v. *Owain Gwynedd*), mikä on mielenkiintoista, koska Owenhan on Gwyneddin jaarli. Näin nimen *Owen* voi nähdä analogiana Owenin omalle valta-
 asemalle. Hänen maskuliinista herruuttaan voidaan näin verrata Walesin aiempien
 samannimisten vallankäyttäjien maskuliinisuuteen. Nimi *Alastair* on variantti nimestä
Alasdair, joka on gaelinkielinen muoto kreikankielisestä nimestä *Alexandros*, jonka
 tunnetuimpia kantajia oli Makedonian kuningas Aleksanteri Suuri (Hanks, Hardcastle &
 Hodges 2006 s. v. *Alistair, Alexander*). Näin tässäkin nimessä on yhteys hallitsijoihin ja
 siten myös nimi *Alastair* korostaa Owenin vallankäyttöä. Myös nimessä *John* näkyy
 tämä yhteys. Nimi *John* on englantilainen muoto raamatullisesta *Johannes*-nimestä ja
 on ollut myös hallitsijoilla nimenä (Hanks, Hardcastle & Hodges 2006 s. v. *John*).
 Toisin sanoen kaikissa kolmessa etunimessä näkyy yhteys hallitsijoihin ja ne yhdessä
 korostavat Owenin maskuliinista asemaa vallankäyttäjänä.

4. Naiset

4.1 Lene Kretzsch

Ennen kuin romaanin lukija saa tietää, onko kyseessä mies vai nainen, Leneä kuvaillaan
 näin: ”raskas käsi laskeutui” (*egy súlyos kéz nehezedett*), ”kivipatsaan käsi” (*kőszobor
 keze*), ”koho[si]– – tornina” (*tornyosodott*) (PL1: 214; PL2: 149). Vertaaminen
 kivipatsaaseen ja torniin luo mielikuvaa fyysisestä voimasta, kovuudesta ja vallasta.
 Tällainen yhdistetään maskuliinisuuteen, joten lukija saa tässä vaiheessa käsityksen, että
 kyseessä olisi mies. Kuitenkin kyseessä on nainen. Näiden maskuliinisuuteen
 yhdistettyjen ominaisuuksien rinnalla korostetaan sitten myös kauneutta.
 Kauneushan on tapana liittää naisiin (Rossi 2003: 34). Jánosin mielestä Lene ”oli – –
 kaunis nainen, omassa isossa kokoluokassaan” (*szép nő volt, a maga nagydarab*

módján) (PL1: 215; PL2: 149). Mainitsemalla myös kauneuden Lenen henkilöhahmo feminisoituu jonkin verran. Mielikuvaa fyysisestä voimasta ei kuitenkaan häivytetä taustalle. János mainitsee, kuinka Lene ”oli kiskonut joesta” (*húzott ki a folyóból*) urheilijoita (PL1: 219; PL2: 152). Myöhemmin Lene ”otti niskasta kiinni” (*nyakoncsípte*) Pierce Gwyn Mawria ”eikä päästänyt irti” (*és nem engedte el*) (PL1: 343; PL2: 237). Lenestä siis välittyy fyysinen voima ja se, että hän voi käyttää väkivaltaakin.

Lenessä on myös rationaalisuutta. Hänen kerrotaan opiskelevan stipendiaattina historiaa Oxfordissa (PL1: 214; PL2: 149), mikä viittaa siihen, että hän on stipendin saadakseen menestynyt opinnoissaan kotimaassaan Saksassa oikein hyvin. Hän on osoittanut rationaalisuutensa opiskelussaan ja luonut eron niihin opiskelijoihin, jotka eivät saaneet stipendiä. Tämä antaa hänen luonteestaan hyvin älykkään kuvan. Lisäksi se, että hän nyt opiskelee ulkomailla Englannissa, osoittaa, että hän pärjää elämässään Saksan ulkopuolellakin. Myös Osbornen mielestä Lene on viisas (PL1: 268; PL2: 186). Lenen älykkyys näkyy myös siinä, kun hän päättelee Owenin vihollisten taktiikan (PL1: 330; PL2: 227–228). Hän myös järkevästi arvelee Osbornen lukeneen karttaa väärin, kun sitä vastoin Osborne ajatteli järven syntyneen paikalle muutamassa vuodessa (PL1: 362–363; PL2: 250–251). Lene toimii myös järjen äänenä Jánosille. Lene järkeilee tynesti, että János on turhaan huolestunut Cynthiasta, sillä eihän Jánosille, Lenelle ja Osbornellekaan käynyt mitenkään, kun heidät siepattiin (PL1: 328, PL2: 226–227). Tämä tilanne luo kontrastin Jánosin ja Lenen välille. Asetelma korostaa toisaalta Jánosin irrationaalista pelkoa, toisaalta Lenen viileää rationaalisuutta.

Lenen puheessa näkyy maskuliiniseksi mielletty itsevarmuus. Lene on hyvin suorasanainen ja mielipiteistään varma. Hän lausuu Jánosille karkeuksia (PL1: 218; PL2: 152), haukkuu Jánosia kömpelöksi (PL1: 216; PL2: 150) ja moittii Owenia välittämättä siitä, että tämä on mies ja yläluokkaa:

En voi sietää sitä ettei katsota sen silmiin, jolle puhutaan. – – Olen aina ollut siinä uskossa, että tuollaiset vanhat suvut ovat täynnä idiootteja. (PL2: 230.)

(Ki nem állhatom, ha valaki nem néz az ember szemébe, amikor beszél hozzá. – – Én mindig azt hittem, hogy az ilyen régi családok teljesen

idióták. (PL1: 333–334.)

Näin hän hyökkäävyydellään ja nostamalla esiin heikkouksia horjuttaa miesten maskuliinisuuksia. Hän luo kuvan, että miehet eivät voi kontrolloida hänen sanomisiaan. Hän sanoo Jánosille Cynthian olevan ”hirvittävän konventionaalinen” (*szörnyű konvenciózus*) (PL1: 347; PL2: 240). Tämä ilmaisu näyttää suoraan ivaavan sitä, että Cynthiassa on goottilaisen sankarittaren konvention mukaisia piirteitä. Ja kun Owen kysyy, miellyttääkö Leneä kartanon ulkonäkö, Lene vastaa:

Voin vastata hyvin lyhyesti, en pidä siitä lainkaan. Jo heti sen pylväiden koristeleva portaikko... Miksi mokomat pylväät, eihän talo muutenkaan ole kaatumassa. – – Ja hirvittävä määrä huonekaluja. – – Ja mihin muutenkaan tarvitsette näin suurta rakennusta? 60 huonetta... Uskomatonta epäkäytännöllisyyttä. (PL2: 234.)

(Röviden csak annyit mondhatok, sehogy. Mindjárt az az oszlopos kapufeljárak... Minek az oszlopok, hisz úgysem dől össze a ház. – – És ez a rengeteg bútor. – – És mondja, minek Maguknak egy ekkora épület? Hatvan szoba... Hallatlan ésszerűtlenség. (PL1: 339.))

Tällä tavalla Lenen henkilöahmo suoraan pilkkaa kartanon mahtavuutta ja siten goottilaisen kirjallisuuden konventioita. Lenen puheessa Hitler-tervehdyskään, joka alkoi levitä Saksassa kesällä 1933 laajempaan käyttöön saksalaisten keskuudessa (Kershaw 1980: 56), ei näytä enää niin kunnioittavalta, vaan muuttuu kovin koomiseksi: ”ennen kuin olisin kerinnyt sanoa Heil Hitler” (*mielőtt annyit mondhattam volna, hogy Heil Hitler*) (PL1: 324; 2008: 224). Mensing (2004) näkee tämän niin, että tervehdys on muuttunut sanaleikiksi (Mensing 2004). Suomen kielessä on samantapainen ilmaus: ”ei ehtinyt kissaakaan sanoa”. Tässä tapauksessa kissan tilalla on Hitler. On pääteltävissä, että Lene suhtautuu Hitleriin samaan tapaan kuin Cynthian setään, eli ei piittaa tämän korkeasta asemasta, vaan itsevarmasti sanoo suoraan, mitä ajattelee.

Vaikka Lenessä on vahvuutta, rationaalisuutta ja itsevarmuutta, hänessä ei näy merkkejä siitä, että hän tavoittelisi valtaa. Hänelle luonteenomaista on, että hän, vaikka on opiskelija Oxfordissa, ei kehuskele viineillä, sikareilla, kalliilla vaatteilla. Tämä ilmenee siinä, että hän edellä mainittujen kalleuksien sijasta juo olutta ja polttaa savukkeita. Rimmon-Kenanin (1999: 80) mukaan toistuva tekeminen kertoo henkilökuvan staattisuudesta ja sen vaikutus on usein koominen. Lenen tapauksessa

kyseessä on oluenjuonti. Lene vie Jánosin oluelle ja János ei uskalla juoda yhtä paljon olutta kuin Lene (PL1: 218–219; PL2: 152), Lene näkee juhlahuomana lager-oluen (PL1: 262; PL2: 182) ja Jánosin mielestä Lene ”ei – – saa unta ilman tuopillistaan” (*nem tud lefeküdni a söre nélkül*) (PL1: 314; 2008: 217). Kovács (2004) on nähnyt Lenen oluenjuonnin Lenen saksalaisuuden osoituksena (Kovács 2004: 35). Havasréti (2011) niin ikään näkee Lenen henkilöhaahmon ilmentävän saksalaisuutta (Havasréti 2011). Oluenjuontia voidaan tulkita kuitenkin myös maskuliinisuuden näkökulmasta. On huomioitava se, että alkoholin juonti yhdistetään perinteisesti miehiin (Berkowitz 2004: 17). Näin toistamalla tätä maskuliinisuuden ilmentymää Lene saa maskuliinisuutensa näyttämään samalla koomiselta, liioitellulta. Hän juo enemmän kuin János, hän on siis maskuliinisempi kuin János, suoriutuu paremmin alkoholista. Tämä liioittelun tuoma koomisuus antaa ymmärtää, että Lene ei ole vaarallinen hahmo. Myös savukkeita Lene polttaa Jánosin mielestä paljon (PL1: 218; PL2: 152). Vaatetuksessakin näkyy se, ettei Lene tavoittele valtaa. Jánosin mukaan Lenen kaltaisille naisille oli tyypillistä, että

sukasta oli juuri nyt juoksemassa silmä, tai nappi oli juuri nyt irtoamassa, tai pusero ratkennut – – (PL2: 149–150)

(*a harisnyáján mindig épp most szalad le egy szem, vagy épp most szakad le egy gombjuk, vagy kirepedt a blúzuk* – – (PL1: 215)).

Toisin sanoen vaatteet eivät ole uudet ja hienot eivätkä siten ilmennä valtaa. Lenen puheessa tämä vaatimattomuus näkyy siinä, että hän sanoo, ettei ole ”suurpääoman kannattaja” (*a nagytőke híve*) (PL1: 399; PL2: 276). Hän ei siis tavoittele vaurautta ja sitä kautta valtaa. Vaikka hän on itsevarma puheissaan Oweniakin kohtaan, hän ei muodosta kuitenkaan konkreettista uhkaa tämän valta-asemalle.

Lene on luonteeltaan avoimen seksuaalinen. János kertoo Lenellä olleen useita lyhyitä suhteita monenlaisten ihmisten kanssa ja Jánosin mukaan Lene myös avoimesti ja ilman tunteellisuutta kertoo suhteistaan (PL1: 218; PL2: 151–152). Tämä näkyy myös hänen suhteessaan Osborneen. Hän lähentelee Osbornea (PL1: 262; PL2: 182), sanoo Osborneen viitaten olevansa ”poikkeuksellisen hurmaavan nuorenmiehen kanssa” (*rendkívül vonzó fiatalemberrel*) (PL1: 268; PL2: 186), ja myöhemmin selostaa

Jánosille varsin yksityiskohtaisesti, kuinka onnistui viettelemään Osbornen (PL1: 348–353; PL2: 241–244). Uusien sukupuolisuhteiden etsiminen näyttää olevan ikään kuin urheilulaji Lenelle. Hän sanoo Jánosille, että Osborne oli tärkeä syy tulla Walesiin (PL1: 348; PL2: 241). Romaanin lopulla hän torjuu Osbornen kosinnan ja selittää Jánosille haluavansa vielä kerätä lisää kokemusta erilaisista miehistä (PL1: 353; PL2: 244). Näin Lenen suhtautuminen miehiin tuntuu suoritusten keräämiseltä. Samalla vahvistetaan Lenen heteroseksuaalisuus, sillä tekstissä ei ole mainintaa hänen kohdalla muunlaisista suhteista. On otettava huomioon myös se seikka, että hän ei täysin poissulje avioliittoinstituutiota, sillä hän sanoo, ettei voi vielä avioitua (PL1: 353; PL2: 244). Hänessä on siis sen verran konventionaalisuutta, että avioliiton mahdollisuus on olemassa, muttei ole toistaiseksi suunnitelmissa.

Ajatellen Lenen suhtautumista miessuhteisiinsa tunteettomasti jonkinlaisena kokemusten keräilynä tuntuu ristiriitaiselta se, että hänessä on feminiinisyyteen liitettyä lempeyttä ja välittämistä. Tämä ilmenee hänen toiminnassaan: hänen kerrotaan pelastaneen Jánosin palamasta (PL1: 215–216; PL2: 150) ja yhteen aikaan hän oli suorastaan holhoavainen Jánosia kohtaan. János kertoo, kuinka Lene

[p]äivittäin – – pöyhi sekaisin kaikki vaatteeni aikoen ommella kiinni kaikki irronneet napit, lämmitti minulle maitoa yöksi ja teroitti partakoneenteräni (PL2: 151)

(*[n]aponta – – szétszórta a ruháimat, hogy felvarrja a hiányzó gombokat, tejet melegített nekem éjszakára, és megköszörülte a zsilettpengéimet* (PL1: 216–217)).

Toisessa tekstikohdassa Lene silittää rauhoitellen Jánosia ja käyttää tästä nimitystä ”[p]ikku tohtori parka” (*[s]zegény kis doktor*) (PL1: 328; PL2: 226). Ikään kuin kyseessä olisi lapsi ja Lene olisi tämän äiti. Jánosin suhteen Lene teoillaan ja puheillaan ilmeneekin jonkinlaisena huolta kantavana äitihahmona. Välittämistä Lenen luonteenpiirteenä tukee myös se, että Lenen kerrotaan pelastaneen urheilijoita (PL1: 219; PL2: 152), Lene kannustaa ja lohduttaa Cynthiaa (PL1: 364, 366–367; PL2: 251, 253–254) sekä auttaa muita takaa-ajettavan Pierce Gwyn Mawrin kiinni saamisessa (PL1: 343; PL2: 237). Siinä missä Osborne ja János lähtevät hankkimaan autoa päästäkseen poliisiasemalle, Lene jää lohduttamaan Cynthiaa, koska hän on ainoa, jonka

sanotaan pystyvän siihen (PL1: 369–370; PL2: 255–256). Näin alleviivataan kuvaa Lenestä äitihahmona, vaikka hänessä on paljon maskuliiniseksi miellettyjä ominaisuuksia.

Kun Lenen henkilöahmoa tarkastellaan goottilaisen kirjallisuuden näkökulmasta, muodostuu ongelmaksi se, onko hän hyvä vai paha nainen. Toisaalta hänessä on hyveelliseen sankarittareen viittaavia piirteitä, nimittäin välittäminen toisista. Toisaalta tulee ottaa huomioon hänen suorapuheisuus ja avoin seksuaalisuus, jotka eivät sovi goottilaisen sankarittaren konventioihin, kuten on mainittu Cynthia Pendragonia käsittelevässä luvussa. Goottilaisessa kirjallisuudessa seksuaalinen intohimo on naisissa ominaisuus, josta rangaistaan, ja pahat tai avoimesti seksuaaliset naiset tuhoutuvat (Hoeveler 1998: 60). Näin kävi Eileenille, joka konvention mukaisesti sai surmansa romaanin lopussa. Lenen asemaa seksuaalisesti pidättyväisen Cynthian vastakohtana alleviivataan romaanissa syömiskohtauksessa. Cynthia, ”henki[nen]–olento” (*szellemi lény*), ei keskity syömiseen, mutta Lene syömällä ”lämmitti sitä – vitaliteettia hehkuvaa koneistoa, joka oli hänen ruumiinsa” (*fűtötte azt a – – vitalitástól izzó masinát, ami a teste volt*) (PL1: 339; PL2: 233–234). Tämän kohtauksen voi nähdä analogiana siten, että Cynthia näyttää olevan ikään kuin ilman ruumiista ja siten myös ilman seksuaalisuutta ja Lene ruumiillinen ja siten myös seksuaalinen. Myös muualla romaanissa toistuvasti välittyy Lenen ruoantarve ja syöminen (PL1: 324, 327, 338, 396–397; PL2: 223, 225, 233–234, 274). Lene kuitenkin rikkoo konventiota seksuaalisen naisen rankaisemisesta, sillä hänelle ei käy mitenkään. Sen sijaan lukijan annetaan ymmärtää, että Lene jatkaa elämäänsä aivan kuten tähänkin asti. Samalla hän rikkoo konventiota sankarittaren avioitumisesta. Hänen henkilöahmonsa ei tunnu näin ollen lainkaan sopivan goottilaisen kirjallisuuden konventioihin.

Dekkarin näkökulmasta Lenen henkilöahmolle löytyy edeltäjiä. Naisetsiviä on nimittäin kirjallisuudessa ollut jo 1800-luvulta lähtien (Gavin 2010: 258). Maailmansotien välisenä aikana etsivä oli tyypillisesti mies sekä kovaksikeitetystä dekkarissa että klassisessa dekkarissa (Plain 2001: 25). Näin ollen Lene rikkoo konventiota jo olemalla nainen. Klassisen dekkarin etsivän piirteissä on älykkyyttä, intuitiota ja tieteellistä järkeilyä (Cawelti 1977: 93) sekä eksentrisyyttä (Cawelti 1977: 93; Malmgren 2010: 155). Lenestä löytyykin klassisen dekkarin etsivän piirteitä.

Eksentrisinä piirteinä voidaan nähdä hänen toistuva oluenjuontinsa, runsas tupakointinsa ja hänen vapaat sukupuoli-suhteensa. Hän on myös rationaalinen. Heidän ollessa vankina kellarissa hän ehdottaa oven murtamista, mikä on realistisempi ehdotus kuin Osbornen ehdotus kaivautumisesta kynsin seinän läpi (PL1: 325; PL2: 224). Hän myös päätelee Owenin vihollisten taktiikan (PL1: 330; PL2: 227–228). Lisäksi hän käyttää valtaa: hän tekee päätöksen jutun pohdinnan aloittamisesta ravintolassa (PL1: 327; PL2: 225). Muiden odotellessa passiivisena hän on se, joka kehottaa ottamaan kiireellisesti yhteyttä poliisiin (PL1: 368; PL2: 254–255). Ottamalla kiinni Osbornen kanssa James Morvinin (PL1: 260; PL2: 180) ja yksinään Pierce Gwyn Mawrin (PL1: 343; PL2: 237) hän osoittaa olevansa valmis väkivaltaankin. Hän vaikuttaa näin hyvinkin tasaveroiselta jäseneltä Osbornen ja Jánosin kanssa muodostamassaan amatöörietsiväryhmässä. Klassisen dekkarin kultakauden teoksissa nuoret naiset olivat yleensä etsivätyössä miehen alaisuudessa (Rowland 2010: 122). Olemalla miesenemmistöisen etsiväryhmän tasaveroinen ja ajoittain johtajaltakin tuntuva jäsen Lene on ajankohtaan nähden epätavallinen naisetsivä. Täytyy myös muistaa se, että tavallisesti klassisen dekkarin etsivällä ei ole seksuaalisia tai romanttisia suhteita (Cawelti 1977: 153). Lene on tässäkin suhteessa epätavallinen vapaine miessuhteineen. Toisaalta on huomioitava, että etsivän varsinaisessa tutkimustyössä ei pitäisi olla komiikkaa (Cawelti 1977: 108). Kuten Osbornen kohdalla, myös Lenen kohdalla siihen tuo komiikkaa se, että esikuvana käytetään lastenelokuvaa. Lisäksi Bérczi (2002) pitää parodisena Lenen ja Osbornen naamioitumista valepukuihin (Bérczi 2002: 201). Hehän ensin naamioituvat intialaisiksi ja sitten afrikkalaistaustaisiksi. Näin Lene onkin pilaversio etsivästä. Toisaalta Reddy (1988) on sanonut, että naispuolisen amatöörietsivän hahmo rikkoo konventiota, jonka mukaan etsivätyö on miehille kuuluvaa julkista toimintaa (Reddy 1988: 18–19). Siten Lenen henkilöahmo koomisuudestaan huolimatta voidaan nähdä myös konventiot haastavana etsivänä.

Hamonin (1977) mukaan henkilöahmon nimi voi ilmentää akustisesti ja artikulaatiotavaltaan henkilöahmon piirteitä (Hamon 1977: 147–148). *Kretsch* iskevyydessään ja lyhydessään voidaan tällä tavoin nähdä analogiana Lenen maskuliiniseksi nähdylle aktiivisuudelle, ripeälle toiminnalle. Nimi muistuttaa myös saksan sanaa *Kretsch(a)mer*. Kyseisen sanan merkitys on 'kapakoitsija' (Hirvensalo

1994 s. v. *Kretsch(a)mer*). Tämä toimisi analogiana Lenelle tyypilliselle oluenjuonnille ja korostaisi maskuliinisuutta.

Lenen etunimi voi viitata sekä nimeen *Helene* että nimeen *Magdalene* (Hanks, Hardcastle & Hodges 2006 s. v. *Lene*). *Helene* juontuu Kreikan mytologian Helenasta, joka oli tunnettu kauneudestaan (Hanks, Hardcastle & Hodges 2006 s. v. *Helen, Helene*). Näin nimi korostaa Lenen ulkonäköä ja hänen suosiotaan miesten keskuudessa. *Magdalene* puolestaan tulee Uuden Testamentin Magdalan Mariasta, joka parannettiin pahoista hengistä ja joka kansanuskomuksissa on yhdistetty Jeesuksen jalat pesseeseen syntiseen naiseen (Hanks, Hardcastle & Hodges 2006 s. v. *Magdalene, Madeleine*). On mahdollista, että kansanuskomusten Magdalan Maria syntisenä naisena voi toimia analogiana Lenen vahvalle seksuaalisuudelle. Samalla tavalla Lenen seksuaalisuuteen on yhdistettävissä Helena kauneuden kautta.

4.2 Cynthia Pendragon

Cynthia Pendragon on Owenin veljentytär ja Osbornen sisar. Osbornen lailla hänkin asuu setänsä luona. Cynthian äiti on kuollut (PL1: 125; PL2: 88) ja hänen isänsäkään ei ole mukana teoksen tapahtumissa. Cynthian ulkonäön perusteella voisi odottaa luonteeltaan älykästä ja hyväntahtoista henkilöhahmoa:

Kauneinta hänessä oli hänen otsansa. Korkea, kirkas otsa hallitsi hänen kasvojensa piirteitä, jotka pikantilla tavalla vetäytyivät otsan alapuolella. Kasvot olivat pikemminkin leveät, viisaat ja rehelliset, silmät suuret ja siniset, ylähuuli työntyi siron aristokraattisesti alahuulen päälle. (PL2: 65–66.)

(A homloka volt a legszebb. Magas, tiszta homlok dominálta arcát, mely pikánsan húzodott meg a homlok alatt. Inkább széles, értelmes, becsületes arc volt, nagy, kék szemmel, a felső ajak kecses arisztokratizmussal előreállt az alsó fölött. (PL1: 92.))

Kuitenkin täytyy ottaa huomioon, että se, että kasvot ovat ”viisaat” ja ”rehelliset”, ei ole varsinaista epäsuoraa ulkoisen olemuksen kuvausta. Sellainen on piilomäärittelyä (Rimmon-Kenan 1999: 85–86) ja tässä tapauksessa kertoja-Jánosin suorittamaa, eli

kertoo hänen oletuksistaan Cynthian suhteen.

Cynthiassa näkyy vahva itsevarmuus kansallisen identiteetin suhteen. Hän on selkeästi ylpeä Walesin kulttuurista. Käy ilmi, että hän on ylpeä nimenomaan kymrinkielisistä koodekseista kirjastossa (PL1: 94; PL2: 66), ja tämä havainto saa tukea hänen puheestaan, jossa hän pitää tärkeänä koodeksien merkitystä ja pitäisi niiden julkaisemista omana elämäntehtävänä (PL1: 94; PL2: 67). Hän myös osaa puhua kymriksi tarvittaessa paikallisten kanssa (PL1: 341, 362; PL2: 236, 250). Cynthia tekee selkeän eron englantilaisiin naisiin puhuessaan Jánosille:

Huomaan teidän luulevan minun olevan samanlainen kuin englantilaistytöt, *yes* ja *no* ja tanssi ja kaunis hymy jonka takana ei ole mitään (PL2: 67)

(*Látom, azt hiszi, hogy olyan vagyok, mint az angol lányok, yes és no és tánc és egy gyönyörű mosoly, ami mögött nincsen semmi* (PL1: 94.)).

Näin hän toteaa, että on olemassa ajattelemaan kykeneviä naisia. Hän samalla korostaa, että nimenomaan walesilaisnaiset osaavat ajatella. Hän sanoo jopa olevansa ”liiaksi keltti” (*túlságosan kelta*) (PL1: 136; PL2: 96), että János olisi kiinnostunut hänen puheenaiheestaan. Nämä edellä mainitut seikat viittaavat siihen, että Cynthialla on vahva kelttiläinen identiteetti, jota hän ei pelkää tuoda julki sosiaalisissa tilanteissa. Toisin sanoen hän ei tässä käyttäydy feminiinisyyden konventioiden mukaisesti. Tällainen vahva identiteetti on huomionarvoista, koska tapahtumat sijoittuvat kesään 1933. Vasta vuonna 1942 tuli mahdolliseksi kymrin kielen käyttö tuomioistuimissa Walesissa ja tällöinkin vain tietyin ehdoin (Davies 1993: 63–64). Tätä ajankuvaa vasten Cynthia vaikuttaa luonteeltaan kansallismieliseltä.

Poszler (2005) sanoo yhden romaanin hahmoista olevan ”puolinaivi-puolisinisukkainen linnanheito” (Poszler 2005: 67). Tämä hahmo on identifioitavissa Cynthiaksi, jota János usein kuvailee linnanheidoksi (PL1: 71, 126, 212; PL2: 51, 89, 148). Nimitystä ”sinisukka” (*kékharisnya*) käyttää Cynthiasta romaanissa Eileenin avustaja James Morvin (PL1: 252; PL2: 175). Tämä nimitys, englanniksi *bluestocking*, alun perin viittasi 1700-luvulla tiettyihin naisiin, jotka kokoontuivat viettämään aikaansa intellektuellien, kirjallisten harrastusten parissa; myöhemmin sanalla alettiin tarkoittaa ketä tahansa naista, joka osoittaa kiinnostusta oppimiseen ja kirjoihin (*Oxford*

English dictionary s. v. bluestocking, adj. and n.). Cynthiassa näkyy paljon intellektuaalista tiedonjanoa. Intellektuellisia pyrkimyksiä osoittaa Cynthiassa se, että häneltä on julkaistu kaksi folkloristiikkaan liittyvää artikkelia, ja puheessaan hän näyttää suhtautuvan vakavasti folkloren tutkimukseen (PL1: 111; PL2: 78–79). Julkaistuilla artikkeleillaan hän on osoittanut maskuliiniseksi miellettyä rationaalisuutta, kykyä tieteelliseen ajatteluun. Gilbertin ja Gubarin (1984) mukaan kirjoittaminen on perinteisesti liitetty miehiin ja sitä on pidetty historiallisesti sopimattomana naisille (Gilbert & Gubar 1984: 8). Näin Cynthia on kirjoittavana naisena tunkeutunut miesvaltaiselle alueelle.

Cynthialla on kiinnostusta myös fyysiseen suorittamiseen. Cynthialla on nimittäin eräänä aamuna yllään urheiluasua (PL1: 92; PL2: 65), mistä voidaan päätellä hänen harrastavan urheilua ainakin joskus. Hänellä nähdään myös ratsastuspuku (PL1: 107; PL2: 75). Nämä vaatetusyksityiskohdat tekstissä myös tukevat Jánosin mainitsemaa asiaa, että Cynthia ”nautti urheilusta” (*szeretett sportolni*) (PL1: 129; PL2: 91). Aktiivisuutta osoittaa myös se, että hänellä on haaveena ryhtyä opettajaksi (PL1: 93; PL2: 66). Lisäksi täytyy huomata hänen toiminnastaan se, että hän ajaa autoa (PL1: 119, 336; PL2: 84, 232). Se, että hän on päättänyt opetella ajamaan autolla eli olemaan eräänlainen ohjaaja, johtaja, viittaisi siihen, että hän haluaa olla riippumaton muiden avusta ja pyrkiä itsenäiseen elämään. Hän tuntuu pyrkivän taistelemaan passiivisen naisen konventiota vastaan.

Kuitenkin Cynthia osoittaa puheessaan ja toiminnassaan sen, ettei halua korostaa intellektuellisuuttaan. Ensinnäkin Cynthia sanoo, että kirjat ja folkloristiikka ovat vain hänen harrastuksensa (PL1: 93, 132; PL2: 66, 93). Toinen perustelu on esimerkki Cynthian toiminnasta: kun Cynthian veli Osborne aikoo esitellä Cynthian kirjoittaman artikkelin, Cynthia yrittää estää häntä (PL1: 111; PL2: 78). Tämä tuntuu ristiriitaiselta, koska Cynthia näkee kuitenkin walesilaisnaiset englantilaisnaisia älykkäämpinä ja on itsevarma walesilaisesta identiteetistään. Mahdollisesti tämä olisi tulkittavissa niin, että Cynthian naiseus olisi uhattuna, jos korostettaisiin liikaa maskuliinisuuteen liitettyä rationaalisuutta. Hänessä olisi silloin liikaa maskuliinisuutta nähtyjä piirteitä. Häivyttämällä maskuliinisuutta taka-alalle saadaan Cynthian hahmo feminiinisemmäksi.

Kontrastina maskuliinisille piirteille hänestä löytyykin toisenlaisia ominaisuuksia. Hänen intellektuelli tiedonjanssa yhdistyy naiiviuteen. Tämä näkyy siinä, kun hän kirjastossa alkaa esittää Jánosille kysymyksiä monenlaisista asioista, aloittaen ruusuristiläisistä ja päätyen lopulta logaritmien kautta paikannimiin (PL1: 130–140; PL2: 92–99), ja lukija saa käsityksen, että Cynthia naiivisti kyseenalaistamatta uskoo Jánosin vastaukset. Kyseisessä kohtauksessa Cynthia luulee Béla Bartókia venäläiseksi kirjailijaksi, mikä luo lukijalle kuvan Cynthian heikosta yleissivistyksestä. János ajatteleekin hänen olevan ”naiivi” (*naiv*) (PL1: 130; PL2: 91) ja ”vain yksi kaunis hanhi muiden joukossa” (*csak egy a sok drága libácska közül*) (PL1: 139; PL2: 98).

Cynthialla on myös vilkas mielikuvitus. Tämä käy ilmi hänen puheestaan ja liittyy paljolti kansanperinteeseen. Hän näyttää suhtautuvan aluksi vakavasti ajatukseen, että kirjastossa olisi todellinen kummitus ja toteaa, että kummituksesta pitäisi tehdä muistiinpanot (PL1: 107; PL2: 76). Luullessaan setänsä kuolleen hän kertoo ajatuksestaan, että hänen setänsä olisi heitetty järveen, jonka kerrotaan kansanperinteessä valittavan sinne heitettyjen ruumiiden takia (PL1: 368; PL2: 254). Lisäksi pohtiessaan Jánosin kanssa setänsä mahdollisia motiiveja Roscoen perikuntaa kohtaan hän keksii ehdottaa ylikuonnollisia seikkoja:

Mistä sitä tietää, vaikka jokin muinainen verikosto... onhan kuin kaikki esi-isämme olisivat nousseet viime päivinä esiin... Pierce Gwyn Mawr saarnaa tuhoa ja on nähty keskiyön ratsastaja... (PL2: 88.)

(Mit lehet tudni, micsoda ősi vérbosszú... hiszen mintha minden őszünk előjött volna ezekben a napokban... Pierce Gwyn Mawr pusztulást prófétál, és látták az éjféli lovast... (PL1: 125.))

Cynthian toiminnassakin näkyy viitteitä hänen vilkkaasta mielikuvituksestaan. Tajutessaan, että Keskiyön ratsastaja on havaittu, hän reagoi siten, että hyppää pystyyn ja huutaa (PL1: 101; PL2: 71), ikään kuin hän uskoisi Keskiyön ratsastajan olemassaoloon. Konkreettisesti ristiriita rationaalisuuden ja irrationaalisen mielikuvituksen välillä ilmenee Cynthiassa silloin, kun hän tulee selvittämään kirjaston kummitusta, joka jälkikäteen osoittautuu Osbornen tekemäksi pilaksi. Cynthialla on

revolveri mukanaan (PL1: 107; PL2: 75), eli hän on varautunut olemaan tarvittaessa aktiivinen ja käyttämään väkivaltaakin. Mutta hänen vilkas mielikuvituksensa voittaa. Tämä ilmenee hänen reaktiossaan, kun ”kummitus” ilmenee uudestaan: Cynthia, vaikka on aseistautunut, tarrautuu peloissaan Jánosiin kuin turvapaikkaan (PL1: 109; PL2: 77). Hän ei hillitse pelkoaan. Lisäksi hän pyytää Jánosia jäämään Owenin murhayrityksen jälkeen Llanvyganiin, koska pelkää murhayrityksen toistuvan eikä halua jäädä yksin (PL1: 118–122; PL2: 83–86). Toisin sanoen Cynthia ei usko pärjäävänsä yksin, vaikka olisi aseistautunut.

Cynthiassa näkyy myös feminiinisyyteen yhdistettyä empatiaa ja välittämistä. Erään maatilan porsaas ovat Jánosin mukaan ”Cynthian lemmikit” (*Cynthia kedvencei*) (PL1: 309; PL2: 213). Tämän perusteella Cynthia on eläinrakas. Puhutellessaan vähissä vaatteissa ulkona liikkuvaa Pierce Gwyn Mawria, hän kysyy, onko tällä nälkä (PL1: 341; PL2: 236). Se, että hän päätti kysyä juuri tämän kysymyksen kaikista mahdollisista vaihtoehdoista, viittaa siihen, että Cynthia kantaisi huolta Piercen hyvinvoinnista. Cynthia osoittaa olevansa huolissaan myös työttömyydestä Walesissa (PL1: 310; PL2: 214). Cynthian välittäminen muista ihmisistä näkyy hänen puheessaan myös haaveena. Hän kertoo unelmakseen olla maaseudulla ”kansakoulunopettaja” (*néptanítónō*) (PL1: 93)⁴. Vaikka hän on siis aatelin, yläluokan jäsen, hän arvostaisi sitä, että alemmatkin yhteiskuntaluokat saisivat opetusta osakseen. Näiden seikkojen tueksi Cynthian luonteen feminiinistä lempeyttä puoltaa se, että János määrittelee hänen olevan ”lämminsydäminen” (*melegszívű*) (PL1: 129; PL2: 91).

Cynthiaa voidaan pitää jokseenkin seurallisena luonteeltaan, sillä hän ei pysy vaiti, vaan osallistuu keskusteluihin vieraiden kanssa aterioiden aikana (PL1: 71–72, 97–101, 180–181; PL2: 51, 69–71, 126). Hänen seurallisuutensa ei rajoitu yläluokkaan, sillä romaanissa hän keskustelee myös muihin yhteiskuntaluokkiin kuuluvien henkilöiden kanssa, muiden muassa János Bátkyn kanssa, jonka seuraan hän hakeutuu usein Llanvyganin kartanon kirjastossa (PL1: 130; PL2: 91) ja jonka kanssa hän käy myös kuutamokävelyllä (PL1: 104; PL2: 74). Cynthian tämänkaltainen toiminta siten tukee tekstikohtaa, jossa kerrotaan Cynthian osallistumisista puutarhajuhliin ja muihin tapahtumiin ystävättäriensä kanssa (PL1: 72; PL2: 51). Toisaalta myöhemmin

4 Tämä on pro gradu -tutkielman tekijän käännös. Huotarín suomennoksessa (PL2: 66) tämä on suomennettu sanalla *kansanvalistaja*.

János kertoo Cynthian olevan ”vain harvoin” (*csak keveset*) ihmisten seurassa (PL1: 129; PL2: 91), mikä antaa kuvan syrjäänvetäytyvästä luonteesta. Tämä tuntuu olevan ristiriidassa ensinnäkin sen kanssa, että Cynthiahan ei ole sulkeutunut, vaan keskustelee monien ihmisten, itse asiassa myös Jánosin, kanssa, kuten olen tässä aiemmin selostanut. Toisena seikkana otan esille sen, että János määrittelee Cynthian olevan ”varsin puhelias” (*közlékeny*) (PL1: 129; PL2: 91), mitä ei voitane sanoa syrjäänvetäytyvästä henkilöstä. Jánosin käyttämä ilmaisu ”vain harvoin” kuvaa pikemminkin Cynthian tilannetta: hänen ei ole helppo käydä seurapiiritapahtumissa Lontoossa asti silloin, kun asuu kaukana kartanossa Walesin maaseudulla.

Cynthian merkittävin ystävä on Eileen St. Claire. Tämä näkyy tavassa, jolla Cynthia puhuu hänestä: ”suoranainen enkeli” (*csodálatos angyal*), ”[a]inoa todellinen rakkauteni, minun suuri ystäväni” (*[a]z én egyetlen igazi szerelmem, az én nagy barátom*), ”[h]än palautti elämänhaluni” (*[ő] adta vissza az életkedvemet*) (PL1: 356–357; PL2: 246–247). Tämä läheinen suhde näkyy myös Cynthian toiminnassa. Cynthia nimittäin kirjoittaa Eileenille pitkän kirjeen joka toinen päivä (PL1: 208; PL2: 145). Cynthia osoittaa täyttä luottamusta Eileeniin raportoidessaan Llanvyganin kartanon tapahtumista. Eileen pyysi Cynthia kirjoittamaan Cynthian sedän tekemisistä ja Cynthia totteli mitään epäilemättä (PL1: 358; PL2: 248). Tämä toiminta vahvistaa kuvaa Cynthiasta hyväuskoisena naisena. Eileenin ja Cynthian suhteen luonne jää epäselväksi. Toisaalta suhdetta voidaan tulkita homoseksuaaliseksi suhteeksi. Tähän tulkintaan ohjaa János, sillä hän näkee tämän suhteen rakkautena ja tuntee mustasukkaisuutta (PL1: 130; PL2: 91). Toisaalta Cynthian puheet ja toiminnan voi tulkita vain läheiseksi ystävyudeksi. Mitään konkreettista todistetta suhteen seksuaalisesta luonteesta ei romaanissa ole. Joka tapauksessa Cynthia on selvästi Eileenin vaikutusvallan alainen.

Cynthia osoittaa feminiinisyyteen yhdistettyä passiivisuutta käyttäytymisessään seksuaalisissa tilanteissa. Hän ei koskaan ryhdy suutelemaan Jánosia omasta aloitteestaan. Hän antaa kuitenkin Jánosin suudella itseään kädelle (PL1: 126, 312; PL2: 89, 216), mutta muihin suudelmiin Cynthia suhtautuu hämmentyen ja kauhistuen (PL1: 140, 338; PL2: 98, 233). Hän pelästyy Jánosin lähentelyä (PL1: 118; PL2: 83), ja puhuessaan mannermaalaisten intohimoisesta luonteenlaadusta hän

punastuu (PL1: 97; PL2: 68), ikään kuin häntä hävettäisi puhua aiheesta. Seksuaalisuus olisi näin ollen Cynthian käsityksen mukaan sopimaton puheenaihe naiselle. Hänen puhetyylissään näkyy myös tämä luonteenpiirre. Nimittäin hyvästellessään Jánosia hän puhuu ”englantilaisen pidättyväisesti, ujolla äänellä” (*angolos tartózkodással, elfogódott hangon*) (PL1: 214)⁵. Perinteinen aktiivisen miehen ja passiivisen naisen asetelma on myös romaanin lopun kosinnassa: Cynthia ei kosi miestä, mutta mies kosii Cynthiaa (PL1: 408; PL2: 282).

Goottilaisen kirjallisuuden sankarittaren eräs piirre on hyveellisyys (Day 1985: 103; DeLamotte 1990: 32–34). Tämä luonteenpiirre erottuu myös Cynthiassa siinä, kuinka hän on lempeä ja muista ihmisistä välittävä. Goottilaiselle sankarittarelle, esimerkiksi Ann Radcliffen sankaritarhahmolle, tyypillisiä piirteitä ovat myös uteliaisuus (Day 1985: 18; DeLamotte 1990: 50–51), tiedonjano (DeLamotte 1990: 49, 51), vilkas mielikuvitus (Day 1985: 18) ja pelko (Day 1985: 18; DeLamotte 1990: 16; Ovaska 1992: 133–134). Nämäkin ominaisuudet näkyvät Cynthiassa. Mielikuvitukseltaan Cynthia on verrattavissa Ann Radcliffen *The mysteries of Udolphon* Emilyyn. Emilyn mielikuvituksella on taipumus luoda hallitsemattomasti kauhukuvia (Day 1985: 18). Vaikka goottilaisessa sankarittareissa on aktiivisiakin piirteitä, kuten matkustelua ja tutkimista (DeLamotte 1990: 221), kuitenkin hänen olennainen piirteensä on passiivisuus (Day 1985: 18; DeLamotte 1990: 222; Hoeveler 1998: 60). Rakkauden ja seksuaalisten halujen avoin ilmaiseminen ei ole sopivaa sankarittarelle (Hoeveler 1998: 103). Niinpä hänelle ei tule lainkaan kiusausta langeta syntiin (DeLamotte 1990: 108, 214). Hän ei ole vihainen (DeLamotte 1990: 279) ja on toistuvasti vaiti, puolustamatta itseään (DeLamotte 1990: 24, 150). Cynthiakin näyttää vieroksuvan seksuaalisten halujen ilmaisemista. Toisaalta Cynthiaa kuvaillaan puheliaksi ja hän ivaa englantilaisia naisia. Lisäksi häneltä on julkaistu artikkeleita. Tällainen mielipiteen ilmaisu ei tunnu sopivan ajatukseen hiljaisesta goottilaisesta sankarittaresta, joka ei ilmaise vihaansa. Jos sukulaisuussuhteita tarkastellaan, on jälleen huomattavissa yhtäläisyyksiä goottilaiseen sankarittareen. Nimittäin naisgotiikassa, mukaan lukien Ann Radcliffen romaaneissa, yksi tyypillinen piirre on äidin poissaolo (Punter & Byron 2004: 158, 279). Radcliffen sankarittaren orpous on joko todellista tai

⁵ Tämä on pro gradu -tutkielman tekijän käännös. Huotarin suomennos (PL2: 149): ”englantilaisen pidättyväisesti ja hillitysti”.

kuviteltua (Hoeveler 1998: 53). Samanlainen vanhempien poissaolo näkyy Cynthiassa. Niin ikään Radcliffen romaaneissa on tyypillisesti sankarittarella pahoja sukulaisia (Ovaska 1992: 134) Kuitenkin on otettava huomioon, että Cynthian setä, joka osoittaa selkeitä goottilaisen kirjallisuuden transgressiivisen miehen piirteitä, ei lopulta olekaan romaanin paha henkilöahmo. Cynthiaa ei uhkaa tekstissä kukaan. Lukijaa johdetaan näin harhaan. Jos tarkastellaan romaanin lopussa olevaa kosintaa, niin siinäkin näkyy kiintoisa piirre. Goottilaisen kirjallisuuden konventioihin kuuluu se, että nainen haluaa vaimoksi (Day 1985: 17). Useat Radcliffen sankarittaret päätyvät avioliittoon (Ovaska 1992: 136). Tässä romaanissa vihjataan tähän konventioon kosinnan muodossa, mutta tämä jää vain kosinnaksi. Romaani päättyy niin, että lukija ei saa tietää, suostuuko Cynthia kosintaan.

Cynthian hahmoa voidaan tarkastella myös klassisen dekkarin näkökulmasta. Eräs yleinen konventio klassisessa dekkarissa on se, että epätodennäköisin henkilö osoittautuu syylliseksi (Cawelti 1977: 90). Kun romaanissa pohditaan, kuka vuotaa tietoja kartanon tapahtumista, kukaan ei epäile Cynthiaa. Hän on niin hyveellinen henkilöahmo. Kuitenkin on otettava huomioon, että Cynthia ei ole tietoinen toimintansa haitallisuudesta. Hän ei ole siis tahallaan rikollinen. Voidaankin todeta romaanin leikkivän klassisen dekkarin konventiolla.

Cynthia Pendragonin nimestä on löydettävissä analogioita hänen henkilöahmoonsa. Sukunimi on selostettu jo Osborne Pendragonin kohdalla. Kuningas Arthurin sankaritaruston kautta nimi *Pendragon* yhdistyy sekä länsimaiseen kaunokirjallisuuteen että folkloristiikkaan. Voidaankin sanoa, että Cynthian sukunimi analogiana tukee sekä Cynthian kuulumista vallanpitäjäsukuun että Cynthian folkloristisia ja kirjallisia taipumuksia.

Myös etunimeä *Cynthia* voidaan tarkastella nimianalogian suhteen. Nimestä *Cynthia* löytyy yhteys sekä mytologiaan että historiaan. *Cynthia* tulee kreikan kielen sanasta *Kynthia*, joka on kreikkalaisessa mytologiassa Artemis-jumalattaren, jonka kerrotaan syntyneen Kynthos-vuorella, lisänimi (Hanks, Hardcastle & Hodges 2006 s. v. *Cynthia*). Artemis on kreikkalaisessa mytologiassa metsästäjä ja neitsytjumalatar, joka yhdistetään naisten eri siirtymävaiheisiin, esimerkiksi siirtymiseen tytöstä naiseksi, sekä miesten siirtymäriitteihin ja metsästyksen

(Sourvinou-Inwood 1998). Naimattomuus on ominaisuus, joka yhdistää Cynthiaa ja Artemista, ja Cynthian etunimi siis analogisesti tukee Cynthian naimattomuutta ja laajemmin nähtynä hänen viatonta luonnettaan. Lisäksi nimessä heijastuu Cynthian mahdollinen siirtymä naimattomasta naisesta vaimoksi, sillä romaanin lopussahan hän kertoo kosinnastaan.

4.3 Eileen St. Claire

Eileen St. Claire on miljonääri Roscoen leski. Koska hän on leski, hän on riippumaton aviomiehestä ja hallitsee itse suurta omaisuutta. Omaisuuteen kuuluu maa-alueita, kaivoksia ja tehtaita (PL1: 400; PL2: 276). Lääkäri James Morvinin mukaan Eileenin vaikutusvalta on niin suuri, että János Bátky ei pystyisi sellaista kuvittelemaankaan (PL1: 253; PL2: 175). Eileenillä on siten paljon maskuliiniseksi miellettyä valtaa. Teksti antaa ymmärtää, että miljonääri Roscoe murhattiin ja Owen yritetään murhata, jotta omaisuus ei siirtyisi pois Eileeniltä. Eileen haluaa siis säilyttää saavuttamansa valta-aseman.

Hän haluaa myös näyttää ulospäin sen, kuinka paljon hänellä on vaurautta ja valtaa, mikä antaa hänen luonteesta hyvin ulkokultaisen kuvan. Hänen ulkoisessa olemuksessaan tämä näkyy siinä, että hänellä on yllään Lenen arvion mukaan kallis asu (PL1: 270; PL2: 187). Lontoossa hän on majoittuneena Grosvenor House -hotelliin, joka on loistohotelli (PL1: 60; PL2: 43). Useampaan otteeseen mainitaan hänen Hispano-autonsa (PL1: 62, 223, 386; PL2: 44, 155, 267). Oletettavasti Hispano viittaa Hispano-Suiza-automerkkiin. Tällä oli loistoauton maine ja oli jopa Espanjan kuningashuoneen suosiossa (Nicholson 1987: 131–132). Tällaisin ulkoisin merkein korostuu Eileenin valta. Hän luo valta-asemallaan eroa vähävaraisempiin naisiin ja miehiin.

Feminiiniseksi mielletyn tunteellisuuden ja välittämisen sijasta Eileenissä näkyy tunteettomuutta ja häikäilemättömyyttä. Tämä ilmenee hänen toiminnassaan ja puheessaan. Eileen ei kaihda rikosta säilyttääkseen valtansa. Kuten edellä mainittiin, teksti antaa ymmärtää, että hän olisi tahallisesti aiheuttanut miljonäärimiehensä

kuoleman, joskaan hän ei itse sitä puheessaan koskaan ota esille. Rimmon-Kenanin (1999) mukaan aikomus voi ilmaista piilevän ominaisuuden henkilön luonteessa (Rimmon-Kenan 1999: 80). Eileen sanoo kylmästi entisestä rakastetustaan Owenista näin: ”ajattelin asettua hänen taakseen ja ampua häntä päähän takaa alhaalta, missä ihmisen pää on niin pehmeä” (*úgy gondoltam, hogy mögéje állok, és belelövök a fejébe alul, ahol olyan puha az ember feje*) (PL1: 387–388; PL2: 268). Tämä kuitenkin jäi aikomukseksi, koska häneltä otettiin revolveri pois (PL1: 388; PL2: 268). Eileenin oli helppo suostutella Owen luokseen teeskentelemällä kaipaavansa suojelijaa, toisin sanoen esittämällä naista, joka on riippuvainen miehen antamasta avusta, ja Owen, Eileenin sanojen mukaan, tuli ”kuin vasikka teurastamoon” (*mint borjú a vágóhídra*) (PL1: 386; PL2: 267). Tällainen kielikuva, jossa entistä rakastettua verrataan teurastettavaan vasikkaan, antaa Eileenin luonteesta hyvin kylmän, tunteettoman kuvan. Vasikka, joka on ollut ihmisten hyvin hoidettavana ja kokee sitten yllätyksekseen kuoleman, rinnastuu Oweniin, joka näki Eileenin hyvänä ihmisenä ja olisi yhtä lailla kokenut yllätyskuoleman. Eileenin häikäilemättömyyttä kuvastaa myös se, että hän hyväksikäytti Cynthian viatonta hyväuskoisuutta ja sai Cynthian toimimaan tiedonvälittäjänä kartanon tapahtumista. Sekä Owen että Cynthia näkivät Eileenin hyvänä ihmisenä ja näin joutuivat Eileenin vallankäytön kohteiksi, feminiiniseksi miellettyyn asemaan. Myös Eileenin puhetyylissä kuvastuu tunteettomuus: János kuvailee Eileenin puhuvan ”kuin automaatti: kylmällä, etäisellä ja epäinhimillisellä äänellä” (*mint egy automata, hidegen, távolian, embertelenül*) (PL1: 228; PL2: 159). Näin Eileen tulee rinnastetuksi koneeseen, jolla ei ole tunteita. Vaikka Eileenin kerrotaan olevan irlantilainen, hänen puhuminen Irlannin tunteikkaista historian tapahtumista kuulostaa Jánosista ulkoa opitulta ja etäiseltä (PL1: 66; PL2: 47), kun taas Cynthian puhuessa Walesin asioista János ei tällaista havaitse. Näyttää siltä, että Eileen yrittää luoda Jánosille itsestään tunteisiin vetoavan kuvan, vaikka hän on todellisuudessa luonteeltaan tunteeton. Niin ikään Eileenin suhtautuminen Morvinin kuolemaan on vailla tunteellisuutta. Hän nauraa huomattessaan Morvinin ruumiin ja iloitsee tulevasta riippumattomuudestaan (PL1: 387; PL2: 267). Hän siis näki Morvinin vain hyödyllisenä apulaisena rikoksissa, tavoitteiden saavuttamisessa, mutta muuten Morvinilla ei ollut merkitystä Eileenille, vaan oli pikemminkin taakka.

Kimmelin (2004) mukaan tyttöjen kasvatuksessa on tapana korostaa ulkonäön merkitystä ja hyödyntämistä (Kimmel 2004: 131). Läpi historian on naisten ulkonäkö ollut ihailun perusteena (Rossi 2003: 35). Ulkonäkö on merkittävä elementti myös Eileenin henkilöahmon olemusta ja näin ollen hän uusintaa tätä ulkonäön tärkeyden ja naisena olemisen sidosta. Tekstin mieshahmot, erityisesti János, näkevät hänet viehättävänä. János ajattelee, että Eileenissä on ”harvinais[ta]– – kauneu[ttai]” (*különös, megütő szépség*) ja että Eileen on ”todella kaunis omalla erityisellä tavallaan” (*igazán szép, a maga saját módján*), ”äärettömän viehättävä” (*minden határon felül vonzó*) (PL1: 61, 225; PL2: 43–44, 157). Osbornen mukaan Eileen on ”varsin edustava– – daami” (*igen jó megjelenésű hölg[y]*) (PL1: 270; PL2: 187). Herra Mansfieldin mielestä Eileen on ”hyvin kaunis” (*nagyon szép*) (PL1: 366; PL2: 253). Näin ollen voidaan todeta, että Eileen vastaa jollain tavalla kauneusideaaleja, sitä, millaiselta ihanteellisen naisen tulee näyttää miesten mielestä. On otettava kuitenkin huomioon, että Jánosin mukaan Eileenin kauneus ei ole aikakauden ideaalien mukaista naispuolisten elokuvanäyttelijöiden edustamaa kauneutta, vaan poikkeuksellista (PL1: 61; PL2: 44). Eileen erottuu siis positiivisesti ulkonäöllään jopa muiden kauniiksi katsottujen naisten joukosta. Näin hänen kauneutensa kasvaa valtaviin mittasuhteisiin.

Eileenin ulkonäön kokeminen kauniina ylittää tekstissä sukupuolirajat. Nimittäin Cynthiaan mukaan Eileen on kaunis (PL1: 357; PL2: 247), ja tätä kautta Cynthia on samassa Eileeniä ylistävässä ryhmässä miesten kanssa. Cynthiaakin siis kokee Eileenin täyttävän ne vaatimukset, millaiselta naisen tulee näyttää. Sen sijaan vastakohtana Cynthiaalle ja miesten näkemyksille Lene moittii Eileenin ulkonäköä. Lene sanoo Eileenin olevan ”[h]irvittävän vastenmielinen nainen” (*[b]orzasztó ellenszenves nőszemély*) ja ihmettelee, ”[k]uinka kenelläkään voi olla niin julkean punertava tukka” (*[h]ogy lehet valakinek olyan közönséges vörösseszőke haja*) (PL1: 270; PL2: 187). Eileen ei siis pysty lumoamaan ulkonäöllään Leneä, toisin kuin muita. Lenen kommentista huomaa myös sen, että vaikka Lenen mielipide on negatiivinen, hänenkin mielestä Eileen on poikkeuksellinen ulkonäöltään. Lenen kommenttihan antaa ymmärtää, että Eileenin hiukset ovat väriltään niin epätavalliset, että Lene ei ole aiemmin sellaisia hiuksia nähnyt. Tämä hiusten värisävyn epätavallisuus myös antaa olettaa, että Eileen olisi muokannut hiustensa väriä jonkin kauneusideaalin mukaiseksi

ja siten peittänyt hiustensa luonnollisen värin. Joka tapauksessa Eileenin ulkonäkö täyttää miesten odotukset siitä, miltä naisen tulisi näyttää, koska niin moni mieshahmo pitää häntä kauniina, riippumatta siitä, onko tämä ulkonäkö saavutettu keinotekoisesti.

Eileenin kauneuteen yhdistetään tekstissä samalla vaarallisuuden tunne. János on jo entuudestaan epäluuloinen Eileeniä kohtaan, koska Eileen on aikoinaan ollut kohtaloksi Jánosin ystävälle Cristofolille, joka oli ihastunut Eileeniin. Eileenin kohtalokas vaikutus Cristofoliin esitetään liioitellen: hän saa hermoromahduksen ja kuulemma sittemmin on ”Persiassa– – vallankumoushallituksen ilmailuministerinä” (*Perziában– – a forradalmi kormány légügyi minisztere*) (PL1: 65; PL2: 46). Myöhemmin János toteaa Eileenin olevan sellainen, jota hän sekä pelkää että pitää hyvin viehättävänä (PL1: 388; PL2: 268). Näin sama nainen näyttäytyy sekä halujen kohteena että uhkana.

Eileen näyttää tiedostavan, millainen vaikutusvalta hänellä on ulkonäkönsä avulla miehiin. Seksuaalisuus näyttää olevan hänelle väline tavoitteiden saavuttamiseen, avain valtaan. Hän jätti Owenin ja avioitui toisen miehen, miljonäärin, kanssa (PL1: 10–11; PL2: 9). Hän on aloitteellinen Jánosia kohtaan, hän lähentelee, hän silittää Jánosin hiuksia samalla kehottaen Jánosia luottamaan häneen (PL1: 231; PL2: 160–161). Eileen on valmis käyttämään seksuaalisuuttaan hyväkseen saadakseen Jánosilta allekirjoituksen paperiin, ja Eileenin pyrkimys vietellä János näkyy myös siinä, että hän puheessaan käyttää ranskan sanaa *chéri* ’rakas’ (PL1: 236–238; PL2: 164–165). Näin Eileen yrittää esittää sukupuolensa feminiinisempänä, tunteellisena ja välittävänä naisena. Hän yrittää teeskennellä välittävänsä Jánosista ja vedota tämän tunteisiin antamalla tällä sanalla kuvan läheisestä suhteesta. Jánosin mielestä Eileen katsoo ”hyvin viettelevästi” (*nagyon vonzó módon*) (PL1: 225; PL2: 156). Eileenin vaikutusvalta seksuaalisuuden kautta viedään tekstissä jopa liioitteluun asti, mikä tuo tilanteeseen huumoria. János nimittäin ajattelee Eileenin kehosta näin: ”[h]änen fyysinen läheisyytensä olisi luullakseni taikonut muumiostakin esiin ystävällisiä tunteita” (*[t]estének közelsége, azt hiszem, egy múmiából is barátságos érzelmeket váltott volna ki*) (PL1: 231; PL2: 160). Jo silloin, kun Eileen taivutteli Jánosin viemään sormuksen Owenille, hän käytti viehätysvoimaansa ja János joutui suostumaan (PL1: 68; PL2: 49). Eileen osoitti tuossa kohtaauksessa toiminnassaan myös sitä, kuinka

käyttää seksuaalisuuttaan palkitsemisessa: Jánosin suostuttua sormuksen vientiin hän antaa Jánosille luvan suudella kättään, ikään kuin palkkioksi tottelemisesta (PL1: 68; PL2: 49). Näin on Eileen vallan käyttäjänä ja János alistettu tottelevaksi feminiiniseksi vallankäytön kohteeksi. Puolestaan silloin, kun János osoittaa epäluuloisuutta Eileeniä kohtaan, Eileen toteaa olevansa pettynyt, koska hän luuli Jánosin olevan ”lempeä– ja yksinkertai[nen]” (*szélid, egyszerű*) (PL1: 232; PL2: 161), toisin sanoen sellainen kuin Cynthia, jonka Eileen sai tottelemaan.

Poszler (2005) sanoo, että teoksessa esiintyy ”paha femme fatale” (Poszler 2005: 67). Tämä on tunnistettavissa Eileeniksi. *Femme fatale* eli kohtalokas nainen ei esiinny yksinomaan goottilaisessa kirjallisuudessa, vaan tällaisia hahmoja on aina esiintynyt kirjallisuudessa ja mytologiassa (Praz 1970: 199). Goottilaisessa kirjallisuudessa tällainen henkilöhahmo on esimerkiksi M. G. Lewisin *The monk* -teoksessa munkin viettelevä noita Matilda (Praz 1970: 201–202). Caweltin (1977) mukaan tällainen kohtalokas naishahmo on kuitenkin yleisempi kovaksikeitetystä dekkarissa kuin goottilaisessa kirjallisuudessa (Cawelti 1977: 156). Lisäesimerkkinä mainittakoon dekkarikirjallisuuden ja goottilaisen kirjallisuuden ulkopuolelta Théophile Gautierin *Une Nuit de Cléopâtre* -novellissa esiintyvä kuningatar Kleopatra, joka surmaa rakastamansa miehet (Praz 1970: 213–215). Edellä mainittiin, kuinka János sekä pelkää Eileeniä että tuntee vetovoimaa tätä kohtaan. Tämä vaikuttaa samanlaiselta tapaukselta kuin sekä Gautierin että kovaksikeitetyn dekkarin kohtalokkaat naiset. Gautierin kohtalokkaat naiset saavat aikaan miehissä ihailun ja kauhun sekaisen tuntemuksen (Praz 1970: 229). Kovaksikeitetystä dekkarissa puolestaan usein murhaajatar, jossa on sekä vaarallisuutta että kauneutta, pyrkii viettelemään etsivän (Cawelti 1977: 156). Onkin monia kovaksikeitettyjä dekkareita, joissa etsivän ja murhaajattaren välillä on seksuaalinen tai romanttinen suhde (Cawelti 1977: 147). On kiintoisaa, että János kuvailee Eileeniä Synniksi (PL1: 240; PL2: 166). Tämä tuo mieleen Sandra M. Gilbertin ja Susan Gubarin (1984: 17, 20–36, 68) teorian länsimaista kirjallisuudenhistoriaa dominoivasta käytännöstä esittää naiset joko enkeleinä tai hirviöinä. Eräs länsimaisen kirjallisuuden naishirviöhahmo on John Miltonin *Kadotettu paratiisi* (*Paradise lost*) -teoksen Synti (Gilbert & Gubar 1984: 30), ja tähän Bátky viitanee. Näin tekstissä painotetaan Eileenin pahuutta, sitä, että hän ei ole ”normaali”

nainen. On otettava huomioon myös se seikka, että Eileen käyttää seksuaalisuutta vallan välineenä, kun taas kontrastina tälle Cynthia on seksuaalisesti pidättyväinen. Naisen seksuaalisuutta on pelätty, sitä on pidetty pahana asiana (Becker 1999: 59) ja goottilaisen kirjallisuuden perinteessä on pidetty erillään, toistensa vastakohtina, sankaritar ja seksuaalinen nainen (Becker 1999: 216). Yhtenä naisgotiikan konventiona on pahan naisen löytyminen, ja tämä pahuus voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että nainen on seksuaalinen (DeLamotte 1990: 153). Tätä konventiota tunnutaan noudattavan Szerbin romaanissa Eileenin kohdalla: Cynthialle paljastuu tekstin loppupuolella seksuaalisen Eileenin rikollisuus. Lisäksi mainittakoon se, että Prazin (1970) mukaan kohtalokas nainen on tyypillisesti kalpea (Praz 1970:231). Tähän viitanee Jánosin kuvaus, jonka mukaan Eileen ”makasi niin valkoisena mustalla peitteellä, selkäpiitä karmi hänen kuolettava kauneutensa” (*fehéren feküdt a fekete takarón, hátborzongató halálos szépségében*) (PL1: 389; PL2: 269).

Eileenin henkilöahmo ei kuitenkaan jää pelkäksi pahaksi ja tunteettomaksi naiseksi. Teoksen lopussa hän näyttäytyy toisenlaisena. Hän joutuu vangiksi ja häneltä viedään revolveri (PL1: 388; PL2: 268). Toisin sanoen hänet alistetaan toisen vallan alaisuuteen eli feminiiniseen positioon ja häneltä viedään väline, jolla osoittaa miehiin yhdistettyä väkivaltaa. Hänen käytöksensä muuttuu: hän vapisee ja itkee (PL1: 385–386; PL2: 266). Tällaista feminiinisyyteen liitettyä tunteellisuutta hän ei ole osoittanut aiemmin teoksessa. Lisäksi lukija saa tietää hänen lapsuudestaan:

[Silloin] oli kerran yhtä kylmää... joet jäätyivät... – Meillä oli silloin hyvin vähän rahaa. Meitä oli kymmenen sisarusta... mitäpä köyhä tyttö voisi tehdä... – En minä siksi varastanut sitä viittä puntaa siltä vanhukselta, että olisin halunnut rahaa, vaan koska oli niin kylmä... – Rahaa minä tarvitsin. Keräsin sitä jo silloin. Silloin en vielä tiennyt kuinka paljon sitä kerran tulisi olemaan. (PL2: 266.)

(*[A]kkor volt egyszer ilyen hideg... vastagon befagytak a folyók... – Nekünk akkor nagyon kevés pénzünk volt. Tizen voltunk testvérek... szegény kislány mit csináljon... – Nem azért loptam el azt az öt fontot az öregembertől, mert a pénzt akartam, hanem mert olyan hideg volt... – A pénz kellett. Már akkor gyűjtöttem a pénzt. Akkor még nem tudtam, hogy mennyi lesz egyszer.* (PL1: 385–386.))

Jo romaanin alkupuolella mainitaan lyhyesti, että hän ”aloitti uransa kuulemma Dublinin kaduilla, edestakaisin kävelemällä” (*[á]llitólág a dublini utcákon kezde a karrierjét, fel és alá sétálva*) (PL1: 10; PL2: 9). Tällainen kertominen Eileenin köyhästä taustasta tuo syvyyttä henkilöhahmoon ja siten rikkoo puhtaasti ilkeän naisen konventiota. Eileen siis nousi yhteiskunnalliselta asemaltaan mukavampiin oloihin, feminiinisestä vallankäytön kohteesta maskuliiniseksi vallankäyttäjäksi, ja saavutettuaan paremmat olot ilmeisesti halusi näyttää menestymistään: ennen hänellä ei ollut mitään, nyt oli. Tällainen taustoitus Eileenin köyhyydestä ja sosiaalisesta noususta tuo syvyyttä henkilöhahmoon ja siten rikkoo puhtaasti pahan naisen konventiota. Samalla lukijalle herää kysymys, millainen vaikutus Eileenin ankarilla lapsuuden olosuhteilla oli hänen myöhempään käytökseensä, hänen tunteettomuuteensa ja haluunsa säilyttää saavutettu vauras asemansa. Eileen oli rikollinen, mutta teksti herättää pohtimaan rikollisuuden syitä, sitä, missä määrin yhteiskunnalliset olot vaikuttavat siihen, että ihmisistä tulee rikollisia. Teksti herättää pohtimaan myös sitä, millaisia mahdollisuuksia, vaihtoehtoja naisilla on yhteiskunnassa toimimiseen.

Mahdollisia nimianalogioita tarkasteltaessa voidaan havaita selkeitä kontrasteja. Ensimmäinen kontrasti liittyy etunimen ja sukunimen irlantilaisuuteen. Sukunimi *St. Claire* lienee variantti nimestä *St. Clair*. *St. Clair* puolestaan on variantti Irlannissa esiintyvistä skotlantilaisesta klaaninimestä *Sinclair* (MacLysaght 1973 s. v. *St. Clair, Sinclair*). Eileenin etunimi on englantilaistettu muoto irlantilaisesta nimestä *Eibhlín* (Hanks, Hardcastle & Hodges 2006 s. v. *Eileen, Eibhlín*). Näin molemmat nimet heijastavat Eileenin irlantilaisuutta, mutta toimivat kylläkin samalla kontrastina sille, että Eileen puhui Irlannin historiasta ulkoa opitun kaltaisesti, ilman tunnetta. Itse asiassa tässä on henkilöanalogia Cynthian kanssa. Cynthia, jolla ei ole kelttiläistä etunimeä, on oikeasti kiinnostunut Walesin kulttuurista. Kontrastina hänelle on Eileen, jolla on sekä etunimi että sukunimi irlantilainen, mutta ei tunnu olevan aidosti kiinnostunut Irlannin kulttuurista.

Toinen havaittu kontrasti liittyy pelkästään sukunimeen. Sukunimi *Sinclair* juontuu *Saint-Clair*-alkuisista paikannimistä (Hanks & Hodges 1988 s. v. *Sinclair*). *Clair* on variantti nimestä *Claire*, joka on ranskalainen muoto nimestä *Clara*, joka tulee latinan adjektiivista *clarus* (Hanks, Hardcastle & Hodges 2006 s. v. *Claire*,

Clara). Latinan kielessä *clarus* merkitsee muiden muassa 'heleä, kirkas, kuuluisa' (Streng toim. 1992 s. v. *clarus*). *Saint-Clair*-alkuiset paikannimet liittyvät katolilaiseen *Clarus*-nimiseen pyhimykseen (Hanks & Hodges 1988 s. v. *Sinclair*). Tällä tavalla sukunimi antaa oikein hyveellisen ja valoisan kuvan nimenkantajasta, mikä luo kontrastin Eileenin tunteettomalle luonteelle ja rikollisuudelle.

5. Yhteenveto

Tutkielmassani tarkastelin kahdeksaa henkilöahmoa sukupuolirepresentaatioina. Samalla tarkastelin näiden representaatioiden mahdollisia yhteyksiä goottilaisen kirjallisuuden ja dekkarikirjallisuuden konventioihin. Keskeisiä kysymyksiä olivat, millaista maskuliinisuutta ja feminiinisyttä tutkittavat henkilöahmot representoivat, onko miehet esitetty puhtaasti maskuliinisina ja naiset puhtaasti feminiinisinä ja mitä mahdollisia yhtäläisyyksiä heissä on dekkarikirjallisuuden ja goottilaisen kirjallisuuden tyypillisiin henkilöahmoihin.

Tutkimuksen kohteena olleet henkilöahmot representoivat erilaisia maskuliinisuuksia ja feminiinisyksiä. Miehet ovat erilaisia keskenään ja naiset ovat erilaisia keskenään. Miehistä löytyy myös feminiinisiä piirteitä ja naisista löytyy myös maskuliinisia piirteitä. Puhtaasti maskuliinisia tai feminiinisiä henkilöahmoja ei ole. Henkilöahmoista löytyy goottilaisen kirjallisuuden ja dekkarikirjallisuuden henkilöahmojen piirteitä, mutta näitä henkilöahmokonventioita myös rikotaan.

Jánosin henkilöahmo on mies, jossa maskuliinisuus ilmenee lähinnä tietämyksessä ja naisten suosiossa. Yhteiskunnallisesti hän ei ole johtavassa asemassa eikä hänellä myöskään ole runsaasti rahaa käytettävissä, mutta hän ei tavoittele mainetta ja valtaa. Hän on kielitaitoinen ja etnisiä vähemmistöjä kohtaan suvaitsevainen, mutta hyväksyy luokkiin perustuvan eriarvoisuuden. Tieto on hänelle maskuliinisuuden rakentamista, sen todistamista, että on mies. Tiedolla on arvo itsessään ja sillä ei ole

merkitystä, voiko tietoa soveltaa käytäntöön. Hänen tietämyksensä jääkin usein ilman käytännön hyötyä. Hänessä on feminiinisyyteen yhdistettävää passiivisuutta. Hänellä on myös vaikeuksia pysyä maskuliinisesti tyynenä ja tunteidensa hallitsijana. Sen sijaan hän pelkää paljon ja on levoton. Hän on myös kaukana maskuliinisesta fyysisestä suorittajasta kömpelyydessään ja osaamattomuudessaan. Väkivalta ei kuulu hänen luonteeseen. Hän ei pyri avioliittoon, vaan harrastaa avioliiton ulkopuolisia sukupuoli-suhteita. Representaatioon löytyy vaikutteita sekä goottilaisesta kirjallisuudesta että dekkarikirjallisuudesta. Goottilaisen kirjallisuuden puolella hänestä on löydettävissä sukupuolirajat ylittävästi sekä sankarin että sankarittaren piirteitä, mutta samalla konventioita kumotaan, niin, että vaikka aluksi on merkkejä siitä, että hän uusintaisi genrekonventioita, niin kuitenkin käy niin, että näitä konventioita rikotaan. Dekkarikirjallisuuden näkökulmasta hänessä uusintuu sekä Chestertonin isä Brown-hahmon että klassisen dekkarin kultakauden etsivän piirteitä, mutta hänen positionsa etsivänä myös kyseenalaistuu tekstissä.

Dafydin maskuliinisuus näkyy siinä, että hän edustaa uskonnollista valtaa ja halveksuu irrationaalista taikauskoa. Muodollisesta auktoriteettiasemastaan huolimatta hän ei ole riippumaton, vaan on feminiinisessä positiossa Owenin vallan alaisena, riippuvaisena tästä. Maskuliinisen tunteiden hallinnan sijaan hän on usein levoton. Rationaalisen tieteen vastakohtana hänessä on uskonnollisuutta ja ymmärrystä siskonsa taikauskolle. Hänellä on myös vilkas mielikuvitus. Koomisuudellaan hän rikkoo goottilaisen kirjallisuuden pahojen tai kunnioitettavien hyvien uskonnon edustajien perinnettä. Dekkarikirjallisuuden kannalta hän sopii olemaan klassisen dekkarin sivuhenkilö.

George on vahvasti toiminnallinen ja fyysisesti aktiivinen mies. Hän korostaa tarinoillaan maskuliinisuuttaan. Hän on myös kykeneväinen väkivaltaan. Hän ei ole kuitenkaan menestynyt opinnoissaan ja häneltä puuttuu kirjasivistystä. Hän ei täysin hallitse tunteitaan, vaan pelkää yliluonnollisia ilmiöitä. Hänessä on myös uskonnollisuutta. Väljästi ajateltuna hän uusintaa goottilaisen kirjallisuuden rikollista apulaista. Dekkarikirjallisuuden kannalta hänessä näyttäisi olevan piirteitä Poen eräästä kertomuksesta. Hän kuitenkin kumoaa klassisen dekkarin konvention epätodennäköisimmästä syyllisestä.

Osborne on yläluokkainen mies, jossa on halua seikkailuun ja toimintaan. Hänessä on myös sivistystä ja rationaalisuutta. Hän suhtautuu kielteisesti irrationaalisiin asioihin kuten uskomuksiin. Hän arvostaa itsehillintää ja viihtyy homososiaalisessa seurassa, mutta välttelee yleensä naisia. Kontrastina maskuliinisuudelle hänen ulkonäköä pidetään feminiinisenä. Lisäksi vastakohtana maskuliinisuuteen yhdistetylle aloitteellisuudelle sukupuolisuhteessa hän on passiivinen. Hänestä löytyy sekä goottilaisen kirjallisuuden sankarin piirteitä että klassisen dekkarin etsivän piirteitä, mutta goottilaisen kirjallisuuden sankarin konventioita myös rikotaan ja klassisen dekkarin näkökulmasta hän näyttäytyy koomisena versiona etsivästä.

Owen on yläluokkainen mies, jossa on paljon maskuliinisia piirteitä. Hän on yhteiskunnallisesti menestynyt mies, hänellä on vaurautta ja hän käyttää valtaa. Hän pysyy maskuliinisesti tyynenä ja hänen tiedonjanssa toteutuu tieteellisen tutkimuksen harrastamisessa. Hän pysyttelee paljon erillään muista, riippumattomana. Hänessä on kuitenkin myös toisenlaisia piirteitä: hän välittää veljentyttärestään ja on edelleen kiintynyt entiseen rakastettuunsa. Hyväsydämyyttään hän päätti pelastaa vieraan pojan. Hän näkee rakkauden ylevänä, varsin henkisenä asiana. Hän uusintaa pitkälti goottilaisen kirjallisuuden transgressiivisen miehen piirteitä, mutta myös rikkoo konventioita. Dekkarikirjallisuuden näkökulmasta hänessä sekoittuu konventioita rikkoen sekä uhrin että etsivän roolit.

Lene representoi varsin maskuliinista naista, jolla on korkea koulutustaso. Hänessä on vahvuutta ja rationaalisuutta. Hän on itsevarma puheissaan ja hän on aloitteellinen sukupuolisuhteissa, joihin hän suhtautuu viileän tunteettomasti erilaisten kokemusten keräämisenä. Hänessä on myös näkyvästi feminiinisiä piirteitä: lempeyttä ja välittämistä. Hän ei tavoittele vaurautta. Goottilaisen kirjallisuuden näkökulmasta hän rikkoo jaottelun hyvään ja pahaan naiseen. Hänestä on löydettävissä klassisen dekkarin etsivän piirteitä. Toisaalta hänet voi nähdä koomisena versiona etsivästä, toisaalta hänet voi nähdä haastamassa sukupuolellaan miesten hallitsevan aseman aikakauden dekkarien etsivinä.

Cynthia on yläluokkainen nainen, jossa on paljon feminiinisiä piirteitä: empatiaa, välittämistä ja lempeyttä. Hän on seksuaalisissa tilanteissa passiivinen. Lisäksi hänessä on naiiviutta ja mielikuvituksen vilkkautta. Hän on kuitenkin varsin

itsevarma kansallisesta identiteetistään. Hänessä on tiedonjanoa ja hän harrastaa tiedettä, on kirjoittanut artikkeleita ja ajaa autoa. Hän representoi naista, joka on pitkälti goottilaisen sankarittaren konventioiden mukainen, mutta ei kuitenkaan kokonaan, vaan rikkoo konventioita. Hänen kohdalla myös leikitään klassisen dekkarin konventiolla epätodennäköisimmästä syyllisestä.

Eileen representoi naista, jossa yhdistyy kauneus ja vaarallisuus. Hänellä on valtaa ja vaurautta, ja hän tahtoo myös näyttää vaurautensa. Hän on tunteeton, häikäilemätön toiminnassaan. Seksuaalisuus on hänelle keino tavoitteiden saavuttamiseen. Hän osoittaa lopussa kuitenkin feminiinisiä piirteitä. Representaatio uusintaa kirjallisuudessa, mukaan lukien goottilainen kirjallisuus ja dekkarikirjallisuus, esiintyvää *femme fatale* -tyyppiä jopa liioitellen, mutta tyyppiin tuodaan kuitenkin syvyyttä kertomalla köyhästä lapsuudesta, mikä nostaa esiin kysymyksiä yhteiskunnallisten olojen vaikutuksesta rikollisuuteen ja naisten mahdollisuuksista yhteiskunnassa toimimiseen.

Teoksen voi nähdä kärjistetyksi sillä tavalla, että nuori mies, Osborne, hankkii seksuaalista kokemusta naisen kanssa ja näin vahvistaa heteroseksuaalisuutensa, ryhtyy toiminnalliseksi amatöörietsiväksi ja nousee lopulta hallinnoimaan suurta omaisuutta, toisin sanoen eräänlaisena maskuliinisena kasvutarinana. Samalla tuhotaan paha, miesten valtaa uhannut nainen, Eileen. Kuitenkaan teosta ei pidä nähdä näin yksipuolisesti. Teoksessa ilmenee monenlaista rikkoutumista. Jo edellä mainittu heteroseksuaalisuuden vahvistaminenkin tapahtuu konventioita rikkoen, sillä nainen on aloitteellisena osapuolena.

Kauneus, tuo naiseen liitetty piirre, on ominaisuutena kaikilla tutkielmassa tutkituilla naisilla. Se ei ole sidottu naishahmon luonteen feminiinisyyteen, vaan se on piirteinä myös niinkin maskuliinisella naisella kuin Lenellä. Sukupuoliraja rikkoutuu, sillä feminiinisyyteen yhdistettäviä piirteitä sisältävä kauneus liitetään teoksessa Osborneen, toiminnalliseen, seikkailunhaluiseen mieheen. Näin osoitetaan, että luonteeltaan varsin maskuliinisen miehen ei tarvitse näyttää maskuliiniselta, ja myöskään varsin maskuliinisen naisen ei tarvitse näyttää maskuliiniselta. Ulkonäkö on irrallaan luonteesta. Teoksen maailmassa näyttää vallitsevan hegemoniseen maskuliinisuuteen sopivasti heteroseksuaalisuus: Jánosin sukupuolinen kiinnostus

kohdistuu naisiin ja hän sanoo heteroseksuaalisuuden olevan vallitseva tapa mannermaalla, Lenelläkin on vain heteroseksuaalisia suhteita, Osbornen ainoa suhde on heteroseksuaalinen, Eileen viettelee miehiä, Cynthia tulee kosituksi miehen toimesta. Kuitenkaan heteroseksuaalisuus ei ole ainoa seksuaalisuuden muoto teoksen maailmassa. Marginaalissa, poissa julkisuudesta, on toisenlainen seksuaalisuus, josta János puhuu kahden kesken. János vihjaa Cynthiankin rakastavan naista. Vaikka tästä ei ole konkreettisia todisteita, Jánosin ajatusmaailmassa on kuitenkin tällainen mahdollisuus olemassa, mahdollisuus toisenlaisesta seksuaalisuudesta. Normina oleva heteroseksuaalisuus osoittautuukin olevan vain yksi seksuaalisuuden muoto.

Teoksen maailmassa miehillä on suuria ihanteita, miesten malleja. George luo itsestään kuvaa kykeneväisenä valkoisena miehenä, joka pärjää siirtomaissa. Osbornella on fiktiivinen Leatherstocking ja antiikin Kreikan tarusankarit. Hänelle tosi miehessä on energisyyttä, rehellisyyttä, viisautta. János haaveilee näkevänsä itsensä vahvana naisia suojelevana miehenä ja ritarina. Fred Walker ohjeistaa Jánosia, ettei tule pelätä. Kuitenkin ihanteet näyttävät saavuttamattomilta. George ei onnistu murhaamaan Owenia ja saa lisäksi moitteet tästä epäonnistumisestaan niiltä, jotka uskoivat hänen taitoihinsa. Hän ei olekaan se mahtava osaja, jota hän esitti olevansa. Osborne rikkoo omaa rehellisyyden ihannettaan ja näin osoittaa ettei olekaan tosi mies. Hän loukkaa jalkansa ja näin häveten osoittaa, ettei olekaan kestävä seikkailija. Hän häpeää rakasteluaan Lenen kanssa, sillä näin hän on osoittanut, ettei pystynyt itsekuriin. Ihanne osoittautuu mahdottomaksi säilyttää. Tämän lisäksi hän määrittelee Lenen tosi mieheksi. Näin ominaisuudet, joiden tulisi olla miehen mittoina, merkitäänkin naiselle. Koko ihanteen perusta kyseenalaistuu. Jos kerran nainen voi täyttää nämä miehen mitat, millä perusteella nämä mitat alun alkaenkaan ovat nimenomaan miehen mittoja? Näin rikkoutuu näiden ominaisuuksien sukupuolisidonnaisuus. János myöntää, ettei vastaa elokuvien sankareita, hän ei täytä sellaista ihannetta. Walker ohjeisti häntä olemaan pelkäämättä, mutta tämä ihanne ei onnistu häneltä, vaan hän tuntee pelkoa ja levottomuutta Walesissa. Hän ei täytä fyysisen suoriutumisen ihanteita kömpelyydellään ja saa moitteita siitä. Koska tieto on hänen maskuliinisuudelleen tärkeä elementti, hän ei halua myöntää tietämättömyyttään muille, kun asian tietäminen näyttää vaikuttavan hänen arvostukseensa miehenä. Näin hän päätyy väittämään keskustelussa tietävänsä

kaukaisen retkikunnan ja suunnistamaan metsään puulajien perusteella, vaikkei tunne puulajeja. Samalla kyseenalaistuu tämän tietävyyden osoittamisen hyödyllisyys. Onko tärkeää esittää tietäväistä, vaikkei tietäisikään? Onko tietämättömyyden myöntäminen niin kauheaa? Ihannekuva tietäväisestä miehestä jää saavuttamatta Jánosilta. Näin sekä Georgella, Osbornella että Jánosilla ihanteet jäävät fiktioiksi, saavuttamattomiksi rakennelmiksi.

Teoksessa myös monet odotukset osoittautuvat vääriksi. Dafyd uskoo Jánosin olevan lääkäri ja hämmentyy, kun näin ei olekaan. Lisäksi hänellä on vääriä odotuksia Owenin kokeiden suhteen. Osbornen maskuliinisuus järkkyy tilapäisesti, kun hän havaitsee rationaalisesti selittämättömiä ilmiöitä. Maailma ei olekaan täysin rationaalinen, vaikka niin hän oli odottanut. Osborne kosii Leneä, mutta Lene ei suostukaan. Owen hämmästyttää, kun Lene arvostelee häntä ja hänen kartanoaan. Lene ei ollutkaan odotusten mukainen nainen. Owen joutuu myöntämään Eileenin olevan rikollinen, vaikka oli niin vakuuttunut tämän syyttömyydestä. Eileen ei jää yksiulotteiseksi pahaksi henkilöahmoksi, vaan häneen tuleekin lopussa toisenlaisia piirteitä. János odottaa naisilta tunteellisuutta ja on hämmentynyt Lenen tunteettomasta suhtautumisesta sukupuolisuhteisiin. Lene ei tässäkään asiassa ole odotusten mukainen. János odottaa yläluokkaisten naisten käyttäytyvän tietyllä tavalla, mutta Cynthia pettää odotukset. Cynthiaa kositaan teoksen lopussa, mutta tämä jää vaille ratkaisua. Lukijan odotuksena saattoi olla, että Cynthia avioituisi. Näin jää auki mahdollisuus sille, että Cynthia ei avioidukaan. Teoksessa odotukset osoittautuvat vääriksi, ihanteet jäävät saavuttamattomiksi. Maskuliininen mieskin voi olla ulkonäöltään kaunis, eikä vain nainen. Seksuaalisuus voi olla muutakin kuin vain heteroseksuaalisuutta. Naiset voivat olla toisenlaisia kuin miehet odottavat. On olemassa muitakin mahdollisuuksia kuin vain genren konventioiden mukaiset mahdollisuudet.

Lähteet

Ensisijaiset lähteet

PL1 = SZERB, ANTAL 2005 [1934]: *A Pendragon legenda*. 14. painos. Budapest: Magvető.

PL2 = SZERB, ANTAL 2008: *Pendragonin legenda*. Suomentanut Juhani Huotari.
(Unkarinkielinen alkuteos *A Pendragon legenda* ilmestyi 1934.) Jyväskylä: Atena.

Toissijaiset lähteet

BÁRCZI, ZSÓFIA 2002: Álcázott szöveg. Műfaji játékok Szerb Antal *A Pendragon legenda* című regényében. – *Literatura* 2/2002 s.197–207.

BECKER, SUSANNE 1999: *Gothic forms of feminine fictions*. Manchester: Manchester University Press.

BERKOWITZ, ALAN D. 2004: Alcohol. – Michael Kimmel & Amy Aronson (toim.), *Men & masculinities. A social, cultural, and historical encyclopedia* s. 17–18. Santa Barbara: ABC-CLIO.
<http://books.google.fi/books?id=jWj5OBvTh1IC&lpg=PP1&pg=PA17#v=onepage&q=alcohol&f=false> (1.4.2011).

BIRCH, DINAH (toim.) 2009: *The Oxford companion to English literature*. [Oxford]: Oxford University Press. <http://www.oxfordreference.com> (28.3.2011).

BLACK, JOEL 2010: Crime fiction and the literary canon. – Charles J. Rzepka & Lee Horsley (toim.), *A companion to crime fiction* s. 76–89. [London]: Wiley-Blackwell.

BUTLER, JUDITH 1999 [1990]: *Gender trouble. Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.

CANNON, JOHN 2009 [2004] (toim.): *A dictionary of British history*. Uusi laitos. [New York]: Oxford University Press. <http://www.oxfordreference.com/> (15.8.2013).

CAWELTI, JOHN G. 1977 [1976]: *Adventure, mystery, and romance. Formula stories as art and popular culture*. Chicago: University of Chicago Press.
<http://books.google.fi/books?id=-LiRHxXOHYEC> (6.7.2013).

CONNELL, R. W. 1987: *Gender and power. Society, the person and sexual politics*. Cambridge: Polity Press.

DAVIES, JANET 1993: *The Welsh language*. Cardiff: University of Wales Press.

- DAY, WILLIAM PATRICK 1985: *In the circles of fear and desire: A study of Gothic fantasy*. Chicago: The University of Chicago Press.
- DELAMOTTE, EUGENIA C. 1990: *Perils of the night. A feminist study of nineteenth-century Gothic*. New York: Oxford University Press.
- DEVOR, HOLLY 1989: *Gender blending. Confronting the limits of duality*. Bloomington: Indiana University Press.
- ENGDahl, BIRGIT 2011: Legendén Pendragon. – *DAST Magazine* 1.2.2011. <http://www.dast.nu/recension/legenden-pendragon> (1.4.2011).
- FERCSIK, ERZSÉBET – RAÁTZ, JUDIT 2009: *Keresztnevek enciklopédiája. A leggyakoribb női és férfinevek*. A magyar nyelv kézikönyvei XVI. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Filmportal.de*. Emil und die Detektive. http://www.filmportal.de/film/emil-und-die-detektive_a4a93cce49f1495286c19073e0b27c67 (18.8.2013).
- FROSH, STEPHEN 1994: *Sexual difference. Masculinity and psychoanalysis*. London: Routledge.
- FÜLÖP, ZSUZSA 2010: The image of Britain in Antal Szerb's works. – Judit Borbély & Zsolt Czigányik (toim.), *A tűnődések valósága. Írások Sarbu Aladár 70. születésnapjára* s. 253–263. ELTE papers in English studies. Budapest: ELTE BTK Angol-Amerikai Intézet Anglisztika Tanszék. <http://books.google.fi/books?id=PCxEeH474LsC&lpg=PP1&ots=udfUfMS9D6&dq=t%C3%BCn%C3%B6d%C3%A9sek%20val%C3%B3s%C3%A1ga&pg=PP1#v=onepage&q&f=false> (14.3.2011).
- GAVIN, ADRIENNE E. 2010: Feminist crime fiction and female sleuths. – Charles J. Rzepka & Lee Horsley (toim.), *A companion to crime fiction* s. 258–269. [London]: Wiley-Blackwell.
- GILBERT, SANDRA M. & GUBAR, SUSAN 1984 [1979]: *The madwoman in the attic. The woman writer and the nineteenth-century literary imagination*. New Haven: Yale University Press.
- GORDON, PETER 2009a: Harrow school. – John Cannon (toim.), *The Oxford companion to British history*. [Oxford]: Oxford University Press. <http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t110.e2039> (27.3.2011).
- GORDON, PETER 2009b: Oxford University. – John Cannon (toim.), *The Oxford companion to British history*. [Oxford]: Oxford University Press. <http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t110.e3240> (27.3.2011).
- HAMON, PHILIPPE 1977 [1972]: Pour un statut sémiologique du personnage. – *Poétique du récit* s. 115–180. Points 78. Paris: Éditions du Seuil.
- HANKS, PATRICK – HARDCASTLE, KATE – HODGES, FLAVIA 2006: *A dictionary of first names*. [Oxford:] Oxford University Press. <http://www.oxfordreference.com> (7.7.2013).

- HANKS, PATRICK – HODGES, FLAVIA 1988: *A dictionary of surnames*. Oxford: Oxford University Press.
- HASSI, OUTI 2008: Kauhua pilke silmäkulmassa. – *Suomi–Unkari* 2/2008 s. 13.
- HAVASRÉTI, JÓZSEF 2011: Egysesek és mások. Szerb Antal: *Utas és holdvilág. –Jelenkor* 4/2011 s. 427–450. <http://jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=2300> (29.6.2013).
- HAVASRÉTI, JÓZSEF 2012: Arcképzés. Széjgyezetek három Szerb Antal-levélhez. – Bertalan Pusztai (toim.), *Médiumok, történetek, használatok. Ünnepi tanulmánykötet a 60 éves Szajbély Mihály tiszteletére* s. 235–254. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék. <http://www.media.u-szeged.hu/szajbely60/pdf/havasreti.pdf> (29.6.2013).
- HEILAND, DONNA 2004: *Gothic & gender: An introduction*. Malden: Blackwell Publishing. *HelMet*. http://www.helmet.fi/record=b1849760~S4*fin (20.5.2011).
- HENNESSY, BRENDAN 1978: *The Gothic novel. Writers and their work*. Harlow: Longman Group Ltd.
- HIRVENSALO, LAURI 1994 [1963]: *Saksa–suomi suursanakirja*. 7. painos. Porvoo: WSOY.
- HOEVELER, DIANE LONG 1998: *Gothic feminism: The professionalization of gender from Charlotte Smith to the Brontës*. University Park: The Pennsylvania State University Press.
- HORSLEY, LEE 2010: From Sherlock Holmes to the present. – Charles J. Rzepka & Lee Horsley (toim.), *A companion to crime fiction* s. 28–42. [London]: Wiley-Blackwell.
- HYFLER, RICHARD 2007: A forgotten Poe. – *Forbes.com* 31.10.2007. http://www.forbes.com/2007/10/30/hungarian-horror-halloween-cz_rh_1031pedragon.html (7.2.2010).
- JOKINEN, ARTO 2000: *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- JOKINEN, ARTO 2003: Miten miestä merkitään? Johdanto maskuliinisuuden teoriaan ja kulttuuriseen tekstintutkimukseen. – Arto Jokinen (toim.), *Yhdestä puusta. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa* s. 7–31. [Tampere]: Tampere University Press.

- KÁZMÉR, MIKLÓS 1993: *Régi magyar családnevek szótára. XIV–XVII. század.* Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- KENT, SUSAN KINGSLEY 1999: *Gender and power in Britain, 1640–1990.* London: Routledge.
- KERSHAW, IAN 1980: *Der Hitler-Mythos: Volksmeinung und Propaganda im Dritten Reich.* Schriftenreihe der Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte; Nummer 41. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt.
- KIMMEL, MICHAEL S. 1996: *Manhood in America. A cultural history.* New York: The Free Press.
- KIMMEL, MICHAEL S. 2004 [2000]: *The gendered society.* 2. látkos. New York: Oxford University Press.
- KOIVUNEN, ANU 1996: Sorto. – Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.), *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen* s. 35–76. Tampere: Vastapaino.
- KOVÁCS, TIBOR 2004: Viselkedési normák konfliktusa Szerb Antal Pendragon-legendájában. – Gabriella Hima (toim.), *Ami a kultúrákat összeköti. Válogatott tanulmányok a 2003-as The Unifying Aspects of Cultures konferencia résztvevőitől* s. 27–38. Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar Irodalomtudományi Doktori Iskola kiadványai. Budapest: KGRE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola.
- KURUMAY, ANITA 2013: Homosexuality in Hungary before World War II. – *CEEHM Network. Historians of Medicine Working on Central and Eastern Europe.* 3.6.2013. <http://ceehmnetwork.wordpress.com/2013/06/03/homosexuality-in-hungary-before-world-war-ii/> (25.6.2013). (Haastattelu ilmestynyt alunperin unkariksi: HORVÁTH, BENCE 2013: Horthy alatt virágzott a meleg Budapest. – *444.hu* 30.5.2013. <http://444.hu/2013/05/30/aaa/> (25.6.2013).)
- LEE, MAURICE S. 2010: Edgar Allan Poe (1809–1849). – Charles J. Rzepka & Lee Horsley (toim.), *A companion to crime fiction* s. 369–380. [London]: Wiley-Blackwell.
- LEHTONEN, MIKKO 1995: *Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen.* Tampere: Vastapaino.
- MACLYSAGHT, EDWARD 1973: *The surnames of Ireland.* Dublin: Irish University Press.

Magyar irodalmi művek fordításai.

<http://www.translations.bookfoundation.hu/forditasok/2?lid=1> (20.3.2011).

Magyar nagylexikon. Budapest: Akadémiai Kiadó 1993–1996 & Magyar Nagylexikon Kiadó 1997–2004.

MALMGREN, CARL 2010: The pursuit of crime. Characters in crime fiction. – Charles J. Rzepka & Lee Horsley (toim.), *A companion to crime fiction* s. 152–163. [London]: Wiley-Blackwell.

McKILLOP, JAMES 1998: *A dictionary of Celtic mythology.* [Oxford]: Oxford University Press. <http://www.oxfordreference.com/> (28.3.2011).

MENSING, KOLJA 2004: Reiter um Mitternacht. – *Frankfurter Allgemeine Zeitung* 24.12.2004 s. 44.
<http://www.faz.net/s/Rub79A33397BE834406A5D2BFA87FD13913/Doc~E89AAD423C7864B8892333059A85ED010~ATpl~Ecommon~Scontent.html> (12.3.2011). (Artikkelin kirjoittajan nimi ilmenee sivulta <http://www.complete-review.com/reviews/magyar/szerba2.htm> (12.3.2011).)

MILLETT, KATE 1971 [1970]: *Sexual politics.* London: Sphere Books.

MILTENBERGER, SCOTT 2003: Leatherstocking tales. – Bret E. Carroll (toim.), *American masculinities. A historical encyclopedia* s. 267–268. Thousand Oaks: SAGE Publications. <http://books.google.com/books?id=E0R9ILtv8i8C&lpg=PP1&dq=american%20masculinities&hl=fi&pg=PA267#v=onepage&q=leatherstocking&f=false> (30.3.2011).

NICHOLSON, T. R. 1987: Hispano-Suiza (II). – Peter Coxhead (vastaava toim.), *Maailman moottoriajoneuvot. Henkilöautomerkit F–M vuodesta 1885 nykypäivään* s. 131–132. Suomentanut Hannu Jaskari alkuteoksen *The complete encyclopedia of motorcars* täydennetystä 3. painoksesta. Turku: Tekninen Kustannusliike Oy.

OVASKA, TUULEVI 1992: Udolphon mysteereistä Lady Oracleen. Naisten gotiikkaa Ann Radcliffesta Margaret Atwoodiin. – Matti Savolainen & Päivi Mehtonen (toim.), *Haamulinnan perillisiä. Artikkeleita kauhufiktiosta 1760-luvulta 1990-luvulle* s. 125–150. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.

Oxford English dictionary. [Oxford]: Oxford University Press. <http://www.oed.com/>

(6.7.2013).

- PLAIN, GILL 2001: *Twentieth-century crime fiction. Gender, sexuality and the body*.
Edinburgh: Edinburgh University Press.
- POSZLER, GYÖRGY 2002: The writer who believed in miracles. Antal Szerb 1901–1945. –
The Hungarian Quarterly 3/2002.
<http://www.hungarianquarterly.com/no167/2.html> (20.3.2011).
- POSZLER, GYÖRGY 2005: Nyaralás a könyvtárban. Vázlat Szerb Antal arcképehez. –
Tiszatáj 3/2005 s. 60–68. <http://www.lib.jgytf.u-szeged.hu/folyoiratok/tiszataj/05-03/poszler.pdf> (18.1.2010).
- PRAZ, MARIO 1970 [1951]: *The romantic agony*. Korjattu 2. laitos. Kääntänyt Angus
Davidson. (Italiankielinen alkuteos *La carne, la morte e il diavolo nella letteratura
romantica* 1930, korjattu 2. laitos 1950.) London: Oxford University Press.
- PUNTER, DAVID 1980: *The literature of terror. A history of Gothic fictions from 1765 to
the present day*. London: Longman.
- PUNTER, DAVID – BYRON, GLENNIS 2004: *The Gothic*. Blackwell guides to literature.
Malden: Blackwell Publishing.
- PYRHÖNEN, HETA 1994: *Murder from an academic angle. An introduction to the study of
the detective narrative*. Columbia: Camden House.
- PYRHÖNEN, HETA 2010: Criticism and theory. – Charles J. Rzepka & Lee Horsley (toim.),
A companion to crime fiction s. 43–56. [London]: Wiley-Blackwell.
- RAILO, EINO 1925: *Haamulinna. Aineistohistoriallinen tutkimus Englannin
kauhuromantiikasta*. Helsinki: Kirja.
- REDDY, MAUREEN T. 1988: *Sisters in crime. Feminism and the crime novel*. New York:
Continuum.
- RIMMON-KENAN, SHLOMITH 1999 [1991]: *Kertomuksen poetiikka*. 2. painos. Suomentanut
Auli Viikari. (Englanninkielinen alkuteos *Narrative fiction: Contemporary poetics*
ilmestyi 1983.) Tietolipas 123. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ROPPONEN, VILLE 2008: Kepeää kirjallista alkemiaa. – *Parnasso* 3/2008 s. 81.
- ROSSI, LEENA-MAIJA 2003: *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuoliuotantona*.
Helsinki: Gaudeamus.
- ROWLAND, SUSAN 2010: The ”classical” model of the golden age. – Charles J. Rzepka &

- Lee Horsley (toim.), *A companion to crime fiction* s. 117–127.
- SAVOLAINEN, MATTI 1992: Gotiikka eilen ja tänään. Johdannoksi. – Matti Savolainen & Päivi Mehtonen (toim.), *Haamulinnan perillisiä. Artikkeleita kauhufiktiosta 1760-luvulta 1990-luvulle*. s. 9–39. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.
- SEDGWICK, EVE KOSOFSKY 2008 [1990]: *Epistemology of the closet*. Päivitetty uudella esipuheella. Berkeley: University of California Press.
- SEDGWICK, MICHAEL 1985: Delage. – G. N. Georgano (toim.), *Maailman moottoriajoneuvot. Henkilöautomerkit A–E vuodesta 1885 nykypäivään* s. 327–328. Suomentanut Hannu Jaskari englanninkielisen alkuteoksen *The complete encyclopedia of motorcars* kolmannesta painoksesta. Turku: Tekninen Kustannusliike Oy.
- SEIDLER, VICTOR J. 1991 [1989]: *Rediscovering masculinity. Reason, language and sexuality*. London: Routledge.
- SHAFFER, ELINOR 2011: The undead. Bram Stoker's *Dracula* and Antal Szerb's *Pendragon legend*. – Bálint Gárdos, Veronika Ruttkay & Andrea Timár (toim.), *Ritka művészet. Írások Péter Ágnes tiszteletére* s. 310–317. ELTE papers in English studies. Budapest: ELTE BTK Angol-Amerikai Intézet Anglisztika Tanszék.
- SOLOMON-GODEAU, ABIGAIL 1997: *Male trouble. A crisis in representation*. London: Thames and Hudson.
- SOURVINOU-INWOOD, CHRISTIANE 1998: Artemis. – Simon Hornblower & Antony Spawforth (toim.), *The Oxford companion to classical civilization*. [Oxford]: Oxford University Press.
<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780198601654.001.0001/acref-9780198601654-e-77> (9.8.2013).
- STRENG, ADOLF V. (toim.) 1992 [1933]: *Latinalais-suomalainen sanakirja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 196. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SZEMET, EDIT 2007: A korinthuszi szőlő. – *Irodalmi Szemle* 5/2007.
<http://www.irodalmiszemle.bici.sk/lapszamok/2007/2007-majus/205> (23.6.2013).
- SZERB, ANTAL 1939: Zane Grey. – *Nyugat* 12/1939.

- <http://epa.oszk.hu/00000/00022/00647/20818.htm> (13.3.2011).
- SZERB, ANTAL 1961 [1948]: Chesterton. – *A varázsló eltöri pálcáját* s. 165–177. Laajennettu laitos. Budapest: Magvető.
- SZERB, ANTAL 1962 [1941]: *A világirodalom története*. Budapest: Magvető.
- SYMONS, JULIAN 1985 [1972]: *Bloody murder. From the detective story to the crime novel. A history*. London: Viking.
- THESANDER, MARIANNE 1997: *The feminine ideal*. Kääntänyt Nicholas Hills. (Tanskankielinen alkuteos *Det kvindelige ideal* 1994.) London: Reaktion Books.
- TÖRÖ, KRISZTINA 2001: Kultúrkritika és válságérzet Szerb Antal *A Pendragon legenda* című regényében. – *Filológiai közlöny* 3–4/2001 s. 98–118.
- Új magyar irodalmi lexikon*. Päätoimittaja László Péter. Budapest: Akadémiai Kiadó 1994.
- Verkko-YKL*. Fiktiivisen aineiston lisäluokat. <http://ykl.kirjastot.fi/fi-FI/lisaluokat/> (14.3.2011).

Liite: *A Pendragon legenda* -romaanin tiivistelmä

Romaanin kertojana on unkarilainen tutkija János Bátky. Kesällä 1933 hän tutustuu juhliissa walesilaiseen Gwyneddin jaarliin Owen Pendragoniin. Käy ilmi, että heillä on yhteinen kiinnostuksen kohde: englantilaiset mystikot. Owen kutsuu Jánosin vierailulle kartanoonsa Walesiin tutustumaan sukunsa omistamiin kirjoihin. János saa kuitenkin puhelimitse uhkauksen, jossa kehoitetaan häntä olemaan poistumatta Lontoosta. Myöhemmin hän tutustuu British Museumissa irlantilaiseen George Maloneyyn, joka esittelee hänet Savoy'n baarissa tuttavalleen Osborne Pendragonille. Käy ilmi, että Osborne on Gwyneddin jaarlin veljenpoika ja että he kaikki ovat menossa jaarlin luokse Walesiin. George kertoo Jánosille, että eräs miljonääri Roscoe määräsi perijäkseen Gwyneddin jaarlin, jos kuolisi väkivaltaisesti; Roscoe kuitenkin kuoli harvinaiseen tautiin, mutta jaarli uskoo, että kuolema oli oikeasti murha. Walesin-matkan alkuosuus Chesteriin asti tehdään Georgen tuttavan Eileen St. Clairen autolla, Chesteristä Corweniin matkataan junalla ja Corwenista jaarlin luokse Llanvyganin kylään Osbornen autolla.

Walesin Llanvyganissa Owenin kartanossa János tutustuu Osbornen sisareen Cynthiaan. Ensimmäisenä yönä kartanossa János havahtuu ääniin, huomaa että hänen revolverista on viety panokset ja kohtaa pelottavan historiallisessa asussa olevan hahmon, joka osoittautuu kuitenkin yhdeksi Owenin palvelijoista. Myöhemmin yöllä János näkee ulkona ratsastajan, jolla on soihtu ja hilpari. Seuraavana päivänä kyläpastori Dafyd Jones tulee kartanoon ja kertoo, kuinka kyläläinen Pierce Gwyn Mawr profetoi maailmanlopun olevan lähellä. János ja muut käyvät kuuntelemassa Piercen profetioita. Seuraavana yönä János havahtuu ääniin: kirjastossa vaikuttaa olevan kummitus, mutta se osoittautuukin Osbornen tekemäksi pilaksi. Sitten kuullaan laukaus, ja János ja muut menevät Owenin asuinhuoneistoon, jonka yhteydessä on Owenin eläinkoelaboratorio. Käy ilmi, että joku ampui Owenia, muttei osunut.

Eräänä yönä János, Osborne ja George menevät järvelle ja näkevät kuinka Pierce Gwyn Mawr laulaa siellä ja jonkinlainen iso vanhus ilmestyy sinne. Seuraavana aamuna Dafyd kertoo Jánosille, kuinka pahana asiana pitää Owenin tekemiä

eläinkokeita. Myöhemmin iltapäivällä Dafydin sisar kertoo uhkaavasta enneunestaan, jonka jälkeen János, George ja Osborne menevät tutkimaan läheistä Pendragonin vanhaa linnaa. Sieltä löytyvän salakäytävän kautta he löytävät Pendragonin suvun yhden esi-isän, Asaph Pendragonin, tyhjän haudan. Myöhemmin heidän palattua kartanoon Osborne esittää todisteet siitä, että George oli Owenin murhayrityksen takana. George pakenee kartanosta moottoripyörällä. Owen valtuuttaa Jánosin menemään British Museumiin ja ehdottamaan vaihtokauppaa: museo antaisi heille erään käsikirjoituksen, he antaisivat museolle persialaisia koodekseja. Seuraavana yönä János havahtuu meluun: ulkoa löytyy George kuolleena; ilmeisesti hän oli yrittänyt tunkeutua seinää pitkin jaarlin huoneistoon ja pudonnut. Aamuyöstä János näkee ulkona taas ratsastajan soihtu kädessään, ratsastamassa kohti Pendragonin linnaa. Aamulla János lähtee Lontooseen suorittamaan sovittua vaihtokauppaa.

Lontoossa hän kohtaa yllättäen ystävänsä Lene Kretzschin ja he käyvät oluella. Seuraavana päivänä János sopii museossa vaihtokaupasta ja saa käsikirjoituksen haltuunsa. Myöhemmin Eileen kutsuu Jánosin luokseen ja yrittää taivutella Jánosin todistamaan kirjallisesti, että näki järvellä näkemänsä vanhushahmon myös parvekkeella Georgen pudotessa, mutta János ei suostu. Palattuaan huoneeseensa János huomaa, että käsikirjoitus on varastettu. Hän saa kutsun: saadakseen käsikirjoituksen takaisin hänen on tultava Café Royaliin. Siellä Eileenin avustaja James Morvin, Roscoen suvun perhelääkäri, jota Owen epäilee Roscoen murhasta, kiristää häntä kirjallisesti todistamaan, että George työnnettiin parvekkeelta kuolemaansa. Tämän allekirjoittamalla János saisi käsikirjoituksen takaisin. Käy ilmi, että Eileen on Owenin entinen rakastettu ja miljonääri Roscoen leski. János ei suostu allekirjoittamaan. Yllättäen paikalla valepuvuissa olleet Osborne ja Lene kuitenkin ottavat kiinni Jamesin ja János ottaa häneltä käsikirjoituksen. He päästävät Jamesin menemään pois. Lene ja Osborne päättävät ottaa selvää Eileenin liikkeistä, János palaa Owenin kartanoon.

Palattuaan Walesiin János menee Owenin kanssa autolla retkelle yöllä, ja kummallinen sumu valtaa maiseman yhdessä vaiheessa; János on näkevinään ratsastajan. Sittemmin János saa sähkeen Leneltä, että Osborne on kaapattu, ja hän matkaa taas Lontooseen. Lontoossa János lukee lehdestä, että salaperäinen ratsastaja on ryöstänyt lapsen Pendragonin linnan lähiseudulla. János joutuu sitten ansaan kellariin,

jossa ovat jo vangittuina Osborne ja Lene; käy ilmi, että Lene ei ollut lähettänyt mitään sähköä. He kuitenkin vapautuvat, kun huomaavat, että ovea ei ollutkaan lukittu. He menevät Llanvyganiin.

Llanvyganissa Owen kertoo lähtevänsä matkalle herra Mansfieldin luokse. Myöhemmin kartanossa János saa tietää, että Eileen on Cynthian ystävätär ja tätä kautta Eileen on saanut tietoonsa kartanon tapahtumat. Cynthia on tiedottanut Eileeniä myös Owenin matkasta Mansfieldin luokse. Cynthia järkyttyy kuullessaan Eileenin olevan Owenin vihollinen. János, Cynthia, Lene ja Osborne lähtevät etsimään Owenia. Myöhemmin heidän autonsa hajoaa ja he hajaantuvat Mansfieldin luona, Cynthia ja Lene jäävät sinne, Osborne lähtee kärryillä Abersychiin autoa hakemaan, János lähtee kävelemään metsään pyrkien Betws-y-tegiin autoa hakemaan.

Metsässä harhaillessaan János lopulta saapuu outoon rakennukseen, jossa kokee ihmeellisiä asioita ja tapaa Eileenin sekä salaperäisen ratsastajahahmon. Eileen kertoo, että James on murhattu ja että hänet itse vangittiin tänne. Erikoisessa seremoniassa Eileen surmataan, mutta yllättäen ratsastajahahmo pakenee. Myös János pakenee paikasta. János näkee, että rakennus on liekeissä; János harhaileeseudulla, kunnes lopulta kohtaa Owenin palvelijan. János saa tietää, että Owen on palannut kartanoon mukanaan se lapsi, jonka ratsastajahahmo oli siepannut. Poliisi on löytänyt palaneen talon ja Eileenin ja Jamesin ruumiit. Owen kertoo Jánosille, että pelastaakseen lapsen uhraukselta hän vaihtoi Eileenin tähän. Owen ja János menevät Pendragonin linnaan Asaph Pendragonin haudalle, ja he näkevät, että siellä makaa nyt tuo salaperäinen ratsastajahahmo elottomana, rinnassaan tikari. Owen sanoo luopuvansa eläinkokeistaan ja lahjoittavansa eläimet ja laitteistot Lontoon King's Collegen zoologian laitokselle.